

Zvonimir Kostić Palanski

LJUPKA PESMA IZRAILJA

Mesijanske vizije proroka Jezekilja

Zvonimir Kostić Palanski
LJUPKA PESMA IZRAILJA
Mesijanske vizije proroka Jezekilja

Prvo izdanje, 2022.

Izdavači:
Punta, Niš
Teološki institut, Niš

Za izdavača:
Srđan Pavlović

Recenzenti:
Prof. dr Tomislav Terzin
Prof. dr Darko Tanasković
Aron Albahari, pisac
Rabin Eliezer Papo
Salih Selimović, istoričar

Design:
Palanski

Prelom i štampa:
Punta Niš

©Copyright by Palanski
zvonimir.kostic@mts.rs
060 / 80 80 900
063 / 47 40 49

Tiraž:
500

CIP:

ISBN:

Izdavanje knjige podržali:
Slavica i Nikola Đorđišanović (Kladovo);
Eržebet i Branko Gireg (Stara Pazova); Radiša Kicušić Kica (Negotin);
Miodrag Janković, advokat iz Niša;
Vojislav Đekić (Negotin); Dragan Nikolić, javni beležnik iz Niša

„I narodi će poznati da sam ja Gospod koji posvećujem Izrailja,
kad svetinja moja bude usred njih doveka.“ Jezekilj 37,28.

PREDGOVOR

Čudna je istorija Jevreja. Oni su jedini narod kojem je daleka budućnost zapisana u dalekoj prošlosti. Čuvari te prošlosti, i budućnosti u njoj, jesu njihovi proroci. Setimo se najpre onih najstarijih. U devetom veku stare ere delovali su Avdija i Joilo. U osmom veku Osija, Amos, Isaija i Mihej. U sedmom Naum, Sofonija, Avakum i Jeremija. U vreme Vavilonskog ropstva Danilo i Jezekilj, a po povratku iz egzila Agej, Zaharija i Malahija. Njihova dela sačuvana su u jevrejskoj Bibliji, koju hrišćani nazivaju Stari zavet. Da bismo ih pravilno razumeli, nije dovoljno samo pročitati njihove zapise, moramo im se posvetiti, međusobno upoređivati, duboko zaroniti u njih, moramo ih proučavati u svetlosti jevrejske i svetske istorije.

S obzirom da će u ovoj knjizi biti reči samo o Knjizi proroka Jezekilja, tačnije o njenom 37. poglavlju, mudro je poslušati opomenu Džona B. Tejlora (John B. Taylor, 1929-2016), engleskog biskupa i teologa, koji nas u svojoj obimnoj studiji o ovoj biblijskoj knjizi upozorava šta možemo doživeti ako se oslonimo isključivo na površno poznavanje samoga teksta:

„Samo poznavanje ovog najpoznatijeg poglavlja u Jezekilju može lako da zaslepi čitaoca da ne vide njegovo pravo značenje. Neki su shvatili viziju doline suvih kostiju kao učenje o starozavetnoj doktrini telesnog vaskrsenja, a drugi su je videli jednostavno kao analogiju za duhovnu regeneraciju. Simbol dva štapa korišćen je kako za zastupanje tako i za pobijanje teorija o britanskim Izraelcima.“ **John B. Taylor: *Ezekiel, An Introduction and Commentary*, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1969, str. 227.**

Odmah da kažemo na šta se ovde misli kad se kaže *britanski Izraelci*. Zastupnici ove teorije, naime, veruju da svi Britanci imaju jevrejsko poreklo. Evo šta o tome piše A. J. Polok (A. J. Pollock, 1864-1957), britanski evanđelista i pisac:

„Britansko-izraelska teorija tvrdi da je britanska nacija sačinjena od deset 'izgubljenih' izraelskih plemena, ali sa jednom modifikacijom. Navodi se da se Venijaminovo pleme, koje je prvobitno pripadalo Judi, neposredno pre opsade Jerusalima odvojilo od Jude i pripojilo uz deset plemena; a da se Manasijevo pleme, koje su zagovornici ove teorije identifikovali kao Sjedinjene Američke Države, u isto vreme odvojilo od deset plemena, ostavljajući tako broj plemena na broju deset. (...) Britanci-Izraelci o britanskoj naciji često govore kao o Jefremu, videvši da je to pleme preuzelo vođstvo među desetero, a njegovo ime, u stvari, često stoji u Svetom pismu za deset plemena.“ https://www.stempublishing.com/authors/pollock/The_British-Israel_Theory.html

Odmah valja reći da ovo nije teologija. Ovakvo tumačenje protivi se svim principima biblijske hermeneutike. Prema tome, vizija o suvim kostima ne može se koristiti za doktrinu o telesnom vaskrsenju niti za učenje o duhovnoj regeneraciji, a još manje dva štapa za zastupanje učenja o Britancima kao potomcima deset izgubljenih izrailjskih plemena. Ako je neko ovde

izgubljen, to su nesumnjivo zagovornici ovakve egzezeze. Šta je onda ključ za razumevanje ovog poglavlja? Poslušajmo Džona Tejlora dalje, koji jasno kaže šta je to što bi svaki školovani teolog i svaki laik morao znati:

„Ključ za pravilno razumevanje ovog poglavlja jeste da se ono spozna u svom kontekstu. Jezekilj je obećao svom narodu promenu u njegovoj sudbini: novo vođstvo, ponovo podignutu zemlju, iznova izgrađene gradove i mnoga obeležja mesijanske ere.“ **John B. Taylor: *Ezekiel, An Introduction and Commentary*, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1969, str. 227.228.**

U pravu je Tejlor. Proročanstva ovog poglavlja, što svakako važi i za sva druga, mogu se pravilno razumeti isključivo u svom kontekstu. A njihov kontekst može biti uži - u okviru prethodnog i narednog poglavlja; može biti širi – da se odnosi na celu dotičnu knjigu, a može biti i najširi – da obuhvata i proročanstva drugih proroka, koja se bave ovim istim pitanjima. Jedino se tako može doći do cilja. Dakle, ne sme biti nikakvog nagađanja i pretpostavljanja, nikakvog učitavanja ličnih mišljenja i želja, nikakvog manipulisanja biblijskim iskazima, a najmanje prekrajanja, zanemarivanja ili izostavljanja sadržaja svetih spisa. Drugo, ono što se takođe ne sme prenebrgavati, jeste poštovanje istorijskog konteksta. Takozvani proročki lanci, odnosno nizovi proročanstava, uvek se protežu kroz vreme i prostor. Bez dobrog poznavanja koordinata vremena i prostora, bez dobrog poznavanja istorije ne može se razumeti ni kada ni gde će se ispuniti neko proročanstvo. Hiljade i stotine hiljada stranica komentara apokaliptičkih proročanstava, u kojima autori nisu poštovali ova najosnovnija pravila tumačenja, doživelo je da ih pregazi vreme.

ZKP

LJUPKA PESMA IZRAILJA

Istoriji religije nije poznat nijedan drugi izvor podataka o proroku Jezekilju, osim same njegove knjige. Jedino se tu može doći do nekih saznanja o njemu, ali manje na osnovu onoga što je prorok zapisao sâm o sebi, a više na osnovu onoga što je Gospod rekao o njemu.

Prvo što saznajemo jeste njegovo ime, zatim ime njegovog oca, koji se zvao Vuzi, a treće da je bio sveštenik. Tako piše Jezekilj o sebi pominjući svoje ime u trećem licu:

„Dođe reč Gospodnja Jezekilju sinu Vuzijevu, svešteniku...“ Jezekilj 1,3.

Samo ime Jezekilj (hebrejski: יְחֶזְקִיָּאל - *jəħæskē`l*,) znači “Bog jača” ili “Neka Bog ojača”. Teška iskušenja kroz koja je prorok prolazio u životu, izazovi sa kojima se susretao, opasnosti koje su ga vrebale i pretile, stalno su ga uveravale da se lako mogu savladati jedino ako Bog jača, ako Bog dodaje snagu i ako ga vodi putem istine i pravde. Kada je Jezekilj pobeđivao u dobroj

borbi vere, verovatno je govorio: “Bog jača!”, a kada mu je nedostajalo snage da izdrži, možda se molio: “Neka Bog ojača!”. Njegove molitve nikada nisu bile neuslišene.

Robert Mek Ajver (Robert K. McIver, 1953), profesor biblijskih studija na Avondejl koledžu (Avondale University College, USA), iz činjenice da je Jezekilj bio sveštenik izvlači sledeći zaključak:

„Ako je Jezekilj bio sveštenik, onda je i njegova porodica bila sveštentička porodica, i više je nego verovatno da je njegova porodica bila istaknuta u izraelskom društvu. To je razlog što je Jezekilj bio uključen u grupu talaca, ili zatočenika, koje je Navuhodonosor poveo sa sobom nazad u Vavilon kad mu se car Jehojahin predao posle opsade Jerusalima (2. O carevima 24,1-17). Ova grupa je bila sastavljena od mnogih najvažnijih ljudi Judeje (stihovi 14-14).“ **Robert K. McIver: *Ezekiel – through crisis to glory*, Pacific Press Pub. Assn., Boise, Idaho, USA, 1997, str. 22.**

Leon J. Vud (Leon J. Wood, 1918-1977), američki teolog, kaže da je Jezekilj precizno vodio podatke o svojoj službi. Između ostalog pominje da je „bio zarobljen prilikom druge akcije porobljavanja, 597. pre Hr. To se vidi iz Jezekilja 33,21, gde prorok govori da je već bio dvanaest godina u ropstvu kada je došla vest da je Jerusalim razoren, što se dogodilo 586. pre Hr.“ **Leon J. Wood: *The Prophets of Israel*, Baker Book House, Grand Rapids, Michigan 1984, str. 355.**

Vratimo se za trenutak na ime Jezekiljevog oca. Ako je verovati američkom rabinu Ariju Kaplanu (Aryeh Moshe Eliyahu Kaplan, 1934-1983), onda se iza pominjanja ovog imena krije još jedan podatak, a to je da Jezekiljev otac Vuži nije bio samo sveštenik. Kaplan, naime, kaže:

„Kad god Biblija pomene prorokovog oca, to znači da je i on prorok.“ **Arije Kaplan: *Priručnik jevrejske misli, I Deo*, Književno društvo Pismo, Zemun 5763/2002, str. 115.**

U nastavku Kaplan piše:

„Takođe je pravilo da ako prorokovo mesto rođenja nije pomenuto, onda je on rođen u Jerusalimu.“ **Arije Kaplan: *Priručnik jevrejske misli, I Deo*, Književno društvo Pismo, Zemun 5763/2002, str. 115.**

Prema tome, Jezekilj je rođen u Jerusalimu, u porodici u kojoj je i njegov otac bio sveštenik i prorok. Na žalost, o tome šta je i o čemu Vuži prorokovao, i da li je uopšte prorokovao, u samoj Bibliji o tome nema pomena.

Treba pomenuti i dirljiv slučaj koji se desio u Jezekiljevom privatnom životu, a to je iznenadna smrt njegove supruge, sa kojom je živeo u srećnom braku, ali sa kojom, po svemu sudeći, nije imao dece, jer da je imao, ovako nešto Bog zasigurno ne bi dozvolio. Smatra se da se to dogodilo 587. godine pre n. e., pre nego što su Vavilonjani zauzeli i razorili Jerusalim. Tačnije, kaže Pol Džonson (Paul Johnson, 1928), engleski istoričar i novinar, „to se desilo prilikom poslednje opsade grada“ / **Paul Johnson: *A History of the Jews*, Harper & Row, New York 1988, str. 81/**. Ovim je Bog na vrlo neobičan, ali duboko upečatljiv način opomenuo svoj narod da mu preči smrtonosna opasnost:

„¹⁵Opet mi dođe reč Gospodnja govoreći: ¹⁶Sine čovečji, evo ja ću ti uzeti želju očiju tvojih zlom, ali ne tuži ni plači, niti suza roni. ¹⁷Nemoj uzdisati, ne žali kako biva za mrtvim, metni

kapu na glavu, i obuću svoju obuj na noge, i usta svojih nemoj pokriti i hleba ničijega ne jedi. ¹⁸I govori ujutru narodu, a uveče mi umre žena; i sutradan učinih kako mi beše zapovedeno. ¹⁹I reče mi narod: Hoćeš li nam kazati šta nam je to što radiš? ²⁰I odgovorih im: Dođe mi reč Gospodnja govoreći: ²¹Reci domu Izrailjevu: Ovako veli Gospod Gospod: Evo, ja ću oskvrniti svetinju svoju, veličanstvo sile vaše, želju očiju vaših i što je milo duši vašoj; i sinovi će vaši i kćeri vaše koje ostaviste pasti od mača. ²²I činićete kako ja činim: usta nećete pokriti i hleba ničijega nećete jesti; ²³I kape će vam biti na glavama i obuća na nogu; nećete tužiti ni plakati, nego ćete sa bezakonja svojih čileti i uzdisaćete jedan s drugim. ²⁴Jezekilj će vam biti znak: činićete sve što on čini; kad to dođe, poznaćete da sam ja Gospod Gospod.” Jezekilj 24,15-24.

Imajući u vidu izraz „želja očiju tvojih“, Džon Skinner (John Skinner, 1744-1816), biskup Škotske episkopalne crkve, piše:

„Sama ta fraza otkriva da je u grudima ovog strogog propovednika bio zapečaćen izvor suza.“ **John Skinner, citirano u: John B. Taylor: *Ezekiel, An Introduction and Commentary, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1969, str. 177.***

Taj izvor trebalo je zadržati da ne grune. I Jezekilj je izdržao u tome, pokazujući svojim sunarodnicima da ni oni neće ni tužiti ni plakati, nego će čileti i uzdisati kad *želja očiju njihovih* i ono što je milo duši njihovoj bude oskvrnjeno, kad svetinja, dakle, bude oskvrnjena i kad budu sinovi i kćeri njihove pali od mača.

S obzirom da je, kao što smo rekli, Jezekilj bio sveštenik i da je kao takav bio odveden u vavilonsko ropstvo, lako je zaključiti da je u to vreme imao nešto preko trideset godina, jer se sa trideset godina prema pravilima Tore stupalo u sveštenučku službu (4. Mojsijeva 4,3; 4,23: 4,30; 4,35; 4,39).

Čuveni jevrejsko-ruski istoričar Simon Dubnov (1860-1941) u *Kratkoj istoriji jevrejskog naroda* kratko beleži:

„Prvih godina vavilonskog ropstva izgnanici su imali u svojoj sredini proroka Jezekiljela. On je onamo bio odveden zajedno sa mladim kraljem Jehojahinom. Jezekilj je postao duhovni vođa izgnanika. Hrabrio ih je u njihovoj nevolji, učio ih je kako treba živeti u tuđoj zemlji i pri tome ostati veran svome narodu.“ **Simon Dubnov: *Kratka istorija jevrejskog naroda, Savez jevrejskih opština Jugoslavije, Beograd 1988, str. 51.***

Dakle, Jezekilj je služio Bogu i narodu u onoj meri i na način kako su to dozvoljavale nove okolnosti daleko od Jerusalima i daleko od opustošenog Hrama. Pete godine zatočeništva dobio je od Boga i proročki dar. Njegovu pojavu na istorijskoj sceni i njegov rad beleži i *Istorija jevrejskog naroda* Šarla Etingera:

„U prvom desetleću prisilnog boravka u Vaviloniji, na istorijskoj sceni – i to ne u samom Vavilonu već u Tel Avivu, na obali velikog kanala, poznatog pod imenom 'reka Kebar' – pojavljuje se jedan od najistaknutijih proroka, Jezekilj, izdanak jevrejske sveštenučke porodice. Njegove proročke besede odlikuju se velikom pesničkom obdarenošću, izuzetnom uverljivošću i originalnom formom. Svojom izvanrednošću posebno se ističe XXXVII poglavlje njegove Knjige, u kojem se govori o isušanim kostima koje se 'oblažu mesom' i 'oživljuju duhom'. Te su kosti simbol preporoda i blagovesnici povratka izgnanika u zavičaj. Jezekiljeva proročanstva

izražavaju raspoloženja i težnje prognanika u prvo vreme njihovog boravka u Vaviloniji.“ **Šarl Etinger et al.: Istorija jevrejskog naroda, Ginko, Beograd 1996, str. 71.**

Dvojica engleskih rabina, Dejvid Dž. Goldberg i Džon D. Rejner (David J. Goldberg, 1939-2019, i John D. Rayner, 1924-2005), u svojoj zajedničkoj knjizi *Jevreji, istorija i religija* donose nam sledeće podatke:

„Dok je narod u zatočeništvu bio voljan da prihvati proročanstva Jeremije i njegovih prethodnika, kao dokaz o zasluženju kazni koja ga je zadesila, dotle je učenje Jezekilja za njega predstavljalo utehu u sadašnjosti. Jezekilj ne privlači savremene čitaoce. Pored svoje čuvene metafore o rasutom jevrejskom narodu kao dolini sasušeni kostiju u koje će Bog udahnuti novi život, on je i grublji i svakidašnjiji prorok od svoja dva velika savremenika, i, ponekad grčevito zanet ili neobuzdano opsednut prizorima bolesnog stanja društva, ne doseže do visina njihove uzvišene vizije. Ali njegov spoj preterane revnosti u vršenju verskih obreda i nepokolebljivog uverenja da je svaki pojedinac kažnjavan ili nagrađivan prema sopstvenom ponašanju, a ne prema ponašanju drugih, dao je tom narodu verski sistem koji je donosio utehu i duhovno ozdravljenje.“ **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: Jevreji, istorija i religija, Clio, Beograd 2003, str. 63.64.**

Iako Golberg i Rejner smatraju da je Jezekilj u poređenju sa Isaijom i Jeremijom bio *grublji* u svom postupanju i izražavanju i da *ne doseže do visina njihove uzvišene vizije*, teško da se možemo složiti sa ovom tvrdnjom s obzirom na to kako mu se Bog obraća i kako vidi njegovo propovedanje i delovanje među svojim sunarodnicima, jer, evo, šta Gospod kaže:

„³⁰A o tebi, sine čovečji, sinovi naroda tvojega kazuju o tebi uza zidove i na vratima kućnim, i govore jedan drugom, svaki bratu svojem, i vele: Hodite i čujte kakva reč dođe od Gospoda. ³¹I dolaze k tebi kao kad se narod skuplja, i narod moj seda pred tobom, i sluša reči tvoje, ali ih ne izvršuje; u ustima su im ljupke, a srce njihovo ide za svojim lakomstvom. ³²I gle, ti si im kao ljupka pesma, kao čovek lepa glasa i koji dobro svira; slušaju reči tvoje, ali ih ne izvršuju. ³³Ali kad to dođe, a evo ide, onda će poznati da je bio prorok među njima.” Jezekilj 33,30-33.

Da li smo primetili kakvu je lepu pohvalu Bog izrekao za Jezekilja? Šta je Jezekilj bio u Božjim očima za izrailjski narod? Sa čime ga je uporedio?

“Ti si im kao ljupka pesma.“ Jezekilj 33,32.

Setimo se, Mojsije je bio *krotak mimo sve ljude na zemlji* (4. Mojsijeva 12,3), Avram je bio *prijatelj Božji* (2. Dnevnika 20,7; Isaija 41,8; Jakov 2,23), prorok Danilo *mili čovek* Bogu (Danilo 10,11.19), a evo, Jezekilj, *ljupka pesma*. Kakvo divno ime za čoveka koji je svoj život posvetio Gospodu ne gundajući ni jednog trena za sve ono što ga je snalazilo, jer je znao da služi Bogu živome, istinitome i pravednome!

Jezekilj je zaista bio i ostao jedan od najznačajnijih, a danas, pored Danila, i jedan od najaktuelnijih proroka u Izrailju. O njemu će se tek govoriti, njegova proročanstva će se tek proučavati. U ovim danima, kada se svet bliži kraju, a vreme isteku, on ima šta da otkrije i kaže svom narodu, utešno i ljupko, jer on je *Ljupka pesma Izrailja*.

KNJIGA PROROKA JEZEKILJA

Jevrejsku Bibliju, tzv. Tanah, odnosno Stari zavet, kako je nazivaju hrišćani, čine tri velike celine: **Tora** (Zakon), odnosno pet knjiga Mojsijevih, **Nevi'im** (Proroci) i **Ketuvim** (Spisi). Od početnih slova ova tri imena, uz dodatak samoglasnika „a“, sačinjen je opšti naziv **Tanah**. Manje je poznato da se jevrejska Biblija naziva i Masoretski tekst, po masoretima koji su se u periodu od 6. do 10. veka bavili prepisivanjem ovih svetih spisa, ali ne samo to: „Razradili su složen grafički sistem preko kojeg su konsonantski tekst jevrejske Biblije standardizovali i definisali u pogledu podele teksta, akcentualizacije, gramatičkih pravila, vokalnog sistema i načina pojanja.“ **Nebojša Tumara u: Rodoljub Kubat, Predrag Dragutinović: Leksikon biblijske egzezeze, Biblijski institut, JP Službeni glasnik, Beograd 2018, str. 245.246.**

Knjiga proroka Jezekilja deo je Nevi'ima i spada u tzv. Kasnije proroke (hebr.: Neviim Aharonim), zajedno sa knjigama Isaije i Jeremije, poznatijih kao veliki proroci. Ostali deo ovog korpusa čine knjige tzv. malih proroka – Osije, Joila, Amosa, Avdije, Jone, Miheja, Nauma, Avakuma, Sofonije, Ageja, Zaharije i Malahije. „Podela proroka na *velike* i *male* odnosi se na obim njihovih knjiga, a ne na njihove kvalitete.“ **Andrija Gams: Biblija i društvo, Matica srpska, Novi Sad 1979, str. 18.** Na žalost, knjiga proroka Danila, koju takođe treba pomenuti, danas svakako najviše istraživana biblijska knjiga u hrišćanstvu, kod Jevreja spada u Spise (Ketuvim), ali to nimalo ne utiče na veliko zanimanje za njena apokaliptička proročanstva.

Uobičajena tematska podela Jezekiljeve knjige na četiri dela može se naći kod svih ozbiljnijih autora, a ovde smo se odlučili za podelu koju je sačinio Henri Alen Ajronsajd (Henry Allen Ironside, 1876-1951), kanadsko-američki propovednik, teolog i pastor:

„Knjiga se deli prirodno na četiri dela. Deo 1 obuhvata poglavlja 1 do 24: proročanstva u vezi sa Izraelom, pozivajući na pokajanje u pogledu pretećeg suda, što je sve izrečeno pre pada Jerusalima; deo 2, poglavlja 25 do 32: propovedi u vezi sa sedam naroda, sa kojima je Izrael zaključio odnos ili očigledne poslove; deo 3, poglavlja 33 do 39: izloženo moralno stanje Izraela i obećanje budućeg povratka Bogu i svojoj zemlji; deo 4, poglavlja 40 do 48: veličanstvena apokaliptička slika dolazeće slave, kada će se ponovo reći Jerusalimu: 'Gospod je ovde.'“ **Henry Allen Ironside: Ezekiel the Prophet, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. xii.**

Semjuel J. Šulc (Samuel J. Schultz, 1914-2005), nekadašnji profesor teologije na Viton koledžu, SAD, nudi nam drugačiju podelu ove proročke knjige:

„Jezekiljeva knjiga logički je podeljena na tri glavna dela. Poglavlja 1-24 iscrpno se bave predstojećom propašću Jerusalima. Sledeći odsek (25-32) posvećen je proročanstvima protiv stranih naroda. Preostala poglavlja (33-48) beleže potpunu promenu akcenta, pošto je u prvom poglavlju najavljena kriza nastupila sa razorenjem Jerusalima. Nova tema je buđenje i obnova Izrailjaca u njihovoj vlastitoj zemlji.“ **Samuel J. Schultz: The Old Testament speaks, Second Edition, Harper & Row, Publishers, New York 1970, str. 349.**

Istovetna podela može se naći i kod Leona J. Vuda, s tim što Vud više pažnje posvećuje poslednjem, trećem delu:

“U poslednjem delu, međutim, prorok iznosi vest nade i najave slavne budućnosti. Ljudi koji su sada zarobljeni mogu se radovati danu oslobođenja kada će njihova sramota i patnja biti okončana i kada će dugo podeljena carstva Jude i Izraela biti ujedinjena. Njihovi neprijatelji biće poraženi, a veliki novi Hram i način bogoslužjenja biće obnovljeni u zemlji.” **Leon J. Wood: *The Prophets of Israel*, Baker Book House, Grand Rapids, Michigan 1984, str. 361.**

Tematska podela Jezekiljeve knjige može biti i potpuno drugačija, daleko jednostavnija, a što je interesantno, nalazimo je u istoj knjizi Semjuela J. Šulca *The Old Testament speaks (Stari zavet govori)*, koju smo već citirali. Šulc je primetio, naime, da je prorokova pažnja usmerena najpre na trenutne događaje, a potom na ono što će se odigrati u dalekoj budućnosti. U tom smislu on za Jezekilja kaže sledeće:

„Njegova poruka je konkretna, značajna i koncentrisana na probleme sa kojima se suočavaju njegovi drugovi izgnanici. Kad je razorenje Jerusalima postalo istorija, on okreće svoju pažnju na buduće nade Izrailja kao nacije.“ **Samuel J. Schultz: *The Old Testament speaks, Second Edition*, Harper & Row, Publishers, New York 1970, str. 345.**

Dakle, cela Jezekiljeva knjiga se može podeliti čak na samo dva dela – na prvi, u kojem se tretiraju i razrešavaju trenutni problemi jevrejskog življa u egzilu, i na drugi deo, gde Bog na upečatljiv način otkriva proroku, a preko njega i nama, slavnu budućnost svog izabranog naroda. Ovakva podela može se primeniti i na 37. poglavlje Jezekiljeve knjige, kojim se upravo bavimo. Bogu ništa nije nepoznato i to što mu nije nepoznato želi da otkrije proroku i njegovim sunarodnicima koji prolaze kroz tešku duhovnu krizu i ne manje teške fizičke patnje.

Paul Džonson ističe još neke momente u Jezekiljevoj knjizi, koje takođe ne treba prenebrežiti:

“Njegova duga knjiga je konfuzna i zbunjujuća, sa sekvencama poput snova i zastrašujućim slikama, pretnjama, kletvama i nasiljem. On je jedan od najvećih pisaca u Bibliji, i jedan od najpopularnijih, u svoje vreme i od tada. Ali on se okružuje misterijama i enigmama, gotovo protiv svoje volje. Zašto, pita, uvek moram da pričam u zagonetkama?” **Paul Johnson: *A History of the Jews*, Harper & Row, New York 1988, str. 81.**

Zašto? Priče u zagonetkama duže traju. Kad su jednom zapisane na tom specifičnom jeziku kojim Bog u proročanstvima ispisuje buduću istoriju, teško ih je izbrisati. Da je drugačije, to bi već odavno učinili Božji neprijatelji, oni mračni likovi koji su u njima predskazani. Možda se i mi ponekad pitamo zašto je to tako, ali kad odgonetnemo neko proroštvo za naše dane ili dane bliske nam budućnosti, onda nam je potpuno jasno da su sve te misterije, enigme i zagonetke bile sačuvane u proročkim kapsulama, da bismo ih upravo mi otvorili. Ponekad nas to odgonetanje muči, oduzima nam vreme i energiju, teško nalazimo ključ, ali je tim radost veća kad shvatimo kakve su poruke preletele vekove i doprle do nas.

Lako je zaključiti da su za savremene čitaoce najzanimljivija i najprivlačnija eshatološka proročanstva iz poglavlja 40 do 48, koja govore o izgradnji novog Hrama u Jerusalimu. S tim u vezi slobodan sam da skrenem pažnju na moju već objavljenu knjigu *Treći Hram* (2019), mada po zanimljivosti, značaju i aktuelnosti ne zaostaju ni poglavlja 38 i 39, čija sam proročanstva obradio u knjizi *Gog i Magog* (2022).

JEZEKILJ 37

¹Ruka Gospodnja dođe nada me, i Gospod me izvede u duhu, i postavi me usred polja, koje bejaše puno kosti. ²I provede me pokraj njih unaokolo, i gle, bejaše ih vrlo mnogo u polju, i gle, bejahu vrlo suve. ³I reče mi: Sine čovečji, hoće li oživeti ove kosti? A ja rekoh: Gospode Gospode, ti znaš. ⁴Tada mi reče: Prorokuj za te kosti, i kaži im: Suve kosti, čujte reč Gospodnju. ⁵Ovako govori Gospod Gospod ovim kostima: Gle, ja ću metnuti u vas duh, i oživećete. ⁶I metnuću na vas žile, i obložiću vas mesom, i navući ću na vas kožu, i metnuću u vas duh, i oživećete, i poznaćete da sam ja Gospod. ⁷Tada stadoh prorokovati, kako mi se zapovedi; a kad prorokovah nastaj glas, i gle potres, i kosti se pribirahu svaka ka svojoj kosti. ⁸I pogledah, i gle, po njima izidoše žile i meso, i ozgo se koža navučee; ali duha ne beše u njima. ⁹Tada mi reče: Prorokuj Duhu, prorokuj, sine čovečji, i reci duhu: Ovako veli Gospod Gospod: Od četiri vetra dođi, Duše, i duni na ove pobijene da ožive. ¹⁰I prorokovah, kako mi se zapovedi, i uđe u njihov duh, i oživeše, i stadoše na noge, beše vojska vrlo velika. ¹¹Tada mi reče: Sine čovečji, ove su kosti sav dom Izrailjev; gle, govore: Posahnuše kosti naše i prođe nadanje naše, propadosmo. ¹²Zato prorokuj, i kaži im: Ovako veli Gospod Gospod: Evo, ja ću otvoriti grobove vaše, i izvešću vas iz grobova vaših, narode moj, i dovešću vas u zemlju Izrailjevu. ¹³I poznaćete da sam ja Gospod, kad otvorim grobove vaše, i izvedem vas iz grobova vaših, narode moj. ¹⁴I metnuću duh svoj u vas da oživite, i naseliću vas u vašoj zemlji, i poznaćete da ja govorim i činim, govori Gospod. ¹⁵Opet mi dođe reč Gospodnja govoreći: ¹⁶Ti, sine čovečji, uzmi jedno drvo, i napiši na njemu: Judi i sinovima Izrailjevim, drugovima njegovim. Pa onda uzmi drugo drvo, i na njemu napiši: Josifu drvo Jefremovo i svega doma Izrailjeva, drugova njegovih. ¹⁷I sastavi ih jedno s drugim da budu kao jedno u tvojoj ruci. ¹⁸I kad ti reku sinovi tvoga naroda govoreći: Hoćeš li nam kazati šta ti je to? ¹⁹Reci im: Ovako veli Gospod Gospod: Evo, ja ću uzeti drvo Josifovo, što je u Jefremovoj ruci, i plemena Izrailjevih, drugova njegovih, i sastaviću ga s drvetom Judinim, i načiniću od njih jedno drvo, i biće jedno u mojoj ruci. ²⁰I drveta, na kojima napišeš, neka ti budu u ruci pred njima. ²¹I reci im: Ovako veli Gospod Gospod: Evo, ja ću uzeti sinove Izrailjeve iz naroda u koje otidoše, i sabraću ih odsvuda, i dovešću ih u zemlju njihovu. ²²I načiniću od njih jedan narod u zemlji, na gorama Izrailjevim, i jedan će car biti car svima njima, niti će više biti dva naroda, niti će više biti razdeljeni u dva carstva. ²³I neće se više skvrniti gadnim bogovima svojim ni gnusobama svojim niti kakvim prestupima svojim, i izbaviću ih iz svih stanova njihovih u kojima grešišee, i očistiću ih, i oni će mi biti narod i ja ću im biti Bog. ²⁴I sluga moj David biće im car, i svi će imati jednoga pastira, i hodiće po mojim zakonima, i uredbe će moje držati i izvršavati. ²⁵I sedeće u zemlji koju dadoh sluzi svojemu Jakovu, u kojoj sedeše oci vaši; u njoj će sedeti oni i sinovi njihovi i sinovi sinova njihovih doveka, i David sluga moj biće im knez (vladar – Ssp) doveka. ²⁶I učiniću s njima zavet mirni, biće večan zavet s njima, i utvrdiću ih i umnožiću ih, i namestiću svetinju svoju usred njih navek. ²⁷I šator će moj biti kod njih, i ja ću im

biti Bog i oni će mi biti narod. ²⁸I narodi će poznati da sam ja Gospod koji posvećujem Izrailja, kad svetinja moja bude usred njih doveka.

Jezekilj 37,1.

Ruka Gospodnja dođe nada me, i Gospod me izvede u duhu, i postavi me usred polja, koje bejaše puno kosti.

Da bi se pravilno protumačio biblijski tekst, potrebno je poznavati principe biblijske hermeneutike i egzegeze. Jedan od njih svakako se odnosi na razumevanje prirode samoga Boga. Međutim, najpre moramo imati u vidu činjenicu, koju je apostol Pavle naglasio svom učeniku Timotiju, a ona kaže da Bog “živi u svetlosti kojoj se ne može pristupiti, kojega niko od ljudi nije video, niti može videti” (1. Timotiju 6,16). Smemo li onda govoriti o teologiji? Možemo li kao bogoslovi sloviti o Bogu?

Nemački psiholog, sociolog i filozof, Erich From (Erich Fromm, 1900-1980), s ovim u vezi piše sledeće:

„Kad je reč o ulozi teologije i razvoju pravovernosti, tj. 'prave vere', činjenica je da ni Biblija ni kasniji judaizam nisu mnogo doprineli razvoju teologije. U Bibliji, na primer, ima obilje navoda o Božjim delima. On je stvorio prirodu i čoveka, oslobodio je Jevreje iz Egipta, odveo ih je u Obećanu zemlju. Bog *jeste* znači Bog *dela*: ljubavlju, saosećanjem, pravdom, On nagrađuje i kažnjava. Ali nema razmišljanja o suštini i prirodi Boga. To da Bog *jeste*, a ne *šta je* ili *ko je* Bog, jedino je teološko načelo – ako se tako može nazvati – koje se može naći u Starom zavetu. U stvari, kad se u Petoknjžju kaže da ono 'što je tajno' (*ha-nistaroth*) ne treba da bude predmet čovekovog istraživanja, već da to treba da bude ono 'što je javno' (Zakoni ponovljeni, 29,29), čini se da se s jasnom namerom obeshrabruju sva teološka razmišljanja o prirodi Boga.

Većina velikih proroka, od vremena Amosa pa nadalje, teološkim razmišljanjima pridaje isto tako mali značaj. Oni govore o Božjim delima, o Njegovim zapovestima čoveku, o Njegovom nagrađivanju i kažnjavanju, ali se ne upuštaju u bilo kakvu vrstu razmišljanja o Bogu, niti ih podstiču...“ **Erich From: *Bićete kao bogovi*, Clio, Beograd 2000, str. 34.35.**

Kako onda razumeti antropomorfne jezičke izraze sa kojima se susrećemo kadgod se u Bibliji opisuje Bog, a ima ih, takoreći, na svakoj stranici?

“U biblijskim tekstovima česti su opisi koji se mogu uvrstiti u antropomorfizme. Oni se odnose primarno na Boga, koji je nevidljiv i onostran, ali i na anđele, demone, itd. Pripisivanje čovekovih osobina Bogu odvija se na više značenjskih nivoa. Bogu se, tako, doznačuje niz čovekovih 'fizičkih' karakteristika: Njegova 'mišica' izbavlja narod Izrailja od egipatskog ropstva (Izl 6,6), u Njegovoj 'ruci' je duša svega živoga i duh svakog čoveka (Jov 12,9.10), Njegov 'prst' ustrojava nebo i poredak stvorenog univerzuma (Ps 8,3) i Mojsiju ispisuje reči na

kamenim pločama (Izl 31,18; Pnz 9,10), Njegovo ‘lice’ Mojsije ne može da vidi (Izl 33,20), a neretko se govori i o Božjim ‘ustima’ (INv 9,14), ‘očima’ i ‘ušima’ (1Pt 3,12). (...)

Primarna intencija primene ljudskih kategorija na transcendentnog judeohrišćanskog Boga bila je približavanje Boga ograničenom ljudskom umu i Njegovo integrisanje u čovekovu etosnost i običajnost. Isto tako, trebalo je da posluži i tome da prikaže Boga kao nekog sa kim se može ostvariti lični odnos, koji je svoj najviši izraz dobio u ideji Saveza (Zaveta – prim. ZKP). Upotreba antropomorfni kategorija uvek je imala predstavnika karakter, što znači da je podrazumevala primenu alegorijsko-anagoškog tumačenja. Konačno opravdanje za njihovu upotrebu zadobijeno je činjenicom božanskog ovaploćenja, čime je ‘ljudskost’ postala neotuđivo ‘svojstvo’ onostranog Boga.” **Mikonja Knežević u: Rodoljub Kubat, Predrag Dragutinović: Leksikon biblijske egzegeze, Biblijski institut, JP Službeni glasnik, Beograd 2018, str. 69.70.**

Prema tome, stih koji tumačimo nije jedino mesto gde se javlja pojam *ruka Gospodnja*. Naprotiv. Možemo ga naći na mnogo mesta u Starom zavetu, počev od Mojsijevih knjiga, pa sve do proroka Jezekilja, gde je zabeležen čak u šest slučajeva, ali i u Novom zavetu, u jevanđeljima po Luki (1,66) i po Jovanu (12,38). Ovaj izraz ukazuje na neposredno Božje prisustvo u različitim događajima i okolnostima. *Ruka Gospodnja* je tu da kazni, da suzbije ili pobedi zlo, da pokaže snagu Božju, da ratuje, da vodi, da blagoslovi, da spase, da zaštiti one koji su mu verni i istovremeno da iskali gnev na neprijatelje Božje. Prvi put kada je Jezekilju došla *reč Gospodnja*, sa njom je došla i *ruka Gospodnja nada nj* (1,3). Već sledeći put, dok je prorok išao *žalostan od srdnje u duhu svom*, *ruka Gospodnja silna* bila je nad njim da ga uteši i ohrabri (3,14).

Kao i u uvodnom stihu, *ruka Gospodnja* i *Duh Božji* zajedno su pomenuti na početku Jezekiljeve knjige (3,10-15), s tom razlikom što je tada proroka Duh Večnoga fizički podigao i odneo na određeno mesto, tačnije do njegovih prognanih sunarodnika u mestašce Tel-Aviv, u Mesopotamiji. Ovoga puta, rekli bismo, prorok je imao sasvim drugačiji doživljaj, koji se može razumeti kao vizija ili utvara, u kojoj ga je Duh postavio usred polja prekrivenog ljudskim kostima.

Jezekilj 37,2.

I provede me pokraj njih unaokolo, i gle, bejaše ih vrlo mnogo u polju, i gle, bejahu vrlo suve.

Zašto je Bog odabrao baš ovakvu viziju i sliku da otkrije jednu veliku tajnu ne samo Jezekilju, već i celom njegovom narodu? Dopalo mi se objašnjenje, za koje držim da je moguće, koje sam našao u knjizi *All Eyes on Israel (Sve oči uprte u Izrael)* dvojice američkih adventističkih teologa, Roja Alena Andersona i Džeja Milтона Hofmana (**Roy Allan Anderson and Jay Milton Hoffman**):

„Jedno od najneobičnijih proročanstava u vezi sa Izrailjem jeste ono u Jezekilju 37 – dolina suvih kostiju. Jezekilja, mladog sveštenika, uhvatila je vavilonska vojska. Kao ratni zarobljenik

na putu od svoje domovine prema Vavilonu on je očito prošao pored nekog starog bojnog polja sa mučnim podsetnicima na rat – ljudskim kostima rasutih na sve strane.

Stigavši na svoje odredište susreo se sa mnogo drugih zarobljenika. Oni su takođe bili obeshrabreni, kakvi su ratni zarobljenici obično. U Vavilonu se pitao šta bi se moglo učiniti da bi se ovi siroti ljudi nadahnuli nadom. Razmišljajući o ovom problemu, obratio se Gospodu koji mu je dozvao u živo sećanje ono što je video u toj dolini suvih kostiju. Bog je ovo iskoristio kao osnovu za svoju poruku da dopre ne samo do prorokovog sopstvenog srca već i do srca drugih zarobljenika.“ **Roy Allan Anderson and Jay Milton Hoffman: *All Eyes on Israel*, Revised Edition 1977, Harvest Press, Incorporated, Fort Worth, Texas, USA, str. 76.**

U viziji, vođen Duhom, prorok je obišao celo polje posmatrajući kosti. To nisu bili skeleti, poređani jedan do drugog, svaki na svom mestu gde je ko peminuo, već bukvalno razbacane i međusobno pomešane kosti. Uz to, bile su potpuno suve, što je značilo da su tu od davnina.

Šta je mogao da kaže?

Ništa.

Ćutao je i gledao. Čekao je šta će Gospod reći.

Jezekilj 37,3. (1. deo)

I reče mi: Sine čovečji, hoće li oživeti ove kosti?

Gotovo da sam siguran da Jezekilj nije očekivao da će ga Gospod bilo šta pitati dok je zapanjen gledao polje suvih kostiju, a najmanje nešto ovako.

Svojevremeno je pravedni Jov, ophrvan duševnim i fizičkim bolom, sâm sebi postavio slično pitanje:

„Kad umre čovek, hoće li oživeti?“ Jov 14,14. (prvi deo)

Duboko osvedočen u svoju pravednost i poverenje u Boga, ali poznajući i neverje drugih ljudi, odgovor je dao samo sebi i samo za sebe:

„¹⁴Sve dane vremena koje mi je određeno čekaću dokle mi dođe promena. ¹⁵Zazvaćeš, i ja ću ti se odazvati; delo ruku svojih poželećeš.“ Jov 14,14.15.

Jov je verovao da je smrt samo san (Jov 14,12), i čekanje, dugo čekanje, dok ne dođe promena, a ona će doći kad Bog poželi *delo ruku svojih*, kad poželi svoja stvorenja. Ta promena se u Bibliji zove *vaskrsenje*. Jov je, dakle, verovao u vaskrsenje, što nam pokazuju i sledeće reči:

„²⁵Ali znam da je živ moj Iskupitelj, i na posledak da će stati nad prahom. ²⁶I ako se ova koža moja i raščini, opet ću u telu svom videti Boga. ²⁷Ja isti videću ga, i oči moje gledaće ga, a ne druge.“ Jov 19,25-27.

Jezekilj je sve ovo dobro znao. Jedino što nije znao to je da li je upravo sada kucnuo čas kad je Bog poželeo *delo ruku svojih*. A baš o tom času govore nemački teolozi Karl Fridrih Kajl (Carl Friedrich Keil, 1807-1888) i Franc Delič (Franz Delitzsch, 1813-1890), autori velikog komentara Starog zaveta:

„Pitanje koje je postavio Bog, da li će ove kosti oživeti, da li će ponovo biti žive, pripremila je put za čudo...“ **C. F. Keil and F. Delitzsch: *Commentary on the Old Testament, Volume IX, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan 1991, str. 116.***

Iznenaden Božjim pitanjem, a možda čak i zbunjen, Jezekilj je samo izustio:

Jezekilj 37,3. (2. deo)

A ja rekoh: Gospode Gospode, ti znaš.

Proroku Jezekilju nisu bile nepoznate ni mudre reči Solomunove, štaviše, on ih se čvrsto držao, budući svestan svoje malenkosti i nedostojnosti kada je u pitanju bilo kakvo poređenje sa Bogom, Njegovom mudrošću, znanjem i moći:

„Ne može čovek dokučiti dela koja Bog tvori, ni početka ni kraja.“ Propovednik 3,11.

Jezekilj nije znao, a nije mogao ni dokučiti da li je ovo početak novog Božjeg dela.

Proroku je još nešto bilo poznato, a to je ono što će vekovima kasnije zapisati apostol Pavle u svojoj poslanici vernicima u Rimu - istina da je Bog Onaj „koi oživljuje mrtve, i zove ono što nije kao ono što jest“ (Rimljanima 4,17). A kada će se to desiti i gde će desiti, to samo Gospod zna.

„Jezekiljev odgovor ‘*Gospode, ti znaš*’, podrazumeva da je, po ljudskom sudu, bilo nezamislivo da one mogu oživeti ikada više, i ništa osim svemoći Božje nije moglo da izazove to.“ **C. F. Keil and F. Delitzsch: *Commentary on the Old Testament, Volume IX, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan 1991, str. 116.***

Ništa osim Božje svemoći.

Zato je prorok začutao i prepustio odgovor Bogu.

Jezekilj 37,4.

Tada mi reče: Prorokuj za te kosti, i kaži im: Suve kosti, čujte reč Gospodnju.

Bog je mogao odmah da otkrije svoju nameru i pokaže svoju silu na delu. Ali to nije učinio. I dalje je želeo da sarađuje sa čovekom. Zato je zatražio od Jezekilja da se kao prorok obrati gomili mrtvih, suvih kostiju. Put za čudo je bio pripremljen. Gospod je zatražio od Jezekilja da „zove ono što nije kao ono što jest“ (Rimljanima 4,17). Drugim rečima, iako kosti nisu bile žive, trebalo je da im se obrati kao da su žive.

Tako je i Hristos činio. Setimo se samo nekih slučajeva.

Mrtvoj devojci, kćeri starešine zborničkoga, rekao je:

„⁴¹Talita kumi, koje znači: Devojko, tebi govorim, ustani. ⁴²I odmah usta devojka i hođaše; a beše od dvanaest godina. I začudiše se čudom velikim.“ Marko 5,41.42.

Mrtvom mladiću iz Naina, sinu jedincu majke udovice, kazao je:

“¹⁴Momče! tebi govorim, ustani. ¹⁵I sede mrtvac i stade govoriti; i dade ga materi njegovoj.”

Luka 7,14.15.

Isto tako je i Lazaru iz Vitanije, koji je već četiri dana bio u grobu, uputio direktan poziv:

“⁴³Lazare! iziđi napolje. ⁴⁴I iziđe mrtvac obaviv platnom po rukama i po nogama, i lice njegovo ubrusom povezano. Isus im reče: Razdrešite ga i pustite nek ide.” Jovan 11,43.44.

Jedino se sa takvom verom, uz Božju pomoć, mogu oživeti i suve kosti.

Jezekilj 37,5.

Ovako govori Gospod Gospod ovim kostima: Gle, ja ću metnuti u vas duh, i oživećete.

Za reč *duh* ovde je upotrebljena hebrejska reč *ruah* (רוּחַ), mada ona može značiti i *dah* i *vetar*. Pravilo je da jedino kontekst određuje njen smisao i značenje. *Ruah* je sila koja daje život telu. Tu životvornu silu imaju sva živa bića, a ne samo ljudi. Zato je psalmista, obraćajući se Bogu, napisao:

“²⁹Uzmeš im *duh*, ginu, i u prah svoj povraćaju se. ³⁰Pošlješ *duh* svoj, postaju, i ponavljaš lice zemlji.” Psalam 104,29.30.

Slično psalmisti i Isus je rekao:

„Duh je ono što oživljava, telo ne pomaže ništa.“ Jovan 6,63.

Nema sile koja je u stanju da oživi mrtve, razbacane kosti. Samo Bog ima *duh* koji oživljava, kao što je oživeo prilikom stvaranja i prvog čoveka, Adama, stvorenog od praha zemaljskog. Tek nakon toga Adam je postao duša živa (hebr. nefesh), odnosno živo biće (1. Mojsijeva 2,7)..

Jezekilj 37,6.

I metnuću na vas žile, i obložiću vas mesom, i navući ću na vas kožu, i metnuću u vas duh, i oživećete, i poznaćete da sam ja Gospod.

Kosti. Žile. Meso. Koža. Duh.

Kosti su već tu. Nisu istrulele.

Žile, odnosno tetive, dodaće se da povežu kosti.

Meso će dati konačan oblik telu.

A koža će ga, kao višeslojni omotač, prekriti.

Šta još nedostaje?

Duh. Da sve to oživi i stavi u pokret.

Da li je tako bilo i prilikom stvaranja Adama?

Možda. Ne znamo.

Ono što ostaje i traje, čak i posle smrti ljudskog bića, jesu samo kosti. Možda je njihova postojanost, odnosno netruležnost, ako možemo tako reći, dokaz početka stvaranja, nečega od čega je Tvorac pošao, i Njegove namere da zajedno sa kostima i svi ostali delovi tela budu netruležni. S druge strane, možda je to i najuverljiviji dokaz mogućnosti obnove života ako se krene istim postupkom i dođe do duha kao životodajne sile.

Najzad, duh. To je ono što oživljava, ali i osvedočava:

„I poznaćete da sam ja Gospod..“ Jezekilj 37,6.

Jezekilj 37,7.

Tada stadoh prorokovati, kako mi se zapovedi; a kad prorokovah nasta glas, i gle potres, i kosti se pribirahu svaka ka svojoj kosti.

Sve što je Gospod zahtevao od Jezekilja da prorokuje, Jezekilj je prorokovao. Najpre se začuo glas i nastao je potres, a onda je počelo pribiranje kostiju. To što proročanstvo najpre najavljuje *glas*, a zatim *potres*, smatram da nije bez značaja. Mišljenja sam da Bog ne želi da bilo šta uradi u tajnosti sa svojim izabranim narodom, već hoće da skrene pažnju celog čovečanstva na događaje koji će se odvijati u dužem vremenskom periodu, jer se jedino na taj način ljudi mogu pripremiti da vide i shvate da Bog vodi i upravlja istorijom silnom rukom svojim.

Roj Alen Anderson i Džej Milton Hofman ovako komentarišu događaje u ovom stihu, vezujući ga, naravno, za poslednje vreme:

“Pre nego što su ove rasute kosti, simbol raspršene nacije, mogle biti dovedene u svoju vlastitu zemlju, trebalo je da se dogodi ‘potres’ da bi spojio ove kosti. Za skoro osamnaest vekova ništa nije učinjeno za Izrailj. Oni su bili rasut narod i činilo se da je malo ko mario za to. Ali pre oko jednog veka stvari su počele da se događaju, što je probudilo naciju na akciju. Počeo je potres koji se nikad nije zaustavio. Rezultat ovog buđenja bilo je rađanje Cionističkog pokreta. Niko, naravno, ne bi tvrdio da je Cionistička organizacija bila duhovni pokret.” **Roy Allan Anderson and Jay Milton Hoffman: *All Eyes on Israel, Revised Edition 1977, Harvest Press, Incorporated, Fort Worth, Texas, USA, str. 79.***

Mora se priznati da su u pravu Anderson i Hofman kada tvrde da cionizam nije bio duhovni pokret. On to zaista nije bio, niti je mogao biti. U suprotnom, bilo bi to nedopustivo falsifikovanje istorije. Dobro je poznata istina, koju ćemo i kasnije ponoviti, da ni sâm osnivač cionističkog pokreta, Teodor Hercl (Theodor Herzl, 1860-1904), nije toliko tražio podršku za svoju ideju o osnivanju jevrejske države u samome Bogu, koliko u političkim silama svoga vremena, pre svega u Turskoj i Engleskoj. Štaviše, i rabini Dejvid Dž. Goldberg i Džon D. Rejner kažu za Hercla da je bio *osnivač političkog cionizma* / **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: *Jevreji, istorija i religija, Clio, Beograd 2003, str. 178.***

Cionizam, dakle, nije bio duhovni pokret, bio je politički pokret. Možda je to upravo ono za šta Jezekilj kaže da, kad je prorokovao, *nasta glas*. Bio je to glas koji se daleko čuo i imao

odjeka, kako među Jevrejima, tako i među njihovim neprijateljima. Ovaj glas doveo je do nacionalnog potresa, komešanja i kretanja u svim jevrejskim sredinama, kako na Istoku, posebno u Rusiji, tako i na Zapadu. Reklo bi se da je ovaj nacionalni potres značio da su kosti počele da se pribiraju *svaka ka svojoj kosti*.

Godinu dana pre prvog Cionističkog kongresa u Bazelu (1897), Hercl je objavio pamflet pod naslovom „Jevrejska država – pokušaj nalaženja savremenog rešenja za jevrejsko pitanje“. Pored toga, da bi efikasno ostvario svoju nameru pokrenuo je i niz diplomatskih aktivnosti:

„Dva puta se susreo s kajzerom Vilhelmom II, s turskim sultanom, s ruskim ministrom za unutrašnje poslove i, 1903, s britanskim sekretarom za kolonije, Džozefom Čemberlenom, koji mu je ponudio određenu površinu zemljišta u britanskoj Istočnoj Africi za naseljavanje Jevreja – Uganda projekat.“ **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: *Jevreji, istorija i religija*, Clio, Beograd 2003, str. 187.**

Međutim, ovaj *potres* nije imao za cilj da *rasute kosti* skupi u Ugandi, već u Obećanoj zemlji, odakle su Jevreji i bili proterani i rasejani. U tekstu koji je napisao za londonski list *Jewish Chronicle*, Hercl je na jednostavan način izrazio ono šta ga je pokrenulo i pokazao koja mu je konačna namera:

„Dve izrazite pojave obeležavaju naše doba – razvijena civilizacija i primitivno varvarstvo. Pod razvijenom civilizacijom podrazumevam izvanredna tehnološka dostignuća koja nam omogućavaju da gospodarimo prirodom; primitivno varvarstvo se odnosi na antisemitizam... Svuda se mi, Jevreji, iskreno trudimo da se uklopimo u narode s kojima živimo, zadržavajući samo religiju naših predaka. Ni to nam se ne dozvoljava... Mi smo narod – neprijatelji su nas učinili narodom, iako mi to nismo želeli... Imamo snagu da stvorimo državu i to državu za ugled.“ **Theodor Herzl, citirano u: Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: *Jevreji, istorija i religija*, Clio, Beograd 2003, str. 186.**

Po održanom Prvom cionističkom kongresu u Bazelu 1897. godine, Hercl je zapisao u svom dnevniku:

„U Bazelu ja sam osnovao jevrejsku državu. Da sam to danas glasno rekao, bio bih dočekan opštim smehom. Možda će za pet godina, a za pedeset svakako, svi to znati.“ **Teodor Hercl, citirano u: Sajmon Sibag Montefjore: *Jerusalim, biografija*, Evro Giunti, Beograd 2014, str. 478.**

Hercl je bio publicista i političar, a ne prorok, ali ove njegove reči zvuče proročki i proročki su se ispunile, sa greškom manjom od godinu dana. Pola veka kasnije Jevreji su zaista stvorili svoju državu, i to državu za ugled.

Sve do stvaranja moderne države Izrael, 14. maja 1948. godine, a ni posle toga, potresi nisu prestajali. Sa svakim potresom, sa svakim ratnim sukobom sa okolnim zemljama, kosti su se sve više pribirale, a moderna država *Erec Jisrael* sve više rasla. Tako je i danas.

Jezekilj 37,8.

I pogledah, i gle, po njima izidoše žile i meso, i ozgo se koža navuče; ali duha ne beše u njima.

Jezekilj je gledao, divio se i čudio. Pred njegovim očima događalo se čudo. Rasute suve kosti, sada već sastavljene u kosture, nisu se više videle. Čim su se pojavile žile i povezale ih, prekrilo ih je meso sa mišićima, a preko svega navučena je koža. Tela su dobila konačan oblik kakav su imala nekad, pre smrti. Čekalo se samo da ožive.

„Ali duha ne beše u njima.“ Jezekilj 37,8.

Jezekilj 37,9.

Tada mi reče: Prorokuj Duhu, prorokuj, sine čovečji, i reci Duhu: Ovako veli Gospod Gospod: Od četiri vetra dođi, Duše, i duni na ove pobijene da ožive.

Trebalo je ponovo prorokovati. Ali sada samo Duhu. I pozvati Ga od *četiri vetra*, što je značilo *od četiri strane sveta*, da dođe na pobijene i da ih oživi. To potvrđuju i drugi prevodi, npr. Savremeni srpski prevod.

Šta nam sve ovo govori?

Najpre, *Gospod Gospod* savetuje proroka šta da radi. Drugi prevodi kažu: *Bog Gospod*, a hebrejski original: *Adonaj Jahve*. Dakle, prema savetu Adonaja Jahvea, Jezekilj treba da se obrati Duhu, a Duh će onda doći od četiri strane sveta i oživeti suve kosti.

Drugo, istovremena prisutnost Duha na sve četiri strane govori o Njegovoj fizičkoj neograničenosti, odnosno sveprisutnosti, što znači da je reč o Njegovoj božanskoj prirodi.

Treće, obraćanje proroka Duhu i pozivanje da dođe i oživi pobijene, ne može biti obraćanje nekoj bezličnoj duhovnoj energiji, već božanskoj Ličnosti, koja može čuti, odgovoriti i oživeti.

Na osnovu svega ovoga može se izvući zaključak da je reč o Svetom Duhu i Njegovom učešću u vaskrsavanju mrtvih.

Jezekilj 37,10.

I prorokovah, kako mi se zapovedi, i uđe u njih duh, i oživeše, i stadoše na noge, beše vojska vrlo velika.

U ovoj knjizi biće nekoliko citata čuvenog crkvenog oca i svetitelja Jovana Zlatoustog (Jovan Hrizostom, 349-407), koga neki nazivaju i Trubom Pravoslavlja.

Jovan Zlatousti

Ali da bismo lakše razumeli strast sa kojom je govorio o Jevrejima, odnosno o Judejima, kako ih je nazivao, navešćemo najpre jedno vrlo slikovito, ali čudno poređenje, koje nam je ostavio:

„Zveri dok žive po šumama i dok su nepripremljene za borbu sa ljudima, nekako su pitomije i krotkije, a kada ih lovci, uhvativši ih, dovedu u gradove i zatvorivši ih (u kaveze) naoštre za borbu (sa ljudima), posle, kada one kidišući okuse meso i napiju se krvi ljudske, dalje ih nije lako odvratiti od te hrane, nego sa velikom požudom trče na takvu trpezu. Isto to sam i ja osenio. Pošto sam se prihvatio borbe sa Judejima i napavši na besramna njihova suprotstavljanja oborio njihove zamisli i *svaku oholost koja ustaje protiv poznanja Boga, pokorio im zamisli na poslušnost Hristu* (up. 2 Korinćanima 10,5).“ **Jovan Zlatousti: Dela, tom II, Eparhija niška, Niš 2014, str. 429.**

Čudno, zaista! Ovaj crkveni velikodostojnik, svojevremeno i patrijarh u Carigradu, veliki propovednik zlatnih usta, kako se govorilo o njegovoj blagoglagoljivosti, pun ljubavi za Hrista, u duhovnoj borbi sa Judejima upoređuje sebe sa zverima šumskim. Na jednom mestu čak otvoreno kaže:

„Ja mrzim Judeje, budući da zakon drže, zakon vređajući i time pokušavaju da općine proste duše.“ **Jovan Zlatousti: Dela, tom II, Eparhija niška, Niš 2014, str. 443.**

Dve činjenice je ovde teško razumeti:

Najpre, kako neko ko je pun ljubavi za Hrista, a samim tim bi trebalo da bude i pun ljubavi za bližnje, jer je ovo dvoje neodvojivo, ako je ljubav prema Hristu iskrena i čista i ako je reč o nanovo rođenom verniku, kako, dakle, taj neko može mrzeti bilo koga koji drži Zakon Božji, ako znamo da je „Zakon svet i zapovest sveta i pravedna i dobra“ (Rimljanima 7,12), kao što to kaže apostol Pavle?!

Drugo, da li onaj koji drži Zakon može vređati taj isti Zakon time što ga drži? Jer, ako je Isus rekao „Ne mislite da sam ja došao da pokvarim zakon ili proroke: nisam došao da pokvarim, nego da ispunim.“ (Matej 5,17), da li je ispunjavanjem, odnosno držanjem Zakona, povredio taj isti Zakon? Nije, svakako.

Ali nije to sve što smeta Jovanu Zlatoustom kod Jevreja. Evo šta im još zamera:

“I zašto govorim o anđelima kada mi ne znamo dobro ni suštinu naše duše, ili još bolje, (ne znamo) nikako. A ako oni tvrde da znaju, zapitaj ih šta je suština duše, da li je vazduh, ili dah, ili vetar, ili vatra. Oni će, međutim, reći da nije ništa od toga, jer su sve to stvari telesne, a ona je bestelesna. I onda, Anđele ne poznaju, ni duše sopstvene, a tvrde da sa tačnošću znaju Gospodara i Tvorca svih stvari?! I šta bi to bilo gore od takvoga bezumlja! I zašto govorim (da ne znaju) šta

je suština duše? Čak ni to kako je ona u našem telu, i to se ne može kazati. Šta bi čovek imao da kaže na to? Da ona prožima debljinu tela? Ali to je besmisleno, to je svojstveno telima, a da to ovde kod duše nije slučaj jasno je po tome što često, kada (čoveku) budu odsečene ruke ili noge, ona ostaje čitava, ništa se ne okrnjivši tim obogaljenjem tela. Ili, ona nije u svemu telu, nego se stisnula u nekom njegovom delu? Ne bi li onda ostali delovi nužno bili mrtvi? Jer ono što je neduševno svakako je mrtvo. Ni to se, međutim, ne može kazati, nego da jeste u našem telu, to znamo, a kako jeste – to ne znamo. Zbog toga je Bog zaključao to znanje, sa vlašću nam zatvarajući usta i zadržavajući nas i ubeđujući da ostanemo dole, te da radoznalo ne istražujemo, niti se bavimo stvarima koje su iznad nas.” **Jovan Zlatousti: Dela, tom II, Eparhija niška, Niš 2014, str. 205.206.**

Da li je Bog zaista zaključao znanje o duši ili nam je, naprotiv, u svojoj milosti i to otkrio da ne bismo ostali u neznanju, odnosno da ne bismo bili prevareni?

U navedenom stihu, kojim se trenutno bavimo, jasno piše:

„*I uđe u njih duh, i oživeše, i stadoše na noge...*” Jezekilj 37,10.

Ova slika nas neodoljivo podseća na izveštaj iz Jovanovog Otkrivenja, u kojem se govori o tome da je zver iz bezdana ubila dvojicu Božjih svedoka, koji su opet oživeli zahvaljujući Božjem duhu:

„I posle tri dana i po *duh života od Boga uđe u njih*; i staše oba na nogama svojima...” Otkrivenje 11,11.

A sve ovo vraća nas na opis stvaranja prvog čoveka, Adama:

„A stvori Gospod Bog čoveka od praha zemaljskoga, i dunu mu u nos *duh životni*; i posta čovek *duša živa*.” 1. Mojsijeva 2,7.

Ovde imamo dve velike istine, koje čak ni neki vrsni teolozi dovoljno ne razlikuju i ne shvataju.

Prvo, ono što oživljava mrtvo telo jeste *duh života od Boga*.

Drugo, *duša* ne oživljava. Ona postaje. Duša je spoj duha i tela.

Zatim, *duh* je večan, jer dolazi od Boga. *Duša* nije večna.

Prema tome, *duh* nije druga reč za *dušu*.

Mojsije je, opisujući stvaranje Adama, upotrebio jevrejsku reč *ruah* za reč *duh*, a *nefeš* za reč *duša*. Prema tome, čovek stvoren od praha zemaljskog postao je *duša živa* (*nefeš*), odnosno *živo biće*, tek kada je u njega udahnut *duh životni* (*ruah*).

Ričard Rajs (Richard Rice, 1944), američki teolog i autor, u kratkim crtama i sa nekoliko biblijskih stihova pokazuje nam da je *duh (ruah)* pokretačka, životna sila, koja oživljava fizičke organizme čineći ih *dušom (nefeš)*, i da on (*ruah*) dolazi od Boga:

„Ispitivanje biblijskih izraza koji opisuju čoveka podupire pojam celovitosti. Biblija upotrebljava niz reči da opiše čoveka uključujući i reči 'duša' i 'duh'. Obe se pojavljuju u 1. Mojsijevoj 2,7. Jevrejska reč za 'dah' u ovom tekstu često se prevodi sa 'duh'. Ona se odnosi na pokretačku silu u fizičkom organizmu i dolazi od Boga. On ne može postojati odvojeno od tela; zapravo, on nema ljudske osobine. Prema jednom tekstu, ljudska bića imaju isti duh kao i životinje (Propovednik 3,19). Jevrejski izraz u ovom tekstu isti je kao u 1. Mojsijevoj 1,21.24

gde se odnosi na različite oblike životinjskog sveta. Prema tome, ljudska bića nisu jedine 'duše'. I životinje su duše u biblijskom smislu reči.

Osim toga, izraz 'duše žive' odnosi se na celi organizam, a ne samo na jedan njegov deo. Duša nije nešto što se može odvojiti od osobe. To je osoba u punom smislu reči. Drugim rečima, čovek *nema* dušu, on *jeste* duša.'" **Richard Rice: *Uvod u kršćansku teologiju*, ATF, Maruševac 1987, str. 101.**

Da zaključimo!

Ono što se događalo u dolini suvih kostiju bilo je oživljavanje mrtve materije *duhom Božjim*, kao što je i sâm Isus rekao:

„Duh je ono što oživljava; telo ne pomaže ništa.“ Jovan 6,63.

Kao što vidimo, ova istina nije nam uskraćena, još manje zaključana, kao što kaže Jovan Zlatousti. Nije to bila ni u njegovo vreme. A da je bila potisnuta i zamračena Platonovim učenjem o besmrtnosti duše, to, svakako, jeste.

Jezekilj 37,11.

Tada mi reče: Sine čovečji, ove su kosti sav dom Izrailjev; gle, govore: Posahnuše kosti naše i prođe nadanje naše, propadosmo.

Vrlo je teško zamisliti šta se sve dešavalo u umu i duši proroka dok je posmatrao ovaj veličanstveni i potresni prizor. Iako je možda i mogao da nasluti šta predstavljaju ove kosti, s obzirom na to da su se sami njegovi sunarodnici upoređivali sa posahnulim kostima, ipak mu je Gospod otvoreno rekao da su one *sav dom Izrailjev*. Posahnule kosti, minulo nadanje, opšta propast, krah nacije.

“Nakon razorenja prognanici su spoznali svu moć svojih gospodara i uvideli da je izgnanstvo značilo potpuni raskid s domovinom, koja je u međuvremenu potpuno opustošena. Opštoj tužbalici *Posahnuše kosti naše i prođe nadanje naše* (Jezekilj 37,11), prorok je suprotstavio svoju *Viziju o suvim kostima*, u kojoj su one ponovo obložene mesom (Jezekilj 37,1-10).

Bez sumnje, Jezekiljevi napori urodili su plodom. Doduše, mi samo malo znamo o duhovnom životu prognanika, ali je potpuno tačno da se u religioznom i kulturnom svetu predstava ove prognane zajednice dogodila odlučujuća promena. Sinkretistički kult idola i fetišizam, kojih je na kraju vremena Prvoga Hrama još uvek bilo, kao da su iščezli. Bitan faktor bilo je osećanje pokajanja za verska odstupanja Manasije i njegovog vremena. Kao i u religioznim shvatanjima Vavilonjana i Asiraca razorenje i izgnanstvo smatrani su manifestacijama božanskog gneva. Samo iskorenjivanje nepravde i njeno okajanje moglo je ponovo da uspostavi Božju milost.“ **H. H. Ben-Sasson: *Geschichte des jüdischen Volkes*, Verlag C. H. Beck, München 1995, str. 204.**

O tome kakvu su pustoš za sobom ostavili Vavilonjani u Obećanoj zemlji i u dušama Jevreja, ali i o žilavosti, otporu i duhovnom buđenju izabranog naroda u novim okolnostima, dvojica rabina Goldberg i Rejner pišu sledeće:

„Bilo bi normalno očekivati da će carevina Judeja i njena religija polako padati u zaborav i ostati samo uzgredna napomena na stranicama istorije. Plemstvo, sveštenstvo i državni službenici bili su prognani u Vavilon, a u zemlji su ostala uništena religijska svetišta i poremećena društvena struktura. Navuhodonosorova vojska do temelja je srušila glavna naselja, njive su bile neobrađene, a požnjevene žitarice su trunule, jer su seljaci bežali iz svojih domova. Prognane Jevreje Vavilonjani nisu zamenili novim naseljenicima, kao što su to bili uradili Asirci u Samariji. Procenjuje se da je od 250.000 stanovnika Judeje, koliko ih je bilo u 8. veku pre Hr., ostalo samo oko 20.000.

Zemlja je bila opustošena, moral narušen dugogodišnjim trpljenjem vlasti moćnijih sila, a njihovoj religiji je uništenjem i oskrnavljenjem Jahveovog Hrama zadat težak udarac, ali, po svemu sudeći, prognanici su u Vavilonu naišli na pristojan doček. Dobili su sopstvena naselja i omogućeno im je da se bave svojim uobičajenim poslovima. Tokom pola veka izgnanstva, prihvatili su vavilonska imena, vavilonski kalendar i aramejski jezik. Šta bi bilo prirodnije nego da Judejci postanu deo bogate i moćne vavilonske civilizacije i da se njihova religija – koje se ni do tada nisu revnosno držali – izgubi u stranoj zemlji, u kojoj nije bilo glavnog svetišta gde bi prinostili žrtve, i u situaciji kad je Navuhodonosorova vojska na surov način pokazala uzaludnost njihove vere u Jahveov izbor Siona kao stalnog boravišta? Umesto toga, na ruševinama stare, stvorena je nova zajednica, a teškoće su doprinele nastanku obnovljene vere, pročišćene i uzvišene. Izgnanstvo je bilo ambijent u kome je judaizam nastajao i dobijao oblik koji će zadržati i u budućim vekovima.“ **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: *Jevreji, istorija i religija*, Clio, Beograd 2003, str. 62.63.**

Simon Dubnov u svojoj *Kratkoj istoriji jevrejskog naroda* piše o susretu judejskih izgnanika sa potomcima Izraelaca iz Severnog carstva:

„U Vaviloniji su izgnanici iz Judeje naišli na potomke izgnanika iz Izraela, koji su pre mnogo godina proterani iz Samarije u Asiriju i Vaviloniju, a kojih je sada bilo nekoliko grupa. Ovde, u stranoj zemlji, u zajedničkoj nevolji, ponovo su se ujedinili ostaci dveju kraljevina i tako je u Vaviloniji stvorena prilično velika jevrejska naseobina. Izgnanici su mogli da žive u miru i da se bave zemljoradnjom, zanatima i trgovinom. Štaviše, nekim članovima aristokratskih porodica, kao što su bili Danijel i njegova tri prijatelja, bila su otvorena vrata dvora velikog vavilonskog kralja Nebukadnecara.“ **Simon Dubnov: *Kratka istorija jevrejskog naroda*, Savez jevrejskih opština Jugoslavije, Beograd 1988, str. 50.**

O rasutim kostima svojevremeno je sa dubokom tugom pevao i psalmista David:

“Kao kad ko seče i teše, tako se razleteše kosti naše do čeljusti paklenih.” Psalam 141,7.

Bilo je trenutaka i u vreme proroka Isaije kada je Božji izabrani narod, prikazan simbolom Siona, najsvetijeg mesta u Jerusalimu, mesta na kojem je stajao Hram, izgubio poverenje u Boga i u očajanju govorio da ga je Gospod ostavio i zaboravio:

“Ali Sion reče: Ostavi me Gospod, i zaboravi me Gospod.” Isaija 49,14.

Međutim, Gospod je, pun milosti i ljubavi, imao uverljiv i utešan odgovor za svoj narod, čvrsto obećanje ne samo za taj trenutak očaja i straha, već i za blisku i daleku budućnost:

“¹⁵Može li žena zaboraviti porod svoj da se ne smiluje na čedo utrobe svoje? A da bi ga i zaboravila, ja neću zaboraviti tebe. ¹⁶Gle, na dlanovima sam te izrezao; zidovi su tvoji jednako preda mnom. ¹⁷Pohitaće sinovi tvoji, a koji te raskopavaše i pustošiše, otići će od tebe. ¹⁸Podigni oči svoje unaokolo, i vidi: svi se oni skupljaju i idu k tebi. Tako bio ja živ, veli Gospod, svima njima kao nakitom zaodenućeš se, i uresićeš se njima kao nevesta. ¹⁹Jer razvaline tvoje i pustoline i potrvena zemlja tvoja biće tada tesna za stanovnike kad se udalje oni koji te proždiraše. ²⁰I deca koju ćeš imati, pošto si bila bez dece, reći će da čuješ: Tesno mi je ovo mesto, pomakni se da se mogu nastaniti. ²¹A ti ćeš reći u srcu svom: Ko mi ih rodi, jer bejah sirota i inokosna, zarobljena i prognana? I ko ih othrani? Eto, ja bejah ostala sama, a gde oni bejahu? ²²Ovako veli Gospod Gospod: Evo, podignuću ruku svoju k narodima, i k plemenima ću podignuti zastavu svoju, i doneće sinove tvoje u naručju, i kćeri tvoje na ramenima će se nositi. ²³I carevi će biti hranitelji tvoji i carice njihove tvoje dojkinje, i klanjaće ti se licem do zemlje, i prah s nogu tvojih lizaće, i poznaćeš da sam ja Gospod, i da se neće osramotiti oni koji mene čekaju. ²⁴Hoće li se junaku uzeti plen i hoće li se oteti roblje pravednome? ²⁵Jer ovako govori Gospod: I roblje junaku uzeće se i plen jakomu oteće se, jer ću se ja preti s onima koji se s tobom pru, i sinove tvoje ja ću izbaviti; ²⁶I koji ti krivo čine, nahraniću ih njihovim mesom i opiće se svojom krvlju kao novim vinom; i poznaće svako telo da sam ja Gospod spasitelj tvoj i izbavitelj tvoj, jaki Bog Jakovljevi.” Isaija 49,15-26.

Koliko obećanja, koliko divnih obećanja u ovim divnim stihovima! I u svima njima dovoljno sigurnosti da se može sanjati san o konačnom izbavljenju. Kada je povodom pedesetogodišnjice postojanja savremene države Izrael novinar i publicista Boško Jakšić objavio knjigu *Izrael : 50 godina*, prvo poglavlje započeo je sa milenijumima sna i pola veka jave:

“Pola veka postojanja države Izrael rezultat je drevnog sna.

Sna o povratku tamo gde je pre 4.000 godina jevrejska plemena doveo praotac Avram. Sna o prekidu seoba, ropstva i lutanja na koja su – samo što su došli iz Mesopotamije, iz haldejskog Ura - bili osuđeni narednih hiljadu godina.

Sna o Mojsiju, izbavljenju iz Misira i povratku u Judeju i Samariju, gde će Davidovo i Solomonovo kraljevstvo tek ujedinjenih 12 plemena Jude i Izraela iščeznuti za manje od jednog veka.

Sna o Jerusalimu u koji je David, kralj ratnika, doneo zavetni kovčeg, a čiji ključ nijedan Jevrejin nije držao u rukama od 70. godine kada je na brdu Moriji razoren Drugi hram, podignut na mestu Prvog u slavu Jehove – prvog, jedinog i opšteg Boga. Sna o tragičnoj sudbini jevrejskih zilota na kamenom utvrđenju Masade, koji su izvršili masovno samoubistvo da se ne bi predali Rimljanima. Tugovanke od vremena kada je jevrejski narod poslat u 20 vekova dijaspore ostavljajući rabine i talmudiste da pred Zidom plaća mole da Avramov Bog svoj narod vrati u zemlju koju im je obećao, iz koje su proterani.

Postojalo je u tom snu mesto koje je mitski smatrano za duhovno središte judaizma, za topografsko otelovljenje saveza Boga i njegovog naroda. Cionska (Sionska) gora. Izabrana gora,

najviši jugozapadni breg Jerusalima.” **Boško Jakšić: *Izrael – 50 godina*, Verzal press, Beograd 1998, str. 19.**

Sion ne mora više, kao u vreme proroka Isaije, da govori:

“Ostavi me Gospod, i zaboravi me Gospod.” Isaija 49,14.

Svako telo može da vidi i da pozna da je Gospod Spasitelj i Izbavitelj Izrailjev, jaki Bog Jakovljevi (Isaija 49,26). Ove istine svesni su i autori knjige *Jevreji, istorija i religija*:

“*Biblija* kaže da postoji poseban odnos između Boga i Njegovog izabranog naroda, Izrailjaca, da u istoriji tog naroda Bog pruža podršku, usmerava, podstiče, a povremeno i interveniše, i da, bez obzira na to koliko je taj izabrani narod neposlušan, samovoljan ili opravdano kažnjava, Bog ga nikad neće konačno napustiti, niti će taj narod napustiti Njega.” **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: *Jevreji, istorija i religija*, Clio, Beograd 2003, str. 19.**

Jezekilj 37,12.

Zato prorokuj, i kaži im: Ovako veli Gospod Gospod: Evo, ja ću otvoriti grobove vaše, i izvešću vas iz grobova vaših, narode moj, i dovešću vas u zemlju Izrailjevu.

Još smo u Predgovoru rekli da ima autora koji smatraju da se u celoj ovoj viziji radi o doktrini telesnog vaskrsenja pojedinaca, a ne duhovnog vaskrsenja celog naroda. Pravnik i univerzitetski profesor Andrija Gams (1911-1997) primećuje da „kod mnogih Jevreja slabi vera u ostvarenje buduće srećne, mesijanske zajednice u ovozemaljskim okvirima, javlja se tendencija da se carstvo pravde i sreće premesti u zagrobni život.

Važan momenat u razvitku takvog shvatanja je Ezekijeleva vizija o vaskrsenju mrtvih: Bog oživljava žilama, mesom i dušom suve kosti (gl. 37). Doduše, vaskrsnuti Jevreji iz celog sveta će se sakupiti i živeti u Izraelu, dakle, još uvek na ovom svetu, pod moćnim Mesijom, kraljem Davidove kuće (gl. 37,21.22). Ipak je to važan momenat u razvitku novoga jevrejskog verovanja u zagrobni život, koji će kulminirati nekoliko vekova kasnije u hrišćanstvu.“ **Andrija Gams: *Biblija i društvo*, Matica srpska, Novi Sad 1979, str. 106.**

Za ovakvo razumevanje vizije, svakako, nije kriva sama vizija, već, kako kaže Gams, oslabljena vera. A oslabljena vera samo je korak dublje – ka paganstvu.

Gospodnje obećanje iz uvodnog stiha, skoro istovetno, može se naći i u 36. poglavlju Jezekiljeve knjige:

“Jer ću vas uzeti iz naroda, i pokupiću vas iz svih zemalja, i dovešću vas u vašu zemlju.” Jezekilj 36,24.

Jedina razlika je u tome što u uvodnom stihu piše: *Izvešću vas iz grobova vaših*, a u drugom stihu stoji: *Jer ću vas uzeti iz naroda, i pokupiću vas iz svih zemalja*.

Verujem da je pažljivi čitalac u svojim mislima već stavio znak jednakosti između ove dve izjave. Drugim rečima, ako nas je dosad mučilo pitanje šta predstavljaju grobovi u Jezekiljevoj viziji, sada smo dobili zadovoljavajući odgovor. Gospod, dakle, pod izrazom *grobovi vaši*

podrazumeva *narode i sve zemlje*, u koje su Jevreji bili odvedeni, odnosno rasejani tokom minulih vekova.

Tri su ozbiljna i značajna razloga zašto su Jevreji bili odvedeni u Vavilonsko ropstvo. Prvi je „radi krvi koju proliše na zemlju“ (Jezekilj 36,18), drugi je „radi gadnih bogova njihovih“ (Jezekilj 36,18), dakle, idolopoklonstvo uprkos poznanju pravoga Boga, a treći je zabeležen u 2. Dnevnika 36:

„Da se ispuni reč Gospodnja koju reče ustima Jeremijinim, dokle se zemlja ne izdovolji (ne nauživa – Ssp) subotama svojim, jer počivaše za sve vreme dokle beše pusta, dokle se ne navrši sedamdeset godina.“ 2. Dnevnika 36,21.

Lako bismo mogli odmah zaključiti da ih je nepoštovanje biblijskog dana od odmora, subote, tj. šabata, odnosno gaženje Četvrte zapovesti dugi niz godina i decenija, koštalo višedecenijskog robovanja u državi njihovih neprijatelja i da je za sve to vreme Sveta zemlja mogla je da počiva, dok se ne nauživa svih prethodnih subota u kojima je bila gažena i oskvrnjena. Ali nisu u pitanju bile samo *sedmične subote*, već i *godišnje subote*, a posebno *subotne godine*. Valja znati da je bilo sedam godišnjih, tzv. obrednih subota, koje nisu bile neposredno vezane za sedmične subote, već za određene datume, tako da su mogle padati u bilo koji dan u sedmici, ali ih je trebalo svetkovati kao i sedmičnu subotu. Reč je o prvom i poslednjem danu Praznika beskvasnih hlebova, danu Pedesetnice, Trubnom danu, Danu pomirenja (Jom Kipur) i prvom i poslednjem danu Praznika senica (up. 3. Mojsijeva 23,7.8.21.24.25.27.28.35.36). Ne treba zaboraviti ni *subotne godine*. Njih posebno ističe Roj Gejn (Roy Gane, 1955), profesor Hebrejske Biblije i drevnih bliskoistočnih jezika na Endrus univerzitetu u Berien Springsu, Mičigen:

„Jeremijinih sedamdeset godina dalje su povezane sa subotnim godinama, kada je obrađiva zemlja trebalo da odmara (3. Mojsijeva 25,1-7). Treća knjiga Mojsijeva 26. glava navodi neposlušnost Izrailjaca u odnosu na zavet kao razlog što 'se zemlja oprostila njima i budu joj mile subote njezine kad opusti s njih' (43. stih). Opisujući katastrofu osvajanja, uništenja i izgnanstva pokrenutu od strane Vavilonjana, 2. Dnevnika 36,21 povezuje 3. Mojsijevu 25 i 26 sa prorokom Jeremijom kad primećuje da su ti događaji usledili 'da se ispuni reč Gospodnja koju reče ustima Jeremijinim, dokle se se zemlja ne zadovolji subotama svojim, jer počivaše za sve vreme dokle beše pusta, dokle se ne navrši sedamdeset godina.' Prema tome, sedamdeset godina izgnanstva izrailjskog naroda obuhvatale su i kaznu zbog toga što su izrailjski zemljoradnici propuštali da svake sedme godine svetkuju subotnu godinu.“ **Roj Gejn: *Ko se boji Suda?, Preporod, Beograd 2007, str. 56.57.***

Deportovanim Jevrejima se u Vaviloniji vrlo brzo pružila prilika da upoznaju kako njeni stanovnici obeležavaju i poštuju svoju subotu i šta ona za njih znači, jer je malo poznato da su i Vavilonjani svetkovali subotu. O tom susretu dva šabata Erih From piše sledeće:

„Sabat je izgleda bio drevni vavilonski praznik koji je slavljen svakog sedmog dana (*Shapatu*) u mesecu. Ali njegovo značenje je bilo sasvim različito od značenja biblijskog sabata. Vavilonski *Shapatu* bio je dan oplakivanja i samokažnjavanja. Bio je to mračan dan, posvećen planeti Saturn (naša 'subota' je još uvek po svom imenu posvećena Saturnu) čiji je gnev čovek

želeo da ublaži samoprekorevanjem i samokažnjavanjem.“ **Erih From: *Bićete kao bogovi, Clio, Beograd 2000, str. 163.***

Ako je sabat, kako kaže From, bio *drevni vavilonski praznik* i uz to slavljen *svakog sedmog dana*, onda je jasno da je i u tom narodu, koji je živeo na području gde je nekada bio Edemski vrt, iako na iskrivljen način, sačuvana uspomena na iskonsku subotu koju je Gospod ustanovio i posvetio na kraju stvaranja. A to što From veli da je *naša 'subota' još uvek po svom imenu posvećena Saturnu*, to se odnosi na engleski naziv za subotu (Saturday), jer je citirana knjiga u originalu pisana upravo na engleskom. U našem jeziku je očigledno da reč *subota* vodi poreklo od jevrejske reči *šabat*.

Vavilonski *Shapatu (šapatu)*, mračni dan, dan oplakivanja i samokažnjavanja, sa svim svojim odvratnim obredima, u kojima su se sveštenici i obični ljudi samobičevali, izgleda da je pozitivno uticao na mnoge Jevreje da se trgnu od idolopoklonstva i vrata svetosti i milini svoje zanemarene subote. A da se to doista u dobroj meri i desilo, potvrđuju nam Goldberg i Rejner:

„Na naglašeno insistiranje na verskim obredima često se nailazi kod onih koji imaju osećaj krivice zbog zanemarivanja vere, te je upravo za vreme izgnanstva poštovanje Šabata i obrezivanje bilo sve više isticano kao oznaka Jevrejina odanog svojoj veri. Iz Knjige proroka Jezekilja saznajemo da su se izgnanici okupljali u prorokovom domu radi upoznavanja sa njegovim učenjima i dobijanja nadahnuća, verovatno za vreme Šabata i o praznicima, te je moguće da od takvih tajnih skupova vernika vodi poreklo institucija koja će na kraju zameniti Hram – sinagoga.“ **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: *Jevreji, istorija i religija, Clio, Beograd 2003, str. 63.64.***

Iz ovakvih naroda i zemalja, iz ovakvih grobova, u kojima su posahle njihove kosti, Gospod je želeo da ih vrati u Obećanu zemlju. Poruku sličnoj Jezekiljevoj dobili su daleko pre, još u osmom veku, i preko proroka Amosa:

“¹⁴I povratiću roblje naroda svojega Izrailja, i opet će sagraditi puste gradove i naseliće se, i nasadiće vinograde i piti vino iz njih, i načiniće vrtove i jesti rod iz njih. ¹⁵I posadiću ih u zemlji njihovoj, i neće se više iščupati iz zemlje svoje, koju im dadoh, govori Gospod Bog tvoj.” Amos 9,14.15.

Šta im je samo bilo potrebno? Vera i poverenje u Gospodnja obećanja i, naravno, poslušnost. Na sreću, nisu svi gubili nadu u dolazak Spasitelja. Arije Kaplan kaže:

“Vera u dolazak Mesije čini da Jevrejin bude optimista kada je u pitanju budućnost. Čak i u vreme najmračnijeg izгона, pod najgorim progonima, on je znao da će opstati i da će ako ne lično, onda njegovi potomci zavredeti da vide Mesiju. (...) Mesija će na kraju izvesti Jevreje iz njihovog dugog izgnanstva, zaustaviti progone i vratiti ih u Svetu zemlju gde će moći da žive u miru i da se u potpunosti posvete proučavanju Tore.” **Arije Kaplan: *Jerusalim, zenica vaseljene, Književno društvo Pismo, Zemun 2000, str. 77.***

Želja da se vrate u svoju domovinu, odakle su prognani, skoro nikada se nije gasila u srcima mnogih Jevreja, posebno onih koji su svoju veru zasnivali na Svetom pismu. Arije Kaplan nam i to potvrđuje:

“Kada Jevrejin kaže: ‘Sledeće godine u Jerusalimu’, time ne izražava samo nadu da će mu biti omogućeno da poseti Sveti grad, ili čak da se tamo nastani. To je vapaj za celokupnu

budućnost jevrejskog naroda i sveta uopšte. Tako je Jerusalem tesno povezan sa krajnjom budućnošću i dolaskom Mesije, da izgovaranje rečenice ‘Sledeće godine u Jerusalimu’ nije ništa drugo do molitva za početak mesijanskog doba.” **Arije Kaplan: *Jerusalim, zenica vaseljene*, Književno društvo Pismo, Zemun 2000, str. 77.**

Ovu frazu, ‘*Sledeće godine u Jerusalimu*’, kojom se Jevreji u dijaspori mole na kraju praznika Pashe i Jom Kipur, prvi put je zabeležio Isak Tirnau (Isaak Tyrnau), rabin iz Beča, u 15. veku.

Sveti grad i Sveta zemlja – san koji je počeo da se ostvaruje sredinom 19. veka. Teodor Hercl, austrougarski novinar jevrejskog porekla, koji se, kao što smo rekli, smatra začetnikom cionističkog pokreta, u jednoj od svojih knjiga, *Stara nova zemlja (Altneuland)* zapisao je misao koja je postala omiljeni slogan sledbenika ovog pokreta – *Ono što si naumio, više nije san*. Na žalost, podršku za svoju ideju Hercl nije tražio toliko u Bogu, koliko u velikim silama svoga vremena, Britaniji i Turskoj:

„Britanci Herclu predlažu da jevrejski nacionalni dom organizuje u pampama Argentine. Predlog je onda odbačen. Naredna ideja već je mnogo bliža Palestini: El-Ariš, mediteransko naselje na rubu Sinaja. Pašaluk u Kairu je protiv. Egipatska prestonica je u to vreme stecište britanskih saveznika – arapskih protivnika otomanske vlasti – pa London brzo odustaje. Kao privremeno rešenje razmatra se Kipar. Onda Kruna izlazi sa novom domovinom za Jevreje: Uganda.“ **Boško Jakšić: *Izrael – 50 godina, Verzal press, Beograd 1998, str. 47.***

Međutim, sve ove ideje su propale jedna za drugom. Kako su se pojavljivale, tako su i nestajale. Zašto? Razlog je jednostavan. Pogledajmo ih redom:

Nikada se Argentina nije zvala *Zemlja Izrailjeva*, pa neće ni ubuduće.

Nikada El-Ariš nije zahvatao teritoriju “od vode Misirske do velike vode, vode Efrata...” (1. Mojsijeva 15,5-18), koju je Bog obećao Avramu da će dati njegovom potomstvu. Mogao je pašaluk u Kairu i da se složi sa El-Arišem, mogao je i London da ne odustane, ali se Bog nikada ne bi složio niti bi dozvolio da sultani, paše i kraljevi, ili bilo ko drugi, određuje i preusmerava Njegove planove sa Njegovim izabranim narodom. Uostalom, kad je došlo vreme, El-Ariš je pao u ruke Izraelcima, i to u Šestodnevnom ratu 1967. godine, kada su Egipat, Sirija i Jordan, zajedno sa još nekoliko muslimanskih zemalja – Irakom, Saudijskom Arabijom, Sudanom, Tunisom, Marokom i Alžirom – napali Izrael. Međutim, svi zajedno su pretrpeli strahovit poraz. Izrael je ovom ratnom pobedom stekao kontrolu nad teritorijom četiri puta većom u odnosu na onu iz 1949. godine, posle prvog arapsko-izraelskog rata.

Kao što je propala ideja sa Argentinom i El-Arišom, tako je propala ideja i sa Kiprom. Ko god da je razmatrao da Kipar bude privremeno rešenje, pa makar bilo i jednodnevno, Bogu ni to ne bi bilo po volji. Taj nije poznavao Boga, taj nije znao da je Božji zavet u stvari Njegova neprikosnovena zakletva, zakletva koja se ne može poreći. Nisu Jevreji rasejani sa Kipra, pa se tamo neće ni vratiti.

Isto je bilo i kad je Kruna izašla sa Ugandom kao novim predlogom za novu domovinu Jevreja. Moglo je i sto drugih kruna da podrži tu ideju, da čvrsto stane uz nju, mogla je i sama

Kruna da ponudi celu svoju teritoriju kao privremeno rešenje ili da je čak preimenuje u *Zemlju Izrailjevu*, Bog ni to ne bi podržao. I nije. Velika Britanija nije Sveta zemlja, niti će biti.

Božja reč se ne vraća prazna. U ovim političkim igrama velikih sila, bar su političari koji su sebe smatrali hrišćanima, morali to znati. Morali su znati kako se Bog u vreme proroka Isaije obraćao svome narodu, a to isto važi za sve ljude svih vremena:

„⁸Jer misli moje nisu vaše misli, niti su vaši putevi moji putevi, veli Gospod; ⁹nego koliko su nebesa više od zemlje, toliko su putevi moji viši od vaših puteva, i misli moje od vaših misli. ¹⁰Jer kako pada dažd ili sneg s neba i ne vraća se onamo, nego natapa zemlju i učini da rađa i da se zeleni, da daje semena da se seje i hleba da se jede, ¹¹tako će biti reč moja kad izide iz mojih usta: neće se vratiti k meni prazna, nego će učiniti što mi je drago, i srećno će svršiti na što je pošaljmem.“ Isaija 55,8-11.

Iz Božjih usta izašla je reč, izašlo je svečano i sveto obećanje *Evo, ja ću otvoriti grobove vaše, i izvešću vas iz grobova vaših, narode moj, i dovešću vas u zemlju Izrailjevu* (Jezekilj 37,12), i to obećanje će se, bez sumnje, doslovno ispuniti.

Koliko ima vere i odlučnosti u rečima Davida Ben-Guriona (1886-1973), prvog premijera Izraela i ministra odbrane, kada je u pitanju povratak Jevreja u Obećanu zemlju, prosudite sami:

„Za čitavu jevrejsku naciju ovo je jedna i jedina zemlja sa kojom je povezana sudbina i budućnost kao nacije (...). Samo u ovoj zemlji ona može da obnovi i sačuva svoj nezavisan život, svoju nacionalnu ekonomiju i svoju posebnu kulturu, samo ovde može da uspostavi svoj nacionalni suverenitet i slobodu. Svako ko zamagljuje ovu istinu, ugrožava opstanak nacije.“

Boško Jakšić: *Izrael – 50 godina*, Verzal press, Beograd 1998, str. 61.

Oni koji su verovali, učinili su sve da se ispune biblijska proročanstva kad je u pitanju obnova jevrejske države. Oni koji nisu verovali, nisu mogli da naude Božjim planovima. Na neke od ovih drugih podseća nas američki teolog Žak B. Dukan (Jacques B. Doukhan, 1940):

“Neki se možda čak pitaju u kojoj meri država Izrael ne igra, ili neće igrati, nikavu ulogu u proročanstvima. Adventistički teolozi su se toliko plašili dispencionalističkog iskušenja, da su potpuno isključili bilo kakvu moguću proročku primenu za Izrael, izbacujući tako bebu sa vodom iz korita. Lično mislim da je veza suviše tanka, a dokazi nejasni da bi se mogao utvrditi ili razraditi jasan i čvrst teološki slučaj. Ali u pitanjima proročkog tumačenja moramo naučiti da ostanemo ponizni, razboriti i otvoreni. Setite se da je pre stvaranja države Izrael veliki broj adventističkih teologa spekulisao i davao elokventne izjave da Jevreji nikada neće ponovo osvojiti Palestinu. Sada znamo koliko su pogrešili.” **Jacques B. Doukhan: *The Mystery of Israel*, Review and Herald Pub. Assn., Hagerstown 2004, str. 103.**

U čemu je opasnost od dispencionalizma? Da li ona uopšte postoji? Kratka istorija ovog učenja i njegova teologija pokazaće nam da realne opasnosti, u suštini, i nema. Najpre, treba znati da je otac dispencionalizma Džon Nelson Darbi (John Nelson Darby, 1800-1882), pripadnik pokreta Plimutska braća (Plymouth Brethren), iz Dablina, Irska. Dakle, iza ovog učenja stoji čovek. Ne Bog, ne Biblija, već čovek. I to je već veliki razlog za opravdanu sumnju u ispravnost i tačnost ovakvih stavova. S obzirom da je centralna tema Darbijevog učenja „Izrailj“, pogledajmo kako je obrazlaže Žak B. Dukan:

„Dispenzacionalistička teorija Izraela zagovara da pošto su Jevreji odbacili Isusa kao Mesiju, ispunjenje zemaljskog carstva, koje im je Bog u početku obećao, On je odložio za kraj vremena. Umesto toga, uspostavio je 'mistični' oblik carstva – crkvu – kao 'umetak' koja će trajati do kraja. Hristos će doći nevidljivo da odvede hrišćane na nebo (uznošenje), gde će oni imati 'svadbenu gozbu sa Jagnjetom' u trajanju od sedam godina. Tokom tih sedam godina, dok crkva ostaje na nebu, Božji program će se nastaviti na zemlji za Jevreje. Antihrist će vladati i potpisati savez sa Izraelom, ali će se onda preokrenuti i ugnjetavati ih tokom poslednje tri i po godine (velika nevolja). Na kraju sedmogodišnjeg perioda Hristos će se vidljivo vratiti u slavi, a svi tada živi Jevreji će ga prepoznati kao Mesiju. Hristos će ih spasiti od antihrista i uništiti svoje neprijatelje u bici kod Armagedona. Tada će postaviti sebi Davidov presto u Jerusalimu; tu će biti ponovo podignut Hram (na gori Sion), i prinosiće se žrtve (za grehe). Tamo će On vladati nad Jevrejima (izvornim građanima) i mnogim neznabošcima (prihvaćenim građanima) 1000 godina. Posle ovog milenijuma Hristos će uništiti svoje poslednje neprijatelje, Sotonu i njegove sledbenike. Završavajući konačan sud, On će uspostaviti nova nebesa i novu zemlju, gde će Izrael i iskupljeni neznabošci uživati u večnosti, još uvek i zauvek odvojeni jedni od drugih.“

Jacques B. Doukhan: *The Mystery of Israel*, Review and Herald Pub. Assn., Hagerstown 2004, str. 50.

Šta je od svega ovoga sa biblijskog stanovišta tačno?

Na način kako je sve zamišljeno, rekao bih, skoro ništa nije tačno. Ili, vrlo malo toga.

Tačno je da će Bog svoje obećanje o osnivanju carstva Izrailjevog, koje je dao Avramu, ispuniti u poslednje vreme, ali nije tačno da je to zbog toga što su Jevreji odbacili Isusa kao Mesiju. Evo, recimo, šta je Isus odgovorio Pilatu:

„Carstvo moje nije od ovoga sveta; kad bi bilo od ovoga sveta carstvo moje, onda bi sluge moje branile da ne bih bio predan Jevrejima; ali carstvo moje nije odavde.“ Jovan 18,36.

Ako ovo nije dovoljno, prisetimo se još jednog slučaja, trenutka kada su učenici pitali Isusa neposredno pre vaznesenja:

„⁶Gospode! hoćeš li sad načiniti carstvo Izrailjevo? ⁷A on im reče: Nije vaše znati vremena i leta koje Otac zadržava u svojoj vlasti.“ Dela 1,6.7.

Dakle, sve vreme dok je bio na zemlji Isus nije načinio carstvo Izrailjevo, očigledno ne zbog odnosa jevrejskog naroda prema Njemu, već zbog toga što nisu došla *vremena i leta* za to, a *vremena i leta* su u vlasti Oca i ona će tek doći.

Još je nešto tačno u Darbijevom učenju, a to je da će se u poslednje vreme podići Hram u Jerusalimu, ali ne u okolnostima kako ih opisuju dispenzacionalisti, već kako ih opisuje Sveto pismo. Deo opisa nalazimo i u Jezekilju 37, a sa mnogo više detalja u Jezekilju 40-48.

Sve ostalo nije tačno, štaviše, daleko je od istine. Nešto je čak i komično i tragično u isto vreme, npr. 'svadbena gozba sa Jagnjetom' na nebu koja će trajati ni manje ni više nego punih sedam godina, a takođe i potpisivanje saveza između antihrista i Jevreja na zemlji!

Ako je malo toga tačno, i to što je tačno donekle iskrivljeno, čemu strah od ovakvog učenja?! Čemu strah od pogrešne teologije, pogrešnog tumačenja biblijskih proročanstava, pogrešnog razumevanja Božjih planova i namera, pod uslovom da se zna prava teologija, pravo tumačenje

biblijskih proročanstava i pravo razumevanje Božjih planova i namera? Prema tome, u opasnosti su samo oni koji sve ovo ne znaju i koji se nekritički oslanjaju na tuđa mišljenja i tuđa uverenja, a ne na neporeciva Gospodnja otkrivenja i obećanja. Prema tome, Izrailj nesumnjivo ima svoje mesto u biblijskim proročanstvima i istoriji, potrebno je samo temeljito poznavati i proročanstva i istoriju.

Ako do ovog trenutka nismo mogli, vođeni proročanstvima, sa sigurnošću da se krećemo kroz istoriju, i ne poznajemo vreme u kojem živimo, onda će nam i budućnost biti strana, nejasna, a bojim se, možda čak i mračna i neizvesna. Ono što je Isus svojevremeno zamerio Jerusalimu, bilo je upravo to – nepoznavanje vremena:

„⁴¹I kad se približi, ugleda grad i zaplaka za njim ⁴²govoreći: Kad bi i ti znao u ovaj tvoj dan šta je za mir tvoj! Ali je sad sakriveno od očiju tvojih. ⁴³Jer će doći dani na tebe, i okružiće te neprijatelji tvoji opkopima, i opkoliće te, i obuće te sa svih strana; ⁴⁴i razbiće tebe i decu tvoju u tebi, i neće ostaviti u tebi kamena na kamenu, zato što nisi poznao vremena u kojemu si pohođen.“ Luka 19,41-44.

Jezekilj 37,13.

¹³I poznaćete da sam ja Gospod, kad otvorim grobove vaše, i izvedem vas iz grobova vaših, narode moj.

Gospod govori i čini. Gospod obećava i zaklinje se (Jevrejima 6,13). Upravo za Njegovo obećanje i zakletvu apostol Pavle kaže da u ovim “dvema nepokolebljivim stvarima ... Bogu nije moguće slagati” (Jevrejima 6,18). On će ih izvesti iz grobova njihovih, oživeti i vratiti u njihovu zemlju. A grobovi su im bili u ovom slučaju Asirija i Vavilonija.

Kakvi su to grobovi bili, nabolje svedoči Psalam 137. Deo ovog psalma nalazimo i u citatu Boška Jakšića:

„Sećanje na Cion, gde su Jevreji pre 3.000 godina zauzeli dotle neosvojivu citadelu i imali svoje biblijsko kraljevstvo, pažljivo je utiskivano i čuvano u kolektivnoj memoriji. 'Pevajte nam pesmu cionsku', poručuje Biblija. Kada će se ponovo zalepršati zastava na nazubljenim obrisima Davidove kule u Jerusalimu?

*⁵Ako zaboravim tebe, Jerusalime,
neka me zaboravi desnica moja.*

*⁶Neka prione jezik moj za usta moja,
ako tebe ne uspamtim,
ako ne uzdržim Jerusalima
svrh veselja svojega.' (Ps 137,5.6)*

Vavilonski eho Psalama Davidovih, psalam137, dece proterane iz Izraela posle pada Jerusalima 586. pre nove ere, duboko je utisnut u jevrejsku dušu. ‘Sledeće godine u Jerušalaimu’, pozdrav je kojim se uz četvrtu čašu crnog vina završava večera na veliki praznik Pesah – kada se slavi izbavljenje Jevreja iz egipatskog ropstva; ili za Jom Kipur, Dan pokajanja, najsvetiji dan jevrejske godine – kada se podseća na proročke reči iz vremena Vavilonskog ropstva da će Bog ponovo okupiti svoj izabrani narod u zemlji koju im je obećao.” **Boško Jakšić: *Izrael – 50 godina*, Verzal press, Beograd 1998, str. 21.22.**

Pogledajmo iz istorije kako su Jevreji dospeli u Asiriju i Vaviloniju i ko se sve kasnije vratio u Obećanu zemlju.

Sredinom 8. veka stare ere Tiglat-Pileser III (745-727), koji se smatra osnivačem Novoasirskog carstva, učinio je Asiriju velikom i zastrašujućom silom, pred kojom su padala carstva jedno za drugim. Posle sloma Sirije zauzeo je Gilead, Galileju i Saronku dolinu.

“Na taj se način Izraelsko carstvo suzilo do granica imanja Efrajimovog plemena, što će reći svelo se na Samariju s okolinom. Iskopavanja u Hacoru i Megidu otkrila su tragove golemih razaranja, koja su verovatno pratila ova osvajanja.

Poslednji izraelski car, Hošea (Osija), Pekahov naslednik, stupio je na presto uz asirsku podršku. Međutim, on je, koristeći egipatsku pomoć, pokušao da podigne ustanak protiv Asirije, ali je to zemlju dovelo do konačne propasti. Odbivši da prizna vlast Asirije i prestavši da joj šalje danak navukao je na sebe gnev asirskog cara, koji ga je odveo u Asiriju i zatočio. Tiglat-Pileserov sin, Salmanasar (Šalmaneser) V, opseo je Samariju i 722. godine, posle dugogodišnje žestoke borbe, konačno srušio izraelsku prestonicu. Dve godine potom novi asirski vladar, Sargon II, proterao je iz Samarije desetine hiljada njenih žitelja, ostavivši na ognjištu samo seljake i razdelivši im imanja proteranih zemljoposjednika. Ovi seljaci predstavljali su vrlo značajan deo stanovništva, te su i mere Sargona II povukle za sobom posledice veoma važne po dalju sudbinu Izraela. Oblast Efrajim pretvorena je u provinciju s administrativnim središtem u za to obnovljenoj Samariji. Prognanici iz Efrajima naseljeni su u severnoj Mesopotamiji, u Gozanu i Havoru, kao i u Midiji, u iranskim planinama. U izraelske gradove, s druge strane, dognani su Arameji, a potom Haldeji iz Vavilona.

Prisilno naseljene tuđe etničke grupe brzo su se asimilovale, prihvativši verovanja, obrede i jezik izvornog stanovništva. No, i pridošlice su sa svoje strane stavile izvesno obeležje na religiju starosedelaca i unele u nju elemente svoje verske tradicije.

Izraelci, koji su ostali u Samariji, na kraju su se pomešali s doseljenim tuđinima i tako stvorili novu, Jevrejima srodnu etničku grupu – Samarićane, koja je odigrala značajnu ulogu u daljoj istoriji jevrejskog naroda.

Znanja o sudbini Izraelaca prognanih u Mesopotamiju vrlo su oskudna. Deo njih utopio se u aramejsko i asirsko stanovništvo. Međutim, prema raspoloživim podacima, mnogi od njih sačuvali su svoju nacionalnu samosvojnost i docnije se stopili s izgnanicima iz Judeje, dovedenim u Mesopotamiju 140 godina posle vavilonskog osvajanja Judeje.

Prorok Jeremija, a za njim i Jehozkel (Jezekilj), proricali su skoro izbavljenje prognanicima i iz Judeje i iz Izraela. Zaista, među onima koji su se docnije povratili iz vavilonskog ropstva bilo

je i pripadnika plemena koja su činila Izraelsko carstvo.” Šarl Etinger et al.: *Istorija jevrejskog naroda*, Ginko, Beograd 1996, str. 55.56.

Zapazimo ovu poslednju rečenicu:

Zaista, među onima koji su se docnije vratili iz vavilonskog ropstva bilo je i pripadnika plemena koja su činila Izraelsko carstvo.

Zašto ovo naglašavam? Zato što i dan-danas ima istoričara i teologa koji tvrde da se ovde radi o deset izgubljenih plemena Severnog carstva. Međutim, ovakva tvrdnja potpuno je suprotna Božjoj nameri:

„³Jer evo idu dani, govori Gospod, kad ću povratiti roblje naroda svojega Izrailja i Jude, govori Gospod, i doveću ih natrag u zemlju koju sam dao ocima njihovim, i držaće je. ⁴I ovo su reči koje reče Gospod za Izrailja i Judu.“ Jeremija 30,3.4.

U *SDA Biblijskom komentaru (SDA Bible Commentary)* o ovim stihovima piše sledeće:

„Božansko obećanje iz poglavlja 29,10-14 ovde je prošireno tako da obuhvata ne samo južno carstvo Jude, nego i severno carstvo Izrailja. Prorokovo srce okrenuto je ne samo prema zarobljenicima u Vavilonu, nego i prema onima u Asiriji i u gradovima Medije (vidi 2. O carevima 17,5.6).“ *SDA Bible Commentary, Volume 4, Review and Herald Pub. Assn., Hagerstown, USA (n. d.), str. 461.*

Dakle, kao što vidimo, nije tačno da je deset plemena izgubljeno. Uostalom, cela Jezekiljeva vizija o suvim kostima, koja će se ispuniti u poslednje vreme, svedoči o istini da će Bog sačuvati svih dvanaest plemena. I ne samo ona. U nastavku sledi priča o dva drveta, dva štapa, spojenih u jedan, koja jasno pokazuje da će se dva jevrejska carstva, odnosno deset severnih plemena (Izrailj) i dva južna plemena (Juda), na kraju vremena spojiti u jedan narod, odnosno u jedno carstvo.

Jezekilj 37,14.

I metnuću duh svoj u vas da oživite, i naseliću vas u vašoj zemlji, i poznaćete da ja govorim i činim, govori Gospod.

Bog govori i čini. Bog obećava i ispunjava. Bog ne gazi svoju datu reč. Njegova se reč *ne vraća prazna* (Isaija 55,11). Gospod čini čuda.

Ričard V. DeHan (Richard V. DeHaan, ?-2002), američki teolog i pisac, pored svih čuda koja je Gospod učinio, jedno posebno izdvaja:

„Jedno od najvećih čuda svih vekova bilo je očuvanje Jevreja u ispunjenju Božjeg obećanja koje nalazimo u 3. Mojsijevoj 26, u stihovima 44 i 45. Gospod kaže:

„⁴⁴A zato ni onda kad budu u zemlji neprijatelja svojih neću ih povrći (odbaciti – Ssp) niti ću tako omrznuti na njih da ih potrem (zatrem – Ssp) i raskinem zavet svoj s njima; jer sam ja Gospod Bog njihov. ⁴⁵Nego ću se njih radi opomenuti zaveta sa starima njihovim, koje izvedoh iz zemlje Misirske narodima na vidiku da im budem Bog, ja Gospod.“ 3. Mojsijeva 26,44.45.

Danas, posle vekova katastrofalnih sudova, Jevreja ima više od dva puta nego u najsjajnijim danima Davida i Solomuna. Ovo je zadivljujuće kad uzmemo u obzir da je ubijeno milion i sto hiljada Jevreja od strane Tita 70. godine naše ere, a da su 1800 godina Jevreji bili bez doma i gorko progonjeni. Uz to, sama naša generacija bila je svedok masakra šest miliona njih pod Hitlerom. Činjenica da Jevreji postoje i danas, čudo je po sebi. Da su drugi narodi živeli pod tako ekstremnim okolnostima, odavno bi izgubili svoj identitet. Samo njihovo postojanje u državi Izrael danas čini ovo dvostrukim čudom, kakvom apsolutno nema premca među narodima. Ispunila se reč Božja u Isaiji 66,22: 'Jer kao što će nova nebesa i nova zemlja, što ću ja načiniti, stajati (trajati – Ssp) preda mnom, veli Gospod, tako će stajati (trajati – Ssp) seme vaše i ime vaše.'

U svetlosti proročkih Spisa, postojanje Jevreja u Palestini danas od ogromnog je značaja, iako su se oni vratili u tu zemlju u neverju. (...)

Osim toga, u Jezekiljevoj viziji suvih kostiju (Jezekilj 37,1-14) ove kosti su međusobno sastavljene i prekrivene mesom pre nego što su primile dah života. Ponovno okupljanje Izrailja u neverju, onda, nužan je uslov za kompletno ispunjenje proročanstva.“ **Richard V. DeHaan: *Israel and the Nations in Prophecy*, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan 1969, str. 78-80.**

Jezekilj 37,15.16.

¹⁵*Opet mi dođe reč Gospodnja govoreći:*¹⁶*Ti, sine čovečji, uzmi jedno drvo, i napiši na njemu: Judi i sinovima Izrailjevim, drugovima njegovim. Pa onda uzmi drugo drvo, i na njemu napiši: Josifu drvo Jefremovo i svega doma Izrailjeva, drugova njegovih.*

Da bismo lakše razumeli ove stihove, moramo se prisetiti događaja koji je bio i ostao tragičan u istoriji jevrejske nacije, a to je njen rascep na dva dela posle smrti cara Solomuna, koji je vladao od 970. do 931. godine pre Hr. Tako u *Istoriji jevrejskog naroda* čitamo:

„Posle Solomunove smrti, njegov sin Rehav'am [Rovoam - *prev. Daničić*], koji je na presto stupio 928. g., bio je u dovoljnoj meri upoznat sa buntovničkim raspoloženjem u severnim krajevima zemlje. U svakom slučaju, za to su dobro znali članovi njegovog saveta. Očigledan znak da je nezadovoljstvo u severnim krajevima poprimilo preteće razmere bila je činjanica da se krunisanje Rehav'ama obavilo ne u državnoj prestonici, Jerusalimu, već u Sihemu, starom kulturnom i plemenskom središtu. Ovim postupkom Rehav'am je po svoj prilici želeo da smiri komešanja. U isto vreme iz Egipta se vratio Jeraveam [Jerovoam - *prev. Daničić*], do koga beše doprla vest o Solomunovoj smrti. Predvođene njime, narodne starešine su se u vreme praznika obratile Rehav'amu sa zahtevom da narodu olakša nametnuto breme dažbina i obaveza. Prema biblijskom kazivanju (Prva knjiga o carevima, glava XII) ... kratkovidi i despotoljubivi Rehav'am oholo je odbio narodni zahtev i time podstakao otvorenu pobunu. Severni krajevi ocepili su se od Rehav'ama, ne priznajući ga više za svoga cara. Ustanici su istakli krilaticu: 'Kakav mi deo

imamo s Davidom? Nemamo nasljedstva sa sinom Jesejevim, u šatore svoje, Izrailju!“ **Šarl Etinger et al.: Istorija jevrejskog naroda, Ginko, Beograd 1996, str. 41.**

Ne imati deo sa Davidom, značilo je ne imati deo sa Judom, plemenom iz kojeg je car David poticao. Ali ujedno i ne imati deo ni sa Venijaminom, plemenom koje je stalno bilo u savezu sa Judom. To znači da se od ova dva južna jevrejska plemena odvojilo deset severnih plemena – Ruvim, Simeun, Levije, Isahar, Zavulon, Josif, Dan, Neftalim, Gad i Asir.

„Severni delovi ujedinili su se u samostalnu državu. Tokom svoga postojanja ona se u izvorima pominje pod raznim nazivima: kao Izraelsko carstvo, carstvo Efrajima [Jefrem - *prev. Daničić*] (po imenu najvećeg plemena), carstvo Samarije, Severno carstvo i, često, prosto kao Izrael. Južno carstvo počelo se nazivati Judejskim ili, jednostavno, Judejom, iako je u njegov sastav ulazilo i pleme Benjamin [Venijamin – *prev. Daničić*].“ **Šarl Etinger et al.: Istorija jevrejskog naroda, Ginko, Beograd 1996, str. 42.**

Nakon sličnog opisa raspada Solomunove države, Goldberg i Rejner nam iznose i više razloga njihovog brzog propadanja i nestanka sa istorijske scene:

„Na prvi pogled iznenađuje da se mala južna carevina održala mnogo duže od svog severnog, bogatijeg suseda. Ali carevina Judeja, kako se sada zvala, imala je dve velike prednosti. Pre svega, bila je smeštena oko Jerusalima, prirodnog odbrambenog utvrđenja čiji je Hram kod svih obožavalaca Jahvea izazivao odanost, čežnju i religijski žar. Zatim, imala je sreću da njome vladaju relativno sposobni i efikasni vladari iz Davidove loze.

Izrailj, na severu, pokazivao je manju jedinstvenost i otpornost prema vojnim napadima i kulturnim uticajima u doba mira, a štetu mu je nanosilo i nestabilno ili korumpirano vođstvo. Nije mogao da ponudi religijsku protivtežu Jahveovom Hramu i zapao je u dekadentan sinkretizam obožavanja plodnosti, hananske idolatrije i obožavanja boga Vala.“ **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: Jevreji, istorija i religija, Clio, Beograd 2003, str. 46.47.**

Kad sve ovo znamo, sada nam je lakše da razumemo zašto je Gospod rekao Jezekilju:

„Ti, sine čovečji, uzmi jedno drvo, i napiši na njemu: Judi i sinovima Izrailjevim, drugovima njegovim.“ Jezekilj 37,16.

Dakle, **prvo drvo**, odnosno prvi komad drveta, tj. prvi štap, trebalo je da predstavlja Južno carstvo, odnosno Judu, Judeju. Međutim, zašto je na tom istom drvetu trebalo da piše ne samo *Judi*, već i *sinovima Izrailjevim*, *drugovima njegovim*? Ni ovo nije teško razumeti, ako znamo šta je u Bibliji zapisano onda kada se Izrailj odvojio:

„Tako otide sav Izrailj u šatore svoje. Samo nad sinovima Izrailjevim koji življahu po gradovima Judinim zacari se Rovoam.“ 2. Dnevnika, 10,16.17.

Prema tome, sa otcepljenjem Severnog carstva, Rovoamu su preostala samo dva plemena, Juda i Venijamin, nad kojima se zacario, i oni pojedinci poreklom iz severnih plemena, takozvani *sinovi Izrailjevi*, koji su živeli po gradovima Južnoga carstva.

Sada je već lakše razumeti šta znači **drugo drvo**:

„Pa onda uzmi drugo drvo, i na njemu napiši: Josifu drvo Jefremovo i svega doma Izrailjeva, drugova njegovih.“ Jezekilj 37,16.

Ko je bio Josif, a ko Jefrem?

Josif je bio jedan od dvanaestorice sinova patrijarha Jakova. U vreme ropstva u Misiru (Egiptu), Josifu su se rodila dva sina:

„I prvencu nadade Josif ime Manasija, govoreći: Jer mi Bog dade da zaboravim svu muku svoju i sav dom oca svojega. A drugome nadade ime Jefrem, govoreći: Jer mi Bog dade da rastem u zemlji nevolje svoje.“ 1. Mojsijeva 41,51.52.

Zemlja Josifove nevolje bila je, svakako, Egipat. Ali ga Bog nije zaboravio. Vremenom se Josif od roba uzdigao do gospodara u tuđoj zemlji. Bog ga je postavio do samog faraona, a faraon mu je prepustio da vlada zemljom. Iz zahvalnosti za sve te blagoslove, Josif je svom mlađem sinu nadenuo ime Jefrem (Efraim).

Smatra se da je u korenu imena Jefrem jevrejski glagol *parah*, što znači *biti plodan*. Zato i nije čudo što je prorok Osija upravo za njega napisao:

„Rodan će biti među braćom svojom.“ Osija 13,15.

I zaista, vremenom je Jefremovo pleme raslo i umnožavalo se, bilo je dakle plodno, tako da je brojčano nadjačalo sva ostala plemena u Severnom carstvu. Čak je i Samarija, kao sedište Severnog carstva, bila na teritoriji Jefremovog plemena. Upravo iz svih ovih razloga trebalo je da Jezekilj na drugom komadu drveta napiše:

„Josifu drvo Jefremovo i svega doma Izrailjeva, drugova njegovih.“ Jezekilj 37,16.

Jezekilj 37,17.

I sastavi ih jedno s drugim da budu kao jedno u tvojoj ruci.

Sledeće što je trebalo prorok da učini, jeste da ta dva štapa sastavi, da izgledaju kao jedan dvostruko duži štap. Henri Alen Ajronsjajd jedan je od autora koji je ispravno razumeo i pravilno prokomentarisao sliku o dva drveta:

„Nakon Solomunove smrti nacija je podeljena na dva dela, na severno carstvo pod imenom Izrailj, i na južno carstvo pod imenom Juda. Ta razlika je nastavljena sve do rasejanja oba naroda, ali kada ih Bog obnovi Sebi nanovo, dve kuće Izrailja biće ujedinjene u jednu, da se nikada više ne razdvoje. Tako je proroku rečeno da uzme dva drveta, ili hodočasnička štapa, i da na jednome napiše ime Jude, a na drugome ime Izrailja. Da sastavi jedno s drugim tako da se oba mogu držati jednom rukom. I na taj način trebalo je da naslika ujedinjenje dva carstva u danu koji dolazi. Kad ga ljudi u zatočeništvu budu pitali šta znači da u jednoj ruci drži dva štapa tako spojena jedan sa drugim, trebalo je da objavi istinu koju mu je Bog otkrio, i da im kaže da je Jehova rekao da će uzeti decu Izrailja iz svih naroda kuda su otišli, da ih skupi sa svih strana, i da ih dovede u njihovu zemlju, da ih učini jednom nacijom u toj zemlji na gorama Izrailjevim, i da postavi jednoga cara nad svima njima. Štaviše, oni neće više biti podeljeni u dva carstva; niti će biti oskvrnjeni idolopoklonstvom i drugim odvratnim stvarima, nego će biti spaseni u Gospodu večnim spasenjem, i očišćeni od svojih grehova, Bog će ih otvoreno priznati za svoj narod, kao što će oni Njega priznati za svoga Boga.

Ovo je slavna budućnost koja se, prema univerzalnom svedočanstvu proroka, priprema za Izrailj. Toga dana Mesija, Sin Davidov, biće priznat kao njihov Car i Pastir.“ **Henry Allen Ironside: *Ezekiel the Prophet*, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 261.262.**

Tako piše Ajronsajd, a sa malo više detalja, ali i sa malo više pitanja, Džon B. Tejlor ovako tumači to što je Gospod tražio od proroka da učini:

„Gospod mu je rekao da uzme dva štapa (doslovno 'dva komada drveta') i da ih obeleži rečima *Za Judu* i *Za Josifa*. Ovo predstavlja dva nekadašnja carstva, pre nego što je Samarija pripala Asircima pod Sargonom II (722/1 pre Hr.), a Izrailj, Severno carstvo, izgubilo svoj identitet. Treba da uzme jedno od njih u desnu ruku, sakrivši jedan njegov kraj stisnutom pesnicom. A onda da uzme drugo drvo i da ga spoji sa prvim, kraj s krajem. Stisnutom pesnicom da obuhvati mesto gde se dodiruju dva drveta i onda će izgledati kao da drži jedno dugačko drvo po sredini. Kad se ovako shvati, onda nije nužno pomišljati da se u ovom simboličkom činu radi o nekom čudu. Smisao ove akcije jeste da će u obnovljenom Izraelu stara podela na sever i jug biti ukinuta i nacija ujedinjena u Božjoj ruci. Tumačenje ovoga, međutim, otvara niz kontroverznih pitanja. Ako su stanovnici Izraela/Samarije bili rasejani po Asirskom carstvu, da li ima izgleda da će njihovi potomci biti bukvalno vraćeni, sa prognanima iz Jude, u Obećanu zemlju? Ili treba da shvatimo da se Izrael jednostavno sastoji od onih ljudi severnog plemenskog porekla koji su se s vremena na vreme povezivali sa Judom? Da li sve to da pretvorimo u alegoriju i vidimo jednostavno kao sliku crkve, novi Izrael, ujedinjenu u budućem Božjem carstvu? Problem postaje posebno akutan ako čitalac priđe ovom tekstu pre svega u svom umu: 'Da li se ovo proročanstvo ispunilo?' Ispunjenje proročanstva jeste pitanje koje mora uvek da zauzme drugo mesto nakon što je rešeno pitanje tačne egzegeze. Šta je onda Jezekilj rekao?

Objašnjenje dato u stihovima 21-23 je futurističko. Ono opisuje idealno, mesijansko carstvo poslednjih dana. Deca Izrailjeva biće sakupljena iz svih onih zemalja u koje su bila rasejana (21); biće vraćena u svoju zemlju, biće jedno carstvo, pod jednim carem Davidove loze (22, 24); neće se više klanjati idolima, već će biti očišćena od svojih prljavština (23). Živeće životom poslušnosti Gospodu i uživaće u večnom zavetu s Njim (24,26). Gospod će postaviti svoju svetinju među njih zauvek, i pagani će znati da je On *Gospod koji posvećuje Izrailja* (26-28). Sve je to sada jezik zlatnog doba kojem se Izrailj radovao kao kulminaciji svog nacionalno-religioznog postojanja. Svako pitanje o 'ispunjenju' mora da se odnosi na celu sliku koja je data, a ne na njene izolovane odlike. Odgovor Novog zaveta na ovu buduću nadu Izrailja jeste da je ona došla, ali se nije ispunila. Zlatno doba je osvanulo u dolasku Isusa Mesije; ispunjenje je otpočelo. Ali se još nije u potpunosti ostvarilo. Iskustvo crkve otkriva da su mnoga očekivanja iz prošlosti postala stvarnost, ali su čak i stvarnosti samo predokus pune i konačne mesijanske radosti sveta koji će doći. Prebukvalno tumačenje jednog aspekta ove buduće nade onemogućava da se vidi da se prorok uglavnom bavi idealom jedinstva u mesijanskom carstvu, odnosno produhovljenim obrascem budućeg Izraela zasnovanog na istorijskom presedanu Davidove ujedinjene monarhije, što je bilo zlatno doba prošlosti.“ **John B. Taylor: *Ezekiel, An Introduction and Commentary*, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1969, str. 232.233.**

Fizičko povezivanje dva naroda u jedan narod, odnosno dva carstva u jedno carstvo, nije moguće bez duhovnog povezivanja. Verujem da je i apostol Pavle sve ovo imao u vidu kada je pisao svoju poslanicu Jevrejima, u kojoj je doslovno preneo Gospodnje obećanje iz knjige proroka Jeremije:

„⁸Evo dani idu, govori Gospod, i načiniću s domom Izrailjevim i s domom Judinim nov zavet; ⁹Ne po zavetu koji načinih s ocevima njihovima u onaj dan kad ih uzeh za ruku da ih izvedem iz zemlje Misirske; jer oni ne ostaše u zavetu mome, i ja ne marih za njih, govori Gospod. ¹⁰Jer je ovo zavet koji ću načiniti s domom Izrailjevim posle onih dana, govori Gospod: daću zakone svoje u misli njihove, i na srcima njihovima napisaću ih, i biću im Bog, i oni će biti meni narod. ¹¹I nijedan neće učiti svojega bližnjega, i nijedan brata svojega, govoreći: poznaj Gospoda; jer će me svi poznati od maloga do velikoga među njima. ¹²Jer ću biti milostiv nepravdama njihovima, i greha njihovih i bezakonja njihovih neću više spominjati.” Jevrejima 8,8-12.

Jezekilj 37,18-20.

¹⁸I kad ti reku sinovi tvoga naroda govoreći: Hoćeš li nam kazati šta ti je to? ¹⁹Reci im: Ovako veli Gospod Gospod: Evo, ja ću uzeti drvo Josifovo, što je u Jefremovoj ruci, i plemena Izrailjevih, drugova njegovih, i sastaviću ga s drvetom Judinim, i načiniću od njih jedno drvo, i biće jedno u mojoj ruci. ²⁰I drveta, na kojima napišeš, neka ti budu u ruci pred njima.

Znao je Gospod kako će reagovati Jezekiljevi sunarodnici kad se prorok bude pojavio sa dva štapa u ruci, jer nije bilo uobičajeno da se neko kreće putem sa dva štapa, već samo s jednim, a još manje je bilo uobičajeno da se ispisuju imena na štapovima. A upravo to je trebalo Jezekilj da uradi. Pitaće ga čemu to i šta to znači. A on je trebalo odmah da im kaže da je to poruka od samoga Boga i da im objasni kakvu im to dobru vest Bog šalje. A ta dobra vest odnosi se na povezivanje, na konačno spajanje Izrailja i Jude. Već povezani u Vaviloniji, ne više podeljeni na Severno i Južno carstvo, trebalo je da sačuvaju to mukom ostvareno jedinstvo i da jednom u budućnosti budu trajno povezani u Svetoj zemlji, zemlji koju im je sâm Gospod obećao i darivao u večno vlasništvo.

Jezekilj 37,21.

I reci im: Ovako veli Gospod Gospod: Evo, ja ću uzeti sinove Izrailjeve iz naroda u koje otidoše, i sabraću ih odsvuda, i dovešću ih u zemlju njihovu.

Narodi, u koje su otišli sinovi Izrailjevi, bili su Asirci i Vavilonjani. Kada je isteklo vreme sužanjstva u Vaviloniji, tačnije kada se navršilo sedamdeset godina, koje je prerekao prorok Jeremija (25,12), Bog ih je sabrao i doveo natrag u njihovu zemlju. Taj povratak omogućen je

rušenjem Vavilonskog carstva 539. pre n. e., a srušio ga je persijski car Kir Veliki i odmah dopustio Jevrejima povratak u Obećanu zemlju. Prva grupa izgnanika vratila se 536. godine, druga i najveća 458. godine, predvođena sveštenikom Jezdrom, a treća, koju je predvodio Nemija, 445. godine. Pa ipak, nisu svi iskoristili priliku da se vrate, kao što se možda očekivalo, a razlozi su bili različiti:

„Mnogi Jevreji su, međutim, ostali i uključili se u ondašnje društvo, zadržavajući svoju religiju, mnogi su se tamo obogatili, jer je persijska vlast bila tolerantna, tako da se u bivšoj Vaviloniji stvorilo jedno jako jevrejsko jezgro koje je bilo značajno kulturno središte Jevreja sve do Srednjeg veka.

Jezdra i Nemija pokušali su da obnove jevrejsko društvo, u čemu su prilično uspeali: ponovo su izgradili Hram sa sveštenstvom i stvorili jednu vrstu teokratije sa vrhovnim sveštenikom na čelu, a pod vrhovnom vlašću Persijanaca, kojima su plaćali danak. Persijanci su dali Jevrejima veliku samoupravu.“ **Andrija Gams: Biblija i moderna društvena misao, MaPyM, Beograd 1993, str.41.**

Dakle, pojedinci su ostali, svakako i čitave jevrejske porodice, ali nijedno pleme nije izgubljeno, a najmanje svih deset plemena severnog carstva Izrailja, kako tvrde neki teolozi. Rasel Baril (Russell Burrill, 1941), američki teolog, oslanjajući se na Bibliju, piše sledeće:

„Posle vavilonskog ropstva, oni koji su preostali od svih dvanaest plemena vratili su se u Palestinu. Iako je najviše ljudi bilo iz Judinog plemena, bilo je i pripadnika iz svih plemena. To obnovljeno carstvo obnovilo je zavet sa Bogom i ponovo je postalo Izrael, verni zavetni narod. Naziv 'Izrael', u ovom istorijskom periodu, odnosi se najpre na one ljude koji su se iz vavilonskog ropstva vratili poslušnosti Bogu. Prva knjiga dnevnika 9,3 pominje Judu, Venijamina, Jefrema i Manasiju, plemena koja su bila među onima koja su se vratila iz izgnanstva. Prema Jezdri 6,14-17 prineli su na žrtvu dvanaest jaraca za dvanaest plemena, a prema Zahariji 8,3-5.13. i dom Izraelov i Judin bili su među povratnicima iz izgnanstva. Upravo ovi povratnici iz ropstva, koje su sačinjavali pripadnici svih dvanaest plemena, bili su oni koji su postali novi Izrael u to vreme.“ **Rasel Baril: Novi svetski poredak, Preporod, Beograd 1994, str. 43.**

Iz severne zemlje, zemlje zajedničkog robovanja, vratili su se i Izrailj i Juda, dakle, svih dvanaest jevrejskih plemena. Na taj način je Bog ispunio svoje obećanje koje je dao preko proroka Jeremije:

“U to će vreme dom Judin ići s domom Izrailjevim, i doći će zajedno iz zemlje severne u zemlju koju dadoh u nasledstvo ocima vašim.”Jeremija 3,18.

Kao što je Bog ispunio svoju reč toj generaciji o sabiranju sinova Izrailjevih i vraćanju u njihovu zemlju, tako će ispuniti i obećanje dato poslednjoj generaciji, s obzirom da Jezekiljevo proročanstvo ima pre svega eshatološki karakter i značaj.

Jezekilj 37,22.

²²I načiniću od njih jedan narod u zemlji, na gorama Izrailjevim, i jedan će car biti car svima njima, niti će više biti dva naroda, niti će više biti razdeljeni u dva carstva.

Bog ne odustaje od svoje namere da na gorama Izrailjevim, što će reći u zemlji Izrailja, od dva podeljena naroda načini jedan narod. Bog je takođe predvideo da će doći do trajnog pomirenja između Jefrema (Efrajima) i Jude, odnosno između Severnog i Južnog castva:

“I nestaće zavisti Jefremove, i neprijatelji Judini istrebiće se; Jefrem neće zavideti Judi, a Juda neće zlobiti Jefremu.” Isaija 11,13.

Jedan će car biti nad svima njima, kaže Gospod preko proroka Jezekilja, a to potvrđuje i preko proroka Jeremije:

“⁵Gle, idu dani, govori Gospod, u koje ću podignuti Davidu klicu pravednu, koja će carovati i biti srećna i činiti sud i pravdu na zemlji. ⁶U njegove dane spašće se Juda, i Izrailj će stanovati u miru, i ovo mu je ime kojim će se zvati: Gospod pravda naša. ⁷Zato, evo, idu dani, govori Gospod, u koje se neće više govoriti: Tako da je živ Gospod, koji je izveo sinove Izrailjeve iz zemlje Misirske; ⁸nego: Tako da je živ Gospod, koji je izveo i doveo seme doma Izrailjeva iz severne zemlje i iz svih zemalja, u koje ih bejah razagnao. I oni će sedeti u svojoj zemlji.” Jeremija 23,5-8.

Sedeće u svojoj zemlji i imaće jednoga pastira:

„²³I podignuću im jednoga pastira koji će ih pasti, slugu svojega Davida; on će ih pasti i biće im pastir. ²⁴A ja Gospod biću im Bog, i sluga moj David knez među njima. Ja Gospod rekoh.” Jezekilj 34,23.24.

Na taj način ispuniće se Božji plan da palica vladalačka ostane neodvojiva od Judinog plemena, iz kojeg dolazi David. Ali ne zauvek:

“Palica vladalačka neće se odvojiti od Jude niti od nogu njegovih onaj koji postavlja zakon, dokle ne dođe Onaj kome pripada, i njemu će se pokoravati narodi.” 1. Mojsijeva 49,10.

Onaj koji će doći i kome će se pokoravati svi narodi nesumnjivo je Mesija.

Jezekilj 37,23.

I neće se više skvrniti gadnim bogovima svojim ni gnusobama svojim niti kakvim prestupima svojim, i izbaviću ih iz svih stanova njihovih u kojima grešiš, i očistiću ih, i oni će mi biti narod i ja ću im biti Bog.

Prorok je poslušao reči Gospodnje i preneo ih narodu. Ova dobra vest naišla je na dobar odjek, o čemu nam svedoči i istorija:

“Delatnost Jezekiljeva odiše novim duhovnim poletom koji beše zahvatio vavilonsku dijasporu. Ideali proroka VII i VI veka postaju jasniji, produbljeniji i u narodu široko prihvaćeni. Tako se s vavilonskim ropstvom vezuje dotad najkrupniji prelom u religioznoj svesti jevrejskog naroda. Od tog doba potpuno iščezavaju svi tragovi idolopoklonstva i fetišizma, konačno se

uklanjaju ostaci kanaanskih i siro-feničanskih obreda i kultova. Bogoslužbeni obred takođe je pretrpeo korenite promene: prinošenje žrtava, neostvarljivo u izgnaničkim uslovima, zamenjeno je molitvama i narodnim skupovima, prototipom budućih sinagoga ('sinagoge' na grčkom znači skup, zajednica).

Verske reforme i usavršavanja ovakve vrste nesumnjivo su bili vezani s nadama u skori pad Vavilona i povratak u Judeju. U svakom slučaju, oni svedoče o težnji da se nacionalna samosvojnost sačuva i u uslovima progonstva." Šarl Etinger et al.: *Istorija jevrejskog naroda*, Ginko, Beograd 1996, str. 71.72.

Ovakva promena u narodu bila je dobar preduslov da se ispune reči Gospodnje kad se budu vratili u svoju zemlju:

„¹⁷Ovako veli Gospod Gospod: Sabraču vas iz naroda i pokupiću vas iz zemalja u koje se rasejaste, i daću vam zemlju Izrailjevu. ¹⁸I kad dođu u nju, izbaciće iz nje sve gadove njezine i sve gnusobe njezine." Jezekilj 11,17.18.

U svojoj zemlji još više će poznati Gospoda, a pomisao na ono što su činili biće im mrska:

„⁴²I poznaćete da sam ja Gospod kad vas dovedem u zemlju Izrailjevu, u zemlju za koju podigoh ruku svoju da ću je dati ocima vašim. ⁴³I onde ćete se opomenuti puteva svojih i svih dela svojih, kojima se oskvrniste, i sami ćete sebi biti mrski za sva zla svoja koja činite.“ Jezekilj 20,42.43.

Jezekilj 37,24.

I sluga moj David biće im car, i svi će imati jednoga pastira, i hodiće po mojim zakonima, i uredbe će moje držati i izvršavati.

Nije ovo jedino mesto u Bibliji gde se govori o tome da će David u poslednje vreme biti car u Izrailju. Setimo se proroka Osije, čiji je proročki glas odjekivao skoro 40 godina u Izrailju, severnom jevrejskom carstvu, sve dok ga Asirci nisu pokorili 722. godine, a deset izrailjskih plemena odveli u ropstvo:

„⁴Jer će dugo vremena sinovi Izrailjevi sedeti bez cara i bez kneza i bez žrtve i bez stupa (svetih stubova - Ssp) i bez oplećka (*efod*) i likova (*terafim*). ⁵Posle će se obratiti i tražiće Gospoda Boga svojega i Davida cara svojega, i u strahu će pristupiti ka Gospodu i blagosti njegovoj u poslednja vremena.“ Osija 3,4.5.

Uprkos jasnim biblijskim iskazima, među kojima je i direktno navođenje onoga što sâm Gospod kaže, Jovan Zlatousti ostaje kategoričan u svom negiranju:

„(Hram) nikada neće povratiti svoj (pređašnji) oblik, onda je dokazano i to da se ni ostalo služenje neće vratiti u prethodno stanje, niti će neko (od Judeja) biti sveštenik, niti car.“ **Jovan Zlatousti: Dela, tom II, Eparhija niška, Niš 2014, str. 448.449.**

Roj Alen Anderson i Džej Milton Hofman ovako komentarišu Osijine reči pridajući im veliki značaj:

„Ovo su zasigurno moćne izjave. Da li su sinovi Izrailjevi bili dugo vremena 'bez cara' i 'bez žrtve'? Postaviti ovo pitanje znači odgovoriti na njega. Dvadeset i pet vekova oni nisu imali cara i devetnaest vekova nisu imali Hram niti centar bogoslužjenja. To je ono što je Osija, nadahnut Duhom Svetim, video. I mnogi drugi proroci su takođe videli – da će Izrailj biti rasejan među narode, ali će se na kraju vremena vratiti i 'tražiće Gospoda Boga svojega i Davida cara svojega'.“ **Roy Allan Anderson and Jay Milton Hoffman: *All Eyes on Israel*, Revised Edition 1977, Harvest Press, Incorporated, Fort Worth, Texas, USA, str. 115.116.**

Ko je bio David? I zašto će baš njega tražiti? Pogledajmo Psalam 89, za koji Ričard V. DeHan kaže:

„Psalam 89 je moćna proročka izjava da će Bog jednoga dana ispuniti svako obećanje dato Davidu, iako se neko vreme može činiti kao da su ova obećanja poništena.“ **Richard V. DeHaan: *Israel and the Nations in Prophecy*, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan 1969, str. 70.**

Pisac ovog divnog i moćnog psalma zove se Etan, jedan od trojice pevača koji su dobili posebnu čast da upravljaju velikim horom Levita na svečanosti koju je organizovao car David povodom prenošenja Kovčega zaveta u Svetilište u Jerusalimu. Druga dvojica bili su Asaf, koji je napisao ukupno osamnaest psalama, i Eman autor Psalma 88. Pisac Prve knjige dnevnika kaže: “I pevači Eman i Asaf i Etan udarahu u kimvale medene.” 1. Dnevnika 15,19.

Kako je Etan pisao o Davidu?

„¹Milosti ću Gospodnje pevati uvek, od kolena na koleno javljaću istinu tvoju ustima svojim. ²Jer znam da je zavavek osnovana milost, i na nebesima da si utvrdio istinu svoju, rekavši: ³‘Učinih zavet s izbranim svojim, zakleh se Davidu, služi svojemu: ⁴Doveka ću utvrđivati seme tvoje i presto tvoj uređivati od kolena do kolena.’” Psalam 89,1-4.

Etan najpre slavi Gospoda za milost koju je pokazao time što je učinio zavet sa izrailjskim narodom, a onda veli da se Gospod zakleo Davidu da će doveka utvrđivati njegovo seme, odnosno potomstvo, i presto. Svrh svega toga Gospod je i na nebesima utvrdio ovu istinu, kaže Etan, što bi se moglo shvatiti da je ona nepromenljiva.

Od 19. stiha ovog psalma Etan ponovo navodi Gospodnje reči:

¹⁹Poslah pomoć junaku, uzvisih izbranoga svojega iz naroda. ²⁰Nađoh Davida slugu svojega, svetim uljem svojim pomazah ga. ²¹Ruka će moja biti jednako s njim, i mišica moja krepice ga. ²²Neće ga neprijatelj nadvladati, i sin bezakonja neće mu dosaditi. ²³Potrću pred licem njegovim neprijatelje njegove, i nenavidnike njegove poraziću. ²⁴Istina je moja i milost moja s njim; i u moje ime uzvisiće se rog njegov. ²⁵Pružiću na more ruku njegovu, i na reke desnicu njegovu. ²⁶On će me zvati: Ti si otac moj, Bog moj i grad spasenja mojega. ²⁷I ja ću ga učiniti prvencem, višim od careva zemaljskih. ²⁸Doveka ću mu hraniti milost svoju, i zavet je moj s njim veran. ²⁹Produziću seme njegovo doveka, i presto njegov kao dane nebeske. ³⁰Ako sinovi njegovi ostave zakon moj, i ne uzidu u zapovestima mojim; ³¹ako pogaze uredbu moje, i zapovesti mojih ne sačuvaju, ³²onda ću ih pokarati prutom za nepokornost, i ranama za bezakonje njihovo; ³³ali milosti svoje neću uzeti od njega, niti ću prevrnuti istinom svojim; ³⁴neću pogaziti zaveta svojega, i što je izašlo iz usta mojih neću poreći. ³⁵Jednom se zakleh svetošću svojim; zar da

slažem Davidu? ³⁶Seme će njegovo trajati doveka, i presto njegov kao sunce preda mnom; ³⁷on će stajati uvek kao mesec i verni svedok u oblacima.” Psalam 89,19-37.

U vezi sa tvrdnjom psalmiste da će Davidovo seme trajati doveka, mogli bismo navesti jedan zanimljiv podatak koji iznosi rabin Arije Kaplan:

„Danas postoje brojne jevrejske porodice koje mogu da prate svoje poreklo neposredno do kralja Davida.“ **Arije Kaplan: Priručnik jevrejske misli, II Deo, Književno društvo Pismo, Zemun 5765/2005, str. 462.**

Sva ova predivna obećanja došla su Etanu kao božansko nadahnuće. Etan ih nije izmislio. Nisu ona plod njegove mašte, nego neposrednog otkrivenja samoga Božjeg Duha.

Koliko je car David bio omiljen pred Bogom, ali i u jevrejskom narodu, može se zaključiti i na osnovu Gospodnjeg poziva upućenog preko proroka Isaije, kako svom izabranom narodu, tako i svim drugim narodima:

„¹Oj žedni koji ste god, hodite na vodu, i koji nemate novaca, hodite, kupujte i jedite; hodite, kupujte bez novaca i bez plate vina i mleka. ²Zašto trošite novce svoje na ono što nije hrana, i trud svoj na ono što ne siti? Slušajte me, pa ćete jesti što je dobro, i duša će se vaša nasladiti pretiline. ³Prignite uho svoje i hodite k meni; poslušajte, i živa će biti duša vaša, i učiniću s vama zavet večan, milosti Davidove istinite. ⁴Evo, dadoh ga za svjedoka narodima, za vođa i zapovednika narodima. ⁵Evo, zvačeš narod kojega nisi znao, i narodi koji te nisu znali steći će se k tebi, radi Gospoda Boga tvojega i sveca Izrailjeva, jer te proslavi. ⁶Tražite Gospoda, dok se može naći; prizivajte ga, dokle je blizu.” Isaija 55,1-6.

Ime omiljenog cara prenelo se i u Novi zavet. Pogledajmo samo vrlo zanimljiv rodoslov Isusa Hrista u Matejevom jevanđelju, koji počinje na neočekivan način:

“Pleme Isusa Hrista, sina Davida Avraamova sina.” Matej 1,1.

Nije li ovo zaista neobičan i čudan početak? Jer, kao što znamo, Isus nije neposredni potomak, odnosno nije rođeni sin cara Davida, kao što ni David nije neposredni potomak, tj. rođeni sin patrijarha Avrama. Zašto onda jevanđelista najpre pominje Davida, a odmah zatim Avrama? Zar Matej nije mogao da napiše: *Pleme Isusa Hrista, sina Avraamova Davidova sina?* Mogao je, svakako, što bi bilo istorijski i hronološki gledano tačnije, jer je, kako to potvrđuje i sâm Matej, od Avrama do Davida prošlo četrnaest kolena, odnosno četrnaest generacija (vidi Matej 1,17).

Prateći dalje Hristov rodoslov dolazimo do Davidovog rođenog oca Jeseja i ponovo nailazimo na Davidovo ime:

“A Jesej rodi Davida cara.” Matej 1,6.

Jesej je rodio Davida cara, a odmah iza toga piše:

“A David car rodi Solomuna...” Matej 1,6.

Kao što vidimo, oba puta uz Davidovo ime stoji da je bio car. Uz Solomunovo ime toga nema, iako je i on bio car, koga je posebno krasio epitet najmudrijeg čoveka na svetu. Rodoslov ide dalje:

“⁷A Solomun rodi Rovoama. A Rovoam rodi Aviju. A Avija rodi Asu. ⁸A Asa rodi Josafata. A Josafat rodi Jorama. A Joram rodi Oziju. ⁹A Ozija rodi Joatama. A Joatam rodi Ahaza. A Ahaz

rodi Ezekiju. ¹⁰A Ezekija rodi Manasiju. A Manasija rodi Amona. A Amon rodi Josiju. ¹¹A Josija rodi Jehoniju i braću njegovu, u seobi Vavilonskoj.” Matej 1,7-11.

Sve su ovo bili judejski carevi, koji su se nakon Davidove smrti smenjivali na prestolu jedan za drugim, ali Matej samo Davida naziva carem, i to dvaput. Zašto? Šta je time hteo da nam predoči? U čemu je suština?

Suština je u tome što je Matej već u prvoj rečenici svoje knjige, a i u šestom stihu takođe, hteo da istakne ključnu ideju svog jevanđelja. A ta ključna ideja, sama srž njegovog jevanđelja, jeste da je Isus sin cara Davida, onoga od koga počinje judejska carska dinastija. A carstvo, znamo, nasleđuje samo onaj kome je otac car, odnosno onaj koji je carski sin. Isus je sin cara Davida. Već u sledećem poglavlju ćemo se u to lako uveriti. Setimo se mudraca sa Istoka koji su došli u Jerusalim. Za koga su se raspitivali? Koga su tražili da Mu se poklone?

„¹A kad se rodi Isus u Vitlejemu Judejskome, za vremena cara Iroda, a to dođu mudraci od istoka u Jerusalim, i kažu: ²Gde je Car Judejski što se rodio? Jer smo videli Njegovu zvezdu na istoku i došli smo da Mu se poklonimo.“ Matej 2,1.2.

Čak su, dakle, i mudraci, koji su došli iz paganske zemlje, znali da se rodio Car Judejski, najdostojniji potomak cara Davida. Rodio se Onaj koji će uzdići Judejsko carstvo više nego što je to svojevremeno učinio i sâm car David. Rodio se Onaj koga će i mnogi neznabošci priznati i prihvatiti kao svog Cara. Ovom idejom je Matej hteo da skrene pažnju svojih čitalaca, najpre onih iz judejstva, jer se zasigurno zna da je njegovo jevanđelje pisano na jevrejskom jeziku, mada lično ne sumnjam da je tako bilo i sa celim Novim zavetom, pa i onih iz paganstva, koje će Božji Duh pokrenuti da potraže i nađu svoga Cara, Tvorca i Spasitelja.

Ričard Tomas Frans (Richard Thomas France, 1938-2012), poznatiji i često navođen kao R. T. Frans, anglikanski teolog i sveštenik, u obimnom i detaljnom komentaru Matejevog jevanđelja u vezi sa ovim podseća nas najpre na natpis koji će se naći na Isusovom krstu, a zatim i na mnoge stihove gde se o Isusu govori kao Caru:

„Naslov ‚Car Judejski‘ pojavice se na suđenju kao optužba protiv Isusa (27,11.29.37.42), gde je jasno postavljeno da je Isus car u sasvim drukčijem smislu nego što je taj naslov značio rimskom upravitelju i njegovim vojnicima ili jevrejskim poglavarima. Moglo bi se onda činiti da je to carsko dostojanstvo tema koju bi bilo bolje izbeći kada je reč o predavljanju Isusovog poslanja. Ali Matej ga ne može otkloniti. Za njega je Isus istinski car: u 2,2 on Ga predavlja kao pravoga cara jevrejskoga (za razliku od Iroda), a u rodoslovu 1,1-17 ističe Isusovo carsko poreklo. U 20,4-5 Matej direktno ističe kako je Isusov ulazak u Jerusalim ispunjenje Zaharijinog proročanstva o dolasku ‚vašeg cara‘. Iako Matej, kao i ostali sinoptici mnogo govori o carstvu Božjem (ili ‚nebeskom‘), on uključuje i nekoliko slučajeva kada sâm Isus (kao Sin čovečji) govori o svom vlastitom carskom dostojanstvu (13,41; 16,28; 19,28; 25,31.34). U 25,31 Njegovo je carstvo opisano izrazima koji se u Starom zavetu upotrebljavaju za Božje carovanje. A vrhunac je Matejevog jevanđelja u obznanjivanju Isusove univerzalne vlasti (28,18).“ **R. T. France: Tumačenje Evandjelja po Mateju, Dobra vest, Novi Sad 1987, str. 45.**

Nema sumnje da će se veliki deo Jevreja obratiti i potražiti Gospoda Boga svojega u poslednje vreme. Pored toga, kaže proročanstvo, potražiće i Davida cara svojega. Kako to razumeti? Evo šta o tome piše Dejvid Alen Habard (1928-1996), američki teolog:

„Pominjanje *Davida cara svojega* sadrži brojne misli u kontekstu Osije: (1) ponovno ujedinjenje dva carstva pod jednim poglavarem (1,11); (2) preokret izraelskog obrasca dinastičke nestabilnosti (7,3-7; 8,4; 10,3); (3) odbacivanje stranih saveza koji su služili kao zaštita od sopstvene političke slabosti (7,8-9,11-16; i (4) zavetni kontinuitet koji je obećan Davidu od strane Jahvea, a koji je prekršen od strane Jerovoama I i svih njegovih naslednika (vidi 8,4). Slično Amosu (9,11) i velikim prorocima posle njega (Mihej 5,2; Isaija 11,1-5; Jeremija 23,5-6; Jezekilj 37,24-28; Zaharija 12,7), Osija je povezao Jahveovu buduću pobjedu sa obnovom Davidove vladavine, povratak Jahveu nosio je sa sobom preokret svega onog što je Jerovoamovo cepanje carstva učinilo. Duhovni povratak i nacionalno okupljanje bili su deo - podsetnik da Stari zavet Izrael doživljava kao telo od krvi i mesa, čija odanost Jahveu ne živi u onostranom svetu već u stvarnoj ekonomiji, politici i geografiji istorije.“ **David Allan Hubbard: *Hosea, An Introduction and Commentary*, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1989, str. 103.**

Da li će Jevreji dobiti samoga cara Davida, koji bi u tom slučaju morao da vaskrsne, teško je sa sigurnošću reći.

Ovakvo mišljenje deli i Ajronsajd:

„Ja ne smatram da ovo znači da će i sâm David biti vaskrsnut i pozvan da živi na zemlji kao car. Neki su tako mislili. Može biti, ali čini mi se, kad se razmotre drugi spisi, da je implikacija da Onaj koji je bio Davidov Sin, sâm Gospod Isus Hristos, treba da bude car, i tako će Davidov presto biti ponovo uspostavljen.“ **Henry Allen Ironside: *Ezekiel the Prophet*, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 262.**

Bez obzira što postoje različita mišljenja po ovom pitanju, jedno je sasvim sigurno, a to je da će dobiti cara iz Davidove loze (Matej 1,1), a nije isključeno da bi to mogao biti Onaj koji je uzvišeniji i od samog Davida:

„I **Gospod će biti car nad svom zemljom**, u onaj dan biće Gospod jedan i ime njegovo jedno.“ Zaharija 14,7-9.

Sličnog je mišljenja i Džon B. Tejlor:

„David je opisan kao *sluga moj*, što je jasna mesijanska titula, kao i *car* i *knez doveka* (25). Već smo zabeležili da je Jezekilj izbegavao opisivanje bilo kog od jevrejskih savremenika kao cara (*melek*), jer je ovu titulu rezervisao za vođu koji će se pojaviti iz Davidove loze u budućnosti (up. sa 7,27; 12,10). Kvalitet trajnosti koji se vezuje za ovu buduću vladavinu i koji je izražen u ponovljenoj frazi *doveka, navek* (25, 26, 28), jaka je indikacija da Jezekilj ne misli ovde toliko na careve Davidove loze, kakve ih je poznavao u prošlosti, nego na natprirodnog cara, u kome će se koncentrisati svi kvaliteti mudrosti, obdarenosti Duhom, pravednošću i mirom, što se očekivalo od vladara koga je pomazao Bog.“ **John B. Taylor: *Ezekiel, An Introduction and Commentary*, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1969, str. 233.234.**

Jezekilj 37,25.

I sedeće u zemlji koju dadoh sluzi svojemu Jakovu, u kojoj sedeše oci vaši; u njoj će sedeti oni i sinovi njihovi i sinovi sinova njihovih doveka, i David sluga moj biće im knez (vladar – Ssp) doveka.

O ideji mesijanizma, koja se može naći na stranicama Starog zaveta od samog njegovog početka, Andrija Gams nas podseća i na nekoliko mesta iz prethodnih poglavlja knjige proroka Jezekilja:

„Sasvim razumljivo, s obzirom na prilike u kojima je delao, i kod Ezekijela je izražena ideja o Jahveu kao Bogu istorije koji je Jevreje predao u ruke neprijatelju zato što su grešili (pri čemu Izrael upoređuje sa nevernom ženom koja se podaje drugima - alegorija koja će se često javljati i kod kasnijih proroka), ali koji će ih izbaviti. I kod njega je, dakle, nužno, prisutna ideja mesijanizma (npr. gl. 34-35). S obzirom na težak položaj Jevreja u vavilonskom ropstvu, izdašan je u rečima utehe i u crtanju carstva Mesije; 'I podignuću im ... slugu svojega Davida...' (34,23), kada Izrael '...neće više umirati od gladi u zemlji, niti će podnositi sramote od naroda' (34,29).“

Andrija Gams: *Biblija i društvo*, Matica srpska, Novi Sad 1979, str. 104.105.

Ostaje, međutim, dilema kako shvatiti Gospodnje reči da će podignuti *slugu svojega Davida* (Jezekilj 34,23). Da li doslovno ili metaforično? Za Jovana Preteču nije bilo dileme ko je zapravo Mesija od trenutka kada je na Jordanu najavio Isusa kao *Jagnje Božje koje uze na se grehe sveta* (Jovan 1,29) do trenutka dok nije bio zatočen u rimskoj memljivoj i mračnoj tamnici. A onda se pojavila sumnja. Međutim, Krstitelj nije sasvim klonuo verom:

„¹⁹I dozvavši Jovan dva od učenika svojih posla ih k Isusu govoreći: Jesi li ti onaj što će doći, ili drugoga da čekamo? ²⁰Došavši pak ljudi k njemu rekoše: Jovan Krstitelj posla nas k tebi govoreći: Jesi li ti onaj što će doći, ili drugoga da čekamo? ²¹A u taj čas isceli mnoge od bolesti i od muka i od zlih duhova, i mnogima slepima darova vid. ²²I odgovarajući Isus reče im: Idite i kažite Jovanu što videste i čuste: slepi progledaju, hromi hode, gubavi čiste se, gluvi čuju, mrtvi ustaju, siromašnima propoveda se jevanđelje. ²³I blago onome koji se ne sablazni o mene.” Luka 7,19-23.

Posle ovoga nije zabeleženo da li je Jovan Krstitelj imao još neko pitanje. Očigledno, ovo mu je bilo dovoljno da otkloni svaku sumnju u to ko je Mesija.

Međutim, Jovanovo iskustvo nije i iskustvo onih koji traže lično osvedočenje. Takav je slučaj, na primer, sa Nehemijom Gordonom (Nehemia Gordon, 1972), američkim piscem popularnih knjiga o jevrejskom poreklu hrišćanstva, koji smatra sebe karaitom, što znači *čitalac* koji je isključivo usredsređen na Tanah, tj. Stari zavet. Karaiti su se, inače, pojavili u drugoj polovini 8. veka pre Hr. u Vavilonu i, za razliku od rabina, smatrali da svaki Jevrejin treba sâm za sebe da čita i tumači Sveto pismo. U knjizi *Jevrejski Ješua ili grčki Isus* Gordon je svoje interesovanje dobrim delom ipak usmerio na Isusa Hrista, odnosno Ješuu. S tim u vezi Gordon kaže:

“Tokom svih ovih istraživanja bio sam više puta iznenađen onim što sam naučio od Ješue. Ja još uvek ne verujem da je Ješua Mesija (Božji pomazanik); kao svi karaiti, ja nestrpljivo očekujem dolazak pomazanog cara iz Davidove linije, koji će vladati kao car nad Izraelom, uvodeći u eru večnog mira (Isaija 11, Ezekiel 34:24-25, pa i Luka 1:32-33). Prema mom saznanju, Ješua treba tek da ispuni taj kriterijum Mesije od loze Davidove. Međutim, moje shvatanje ko je Ješua bio kao istorijska ličnost se promenilo. Ranije sam mislio da je on bio uzurpator koji je došao da ukine *Toru*. Ali, što sam više proučavao hebrejskog Mateja, sve više sam nalazio da kad god je izgledalo da Isus ukida *Toru* u grčkom tekstu, Ješua bi podržavao *Toru* u hebrejskom tekstu. Sve više mi liči da je Ješua mogao biti karaita iz I veka koji se protivio novokomponovanim rabinskim zakonima i obraćao ljude *Tori*. Možda će dalja istraživanja pokazati konačno ko je On bio.” **Nehemija Gordon: *Jevrejski Ješua ili grčki Isus, Metaphysica, Beograd 2009, str. 83.84.***

Dakle, Gordon ostavlja mogućnost da u daljem istraživanju dođe do konačnog zaključka da li je Ješua zaista bio Mesija ili nije.

Božja poruka je jasna:

„¹¹Jer ja znam misli koje mislim za vas, govori Gospod, misli dobre a ne zle, da vam dam posledak kakav čekate. ¹²Tada ćete me prizivati i ići ćete i molićete mi se, i uslišiću vas. ¹³I tražićete me, i naći ćete me, kad me potražite svim srcem svojim.” Jeremija 29,11-13.

I nagrada je jasna:

“Jer ovako veli Gospod domu Izrailjevu: Tažite me, i bićete živi.” Amos 5,4.

Jezekilj 37,26 (1. deo)

I učiniću s njima zavet mirni...

Svoju bogatu monografiju o Jerusalimu, Nahum Tim Gidal (Nachum Tim Gidal, 1909-1996), izraelski fotograf i novinar, koji je ostavio nezaboravne snimke iz vremena obnove i izgradnje modernog Izraela, završava ovim rečima:

“Jerusalim svake godine poseti blizu dva miliona turista iz skoro svih zemalja sveta. Vernici i nevernici. Političari i umetnici. Hodočasnici i poslovni ljudi. Mladi i stari. Kao i stanovnici Jerusalima, tako se jedni nadaju miru, drugi mole za dolazak Mesije, a treći žele da se izbore za svoje ciljeve.

Da li će se beskrajni mir, koji lebdi nad ovim divnim gradom, jednom konačno spustiti na Jerusalim?“ **Nachum Tim Gidal: *Jerusalem, Könemann, Köln 1995, str. 51.***

S obzirom da u uvodnom stihu Jezekilj govori o budućnosti kada će se to desiti, ne možemo, a da se ne setimo proroka Jeremije i njegovih očajničkih pokušaja, koji je, vođen Božjim Duhom, nastojao da učini sve kako bi osvestio i spasio svoj grad i svoj narod od posledica najezde Vavilonjana i težio ih da će im Bog jednoga dana dati Obećanu zemlju u trajni posed i doneti im večni mir:

„Jeremijine uporne tvrdnje da je otpor Navuhodonosorovoj opsadi uzaludan, jer su Vavilonjani predstavljali sredstvo božanske kazne, učinile su ga najomraženijim čovekom u Jerusalimu. No, čak i u trenucima kad je grad doživljavao svoj kraj i njegova proročanstva se obistinjavala, on je govorio o svojoj viziji budućnosti koja će doneti utehu, jer će se izgnani narod vratiti i Bog će sa svojim duhovno obnovljenim i pročišćenim narodom napraviti novi Savez. Kao dokaz ubeđenosti da će se to dogoditi, Jeremija je od jednog rođaka kupio komad zemljišta koji je tada bio u posedu osvajačke vojske. Zarobljenicima u Vavilonu poslao je poruku utehe i ohrabrenja da obnavljaju svoj život u toj zemlji dok ih njihov Bog ne povede natrag njihovim domovima.” **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: *Jevreji, istorija i religija*, Clio, Beograd 2003, str. 63.**

Bog će napraviti novi Savez sa svojim narodom. Tako veruju Goldberg i Rejner tumačeći Jeremijine reči. Ali, odmah da kažemo, da nije reč o Savezu, nego o Zavetu. Nije reč o jednakopravnom partnerstvu, već o Božjoj zakletvi. Da bismo to bolje razumeli, s obzirom da ima dosta proizvoljnosti u tumačenju ovog pojma, potrebno je uneti više svetlosti u ovaj termin i u sâm božanski čin, odnosno u samo sklapanje zaveta.

Dakle, šta je Zavet?

Najdalje što možemo da prodremo u prošlost jeste da dopremo do Božjeg zaveta sa Avramom, telesnim i duhovnim ocem jevrejske nacije. Na njegovu primedbu da je već star i da nema dece, Gospod mu je na vrlo upečatljiv i ubedljiv način pokazao svoje namere s njim i s njegovim potomstvom:

„⁵Pa ga izvede napolje i reče mu: Pogledaj na nebo i prebroj zvezde, ako ih možeš prebrojiti. I reče mu: Tako će biti seme tvoje. ⁶I poverova Avram Bogu, a on mu primi to u pravdu. ⁷I reče mu: Ja sam Gospod, koji te izvedoh iz Ura Haldejskoga da ti dam zemlju ovu da bude tvoja. ⁸A on reče: Gospode, Gospode, po čemu ću poznati da će biti moja? ⁹I reče mu: Prinesi mi junicu od tri godine i kozu od tri godine i ovna od tri godine i grlicu i golupče. ¹⁰I on uze sve to, i raseče na pole, i metnu sve pole jednu prema drugoj; ali ne raseče ptica. ¹¹A ptice sletahu na te mrtve životinje; a Avram ih odgonjaše. ¹²A kad sunce beše na zahodu, uhvati Avrama tvrd san, i gle, strah i mrak velik obuze ga. ¹³I Gospod reče Avramu: Znaj zacemento da će seme tvoje biti došljaci u zemlji tuđoj, pa će joj služiti, i ona će ih mučiti četiri stotine godina. ¹⁴Ali ću suditi i narodu kojemu će služiti; a posle će oni izaći s velikim blagom. ¹⁵A ti ćeš otići k ocima svojim u miru, i bićeš pogreben u dobroj starosti. ¹⁶A oni će se u četvrtom kolenu vratiti ovamo; jer gresima Amorejskim još nije kraj. ¹⁷A kad se sunce smiri i kad se smrče, gle, peč se dimljaše, i plamen ognjeni prolažaše između onih delova. ¹⁸Taj dan učini Gospod zavet s Avramom govoreći: Semenu tvojemu dadoh zemlju ovu od vode Misirske do velike vode, vode Efrata...” 1. Mojsijeva 15,5-18.

Najpre, kako pravilno razumeti ovaj događaj i ovu simboliku?

Džoel Ričardson (Joel Richardson), američki autor nekoliko bestselera teološkog sadržaja, prevedenih i kod nas, vrlo precizno definiše poentu ovog događaja:

„Veoma važan aspekt ove priče, čega svaki hrišćanin mora da bude svestan, jeste činjenica da je samo Bog prošao stazom koja razdvaja životinjske polutke. Dok se sve ovo dešavalo,

Avraam je bio u 'velikom snu' (stih 12). Poenta je da ovo nije bio sporazum između dve strane. Bilo je to jednostrano i безусловno obećanje koje je Bog dao Avraamovim potomcima. Pošto je ono takvo, Bog će biti veran svom obećanju. Ono nije uslovljeno vernošću Avraamovih potomaka, kojima je obećanje dato. Osim toga, iako će se obećanje preneti na Avraamovog sina Isaka, a zatim na Isakovog sina Jakova, krajnji naslednik obećanja je, zapravo, Isus Mesija.“
Džoel Ričardson: *Kada Jevrejin bude vladao svetom*, MBM-Plas, Novi Sad 2017, str. 37.38.

Da, to je ono što se može zaključiti na osnovu izveštaja u Bibliji, ali nekoliko detalja više, koji se mogu i logički pretpostaviti, nalazimo u knjizi *Stvaranje, patrijarsi i proroci* Elen G. Vajt (Ellen G. White, 1827-1915), poznate američke duhovne spisateljice:

“Ali, patrijarh je uporno tražio neki vidljivi zalog koji bi potvrdio njegovu veru i poslužio kao dokaz budućim naraštajima da će se Božja milostiva namera prema njemu ostvariti. Gospod je odlučio da sklopi zavet sa svojim slugom, služeći se načinom kojim su se ljudi obično služili da potvrde svoje svečane ugovore. Po božanskom nalogu, Avram je prineo junicu, kozu i ovna, svako od po tri godine, rasporio ih i položio delove jedne prema drugima. Dodao je i grlicu i golupče, ali ih nije rasporio. Kada je to učinio, s poštovanjem je prošao između delova, svečano se zavetujući Bogu na stalnu poslušnost. Pažljiv i istrajan, ostao je pored žrtava sve do zalaska Sunca, da bi ih sačuvao od ptica grabljivica koje su ih mogle oskrnaviti ili pojesti. Posle zalaska Sunca pao je u duboki san, i gle, ‘strah i mrak veliki obuze ga’. Ponovo je čuo Božji glas koji mu je govorio da ne očekuje da će odmah zauzeti Obećanu zemlju i otkrio mu patnje kroz koje će proći njegovi potomci pre nego što se konačno učvrste u Hananu. Bio mu je pokazan plan otkupljenja, i smrt Isusa Hrista, velike Žrtve, i Njegov dolazak u slavi. Avram je video i Zemlju obnovljenu u svojoj edemskoj lepoti, koja će mu biti data u večno nasledstvo, kao savršeno ispunjenje obećanja. Kao zalog ovog zaveta između Boga i čoveka, zadimljena peć i plamen koji je goreo, simboli božanske prisutnosti, prošli su između rasporenenih žrtava i spalili ih. Avram je ponovo čuo glas, koji je potvrđivao da je zemlja hananska data kao dar njegovim potomcima, ‘od vode misirske do velike vode, vode Eufrata’.” **Elen G. Vajt: *Stvaranje, patrijarsi i proroci*, Preporod, Beograd 2001, str. 119.**

Vratimo se Ričardsonu. On nije ostao na svom razmišljanju. Hteo je da čuje i kako drugi o ovom Božjem zavetu s Avramom razmišljaju. Tako u svojoj knjizi piše kako je u vezi s ovim razgovarao sa dekanom i profesorom Starog zaveta Volterom C. Kajzerom Mlađim (Walter C. Kaiser Jr.), koji je predavao na *Trinity Evangelical Divinity School* u Americi. Objasnivši najpre svoj stav, Kajzer je uputio vrlo oštru žaoku zagovornicima *teologije zamene*:

„U Postanju 15, Bog je bio taj koji je prošao između tih polutki', rekao je. 'Oni su sklopili zavet. Reč koja se koristi za sklapanje zaveta je 'preseći/prelomiti'. Životinje su presečene napola, po jedna polovina bila je na svakoj strani, tako se formirao prolaz po sredini, između njih. Dakle, tri posečene krupne životinje, a zatim dve ptice. Bog je prošao između njih govoreći ono što je, u suštini, značilo: 'Neka Ja, Bog, umrem kao ove životinje, ako ne ispunim ono što sam obećao ovde.' Zato, kada je u Crkvu ušla teologija zamene, i kada je supersesionistički mentalitet postao prihvaćen, po kojem sada Crkva sedi namesto Avraama, Isaka, Jakova i njegovih potomaka, odbačeno je ono što je Bog obećao zavetujući se Svojim životom?'; nakratko

je zastao, a zatim završio rečima: 'Dakle, ja mislim da će Bog to Svoje obećanje ispuniti.' “ **Džoel Ričardson: Kada Jevrejin bude vladao svetom, MBM-Plas, Novi Sad 2017, str. 39.**

Iz ovog Kajzerovog odgovora je belodano jasno šta uči Biblija, a šta uči Crkva. Reč supersesionizam, koja dolazi iz latinskog jezika i doslovno znači *sedeti iznad*, otkriva nam neverovatnu nadmenost Crkve da sebe smatra nadređenom u odnosu na božanska otkrivenja.

„Teološki supersesionizam, kojeg posebno ima u evropskom protestantizmu, nameće ideju da je Novi zavet zamenio Stari. Dalje, milost je zamenila zakon, a duhovni Bog spasenja u Novom zavetu zamenio je telesnog Boga stvaranja u Starom. Nedelja, proslava spiritualnog oslobođenja od zla prirode i tela, zamenila je sedmi dan šabat, biblijsku ustanovu slavljenja stvaranja. Dok ova shvatanja imaju svoje poreklo u jeresi Markiona u drugom veku, ona i dalje postoje u tradicionalnom hrišćanskom mišljenju.“ **Jacques B. Doukhan: The Mystery of Israel, Review and Herald Pub. Assn., Hagerstown 2004, str. 12.**

Markion od Sinope

Kao što vidimo iz pisanja Žaka B. Dukana, ova ideja, na žalost, nije novijeg datuma. Sve je počelo od Markiona od Sinope (85-160. g.), ranohrišćanskog episkopa i teologa, da bi se kasnije prenelo na druge crkvene oce - Justina, Origena, Jovana Zlatoustog, Avgustina i druge. Oni su svojom tzv. *teologijom zamene (substitucije)* jevrejskom narodu oduzeli pravo na izabranost i na sva Božja obećanja u jevrejskoj Bibliji, odnosno u Starom zavetu, kako mi to obično kažemo, koja se odnose na njegovu budućnost i preneli ih na hrišćansku Crkvu.

Avgustin, koji se smatra najvećim autoritetom u teološkim pitanjima zapadnog hrišćanstva, koji je čak proglašen i svecem, prema pisanju teologa i profesora Karl-Jozefa Kušela (Karl-Josef Kuschel, 1948), naneo je svojim pogubnim antijudaizmom nenadoknadivu štetu celokupnoj hrišćanskoj misli:

„Sa Avgustinom su teološki temelji hrišćanskog antijudaizma jednom zauvek zacementirani. Svojom optužbom za gorčinu i tvrdokornost, svojom tipološko-hristološkom egzegezom hebrejske Biblije Avgustin je jevrejskom narodu jednom zauvek otrgao svaku teološku legitimaciju. Kao zaostali 'telesni Izrael' Jevreji su izgubili sve što ih je nekada odlikovalo: svoju izabranost od strane Boga, zavet, zapovesti, pismo i mesijanska obećanja. Sve je to sada prešlo na 'duhovni Izrael', crkvu. Eklezija je konačno trijumfovala nad sinagogom, jevrejsko nasleđe je konačno pohrišćanizovano, štaviše pocrkvenjeno.“ **Karl-Josef Kuschel: Streit um Abraham, Patmos Verlag, Düsseldorf 2003, 3. Auflage, str. 166.**

Aurelije Avgustin

Od Avgustina do danas proteklo je mnogo vremena, ali je malo onih koji su svoje shvatanje o izabranosti i ulozi Jevreja usaglasili sa biblijskim učenjem. Tako kod francuskog teologa Žan-Klod Laršea (Jean-Claude Larchet, 1949), u knjizi *Šta je bogoslovlje?*, nailazimo pored ostalog i na nekoliko oštrih izjava Georgija Florovskog (*Георгий Васильевич Флоровский*, 1893-1979), ruskog bogoslova i bogotražitelja:

„Po mišljenju o. Georgija, oživljavanje hebrejizma svedoči o nesposobnosti da se čita Biblija zajedno sa Crkvom. Bilo kakve pretenzije Judeja za korektnu interpretaciju Starog zaveta, po njegovim rečima, 'treba kategorički odbaciti', jer 'Stari zavet je oduzet od Judeja. On pripada samo Crkvi. Prema tome, Crkva Hristova je jedini istiniti Božji Izrailj'. 'Sada samo Crkva Hristova ima istinski ključ za Pismo, ključ za stara proroštva. Jer su se sva proroštva ispunila u Hristu'.“ **Žan-Klod Larše: Šta je bogoslovlje?, Centar za crkvene studije, Niš 2022, str. 73.**

Na žalost, teško je odbraniti ovakvu tvrdnju da su se sva proroštva ispunila u Hristu, jer su se u Hristu ispunila samo ona proroštva koja se direktno odnose na Njega. I to ne sva. Neka čekaju da se tek ispune. A što se tiče vlasništva nad istinskim ključem za Pismo, on se i dalje nalazi u samom Pismu. Drugim rečima, **sâmo Pismo najbolji je tumač Pisma**. To je tumačenje Pisma njim samim ili tzv. unutarbiblijska egzegeza. Zanimljiv je s tim u vezi primer kako se tri biblijske celine Starog zaveta (Tora, Proroci i Spisi), za koji Florovski kaže da je oduzet od Judeja, međusobno objašnjavaju i tumače:

„Trodelna podela Pisma se može tumačiti i iz perspektive različitih stupnjeva inspiracije. Tora je nastala iz neposrednog razgovora Mojsija sa Bogom; prorocima se Bog otkrivao preko reči, snova i vizija; spisi se temelje na posrednom uticaju duha Božjeg na pisce. Jevrejski kanon je najbolje predstavio M. Majmonides (1135-1204). On podelu kanona na tri dela opisuje slikom tri koncentrična kruga. U središtu je Tora, krug do središnjeg pripada Prorocima, a spoljašnji krug predstavljaju Spisi. Proroci i Spisi su komentar Tore, a sâm kanon je koncipiran tako da Zakon predstavlja najviši autoritet (središte), dok su Proroci i Spisi skladno rangirani 'po stepenicu niže'. Proroci tumače i aktualizuju Toru, istu ulogu imaju i Spisi, s tim što je njihov autoritet manji od proroka. To istovremeno znači da Spise i Proroke treba čitati iz perspektive Tore.“ **Rodoljub Kubat, Predrag Dragutinović: Leksikon biblijske egzegeze, Službeni glasnik / Biblijski institut, Beograd 2018, str. 431.432.**

Ako je Stari zavet zaista oduzet od Jevreja, ne čudi što Žan-Klod Larše insistira na još jednoj stvari, a to je odbacivanje jevrejskog jezika u proučavanju jevrejske Biblije (!):

„Za pravoslavno proučavanje Starog zaveta, poznavanje jevrejskog teksta i jevrejskog jezika praktično je beskorisno, pošto je za grčke svete oce i za Pravoslavnu crkvu izvor grčki tekst

Septuaginte. To je ne samo prevod, već često još i tumačenje hebrejskog teksta, sa njemu svojstvenom logikom i doslednošću. Za njegovo proučavanje traži se poznavanje grčkog jezika i on se uklapa u 'helenističku sredinu', veoma različitu od 'jevrejske sredine', i u svakom slučaju udaljena od rabinističkog tumačenja, kojima se veliki značaj pridaje u savremenom protestantskom i katoličkom bogoslovlju, što se često pogoršava brigom, svojstvenom savremenoj svesti, oko međureligijskog dijaloga.“ **Žan-Klod Larše: Šta je bogoslovlje?, Centar za crkvene studije, Niš 2022, str. 72.73.**

To što Larše kaže da je tekst Septuaginte *ne samo prevod, već često još i tumačenje hebrejskog teksta*, nikako ne bi smelo da mu bude na čast, a nas da raduje, s obzirom na to da su u startu prekršena i pravila prevođenja i pravila biblijske hermeneutike. Ali kod prevoda Septuaginte se radi i o još jednom, možda čak i većem problemu. Na njega nam skreće pažnju Nehemija Gordon, koji u svojoj knjizi *Jevrejski Ješua ili grčki Isus*, kaže sledeće:

„Čak i najveći stručnjaci za grčki jezik nalaze da je ovaj prevod nerazumljiv, dok bilo koji izraelski student može da ga čita i nakon par godina učenja grčkog. Razlog je u tome što su *Septuagintu* preveli veoma loši prevodioci. Umesto da prevedu *Tanah* na čisti grčki, oni su mehanički prevodili reč po reč, uključujući i brojne hebrejske fraze. Za nekog ko je upoznat sa *Tanahom* na hebrejskom, ovaj prevod je relativno lagan za čitanje, dok za specijaliste za grčki jezik, koji očekuju elegantnu grčku sintaksu, on zvuči besmisleno. I u staro vreme nije bilo ništa bolje. Kako kaže jedan od mojih profesora: 'Na ulicama Atine, niko nije mogao da razume Septuagintu.' Čitaocu iz antičke Grčke, ovaj prevod je bio nerazumljiv.“ **Nehemija Gordon: Jevrejski Jošua ili grčki Isus, Metaphysica, Beograd 2009, str. 45.46.**

Na nepouzdanost prevoda Septuaginte (LXX) osvrće se i britanski teolog R. K. Harison (R. K. Harrison, 1920-1993), komentator Jeremijinih knjiga, koji nas upoznaje sa onim što Laršeu, očitno, nije bilo poznato:

“Uz Jova i Danila, Jeremijina knjiga pokazuje upadljive razlike između Masoretskog teksta i LXX verzije. Prema jednoj proceni, prevodioci LXX izostavili su ekvivalent od skoro sedam poglavlja hebrejskog. Pored toga, verzija LXX je uključivala oko sto reči koje nisu predstavljene u Masoretskom tekstu, iako su doduše niže prirode. Izostavljanja LXX nastala su uglavnom zbog očiglednog zgušnjavanja hebrejskog, kao u poglavljima 27 i 28, ili namernog izbacivanja hebrejskih dubleta (8,10-12; 30,10.11, etc.). Ali najuočljivije je odstupanje u rasporedu proroštava protiv stranih sila (poglavlja 45 do 51), koje se javlja u LXX posle 25,13.“ **R. K. Harrison: Jeremiah & Lamentations, An Introduction and Commentary, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1973, str. 43.**

Neopterećeni avgustinovskom idejom, ali ni onima koji je i dalje podržavaju, Goldberg i Rejner slede biblijsku misao kad je u pitanju Božji zavet sa Avramom:

“Ovde on znači da će pripadnici naroda, nastalog pod Avraamom, biti Božje sluge i svedoci, da će proglasiti Njegovu vlast, svedočiti o Njegovoj jedinstvenosti, primenjivati Njegove moralne zakone i tako utirati put uspostavljanju Njegovog carstva, dok će im On, pod uslovom da mu budu verni, davati uputstva, snagu i sredstva (uključujući i teritoriju) kako bi istrajali i izvršili svoj zadatak.

Ovaj Savez, čiji je spoljni simbol obrezanje (*Postanje* 17,1-14), jedan je od ključnih elemenata judaizma, a jedan od glavnih biblijskih motiva, počev od dvanaestog poglavlja *Postanja*, je saga o nezavisnom prenošenju tog Saveza od Avraama na Isaka, Jakova-Izrailja i njegove potomke, koje je ropstvo u Egiptu gotovo uništilo. Ali upravo u trenucima kad sve izgleda izgubljeno, dolazi do dramatičnog novog početka. Mojsiju se javlja Bog koji oslobađa Svoj narod i na Sinaju se velika nada polagana u Avraama najzad obistinjuje - ceo jedan narod potvrđuje Savez, prihvata Božje učenje i zavetuje se da živi po Njegovim pravilima, što uključuje i njegove naredne, još nerođene generacije, sve dok svet postoji.” **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: *Jevreji, istorija i religija*, Clio, Beograd 2003, str. 299.300.**

Kod Feliksa H. Korteza (Felix H. Cortez), profesora Novozavetne književosti na teološkom fakultetu Endrus (SAD) može se naći ovakvo objašnjenje neobičnog zaveta sa Avramom:

“Kada je Bog sklapao zavet sa Avramom, ceremonija je uključivala presecanje životinja na pola. Prema običaju, strane obuhvaćene zavetom hodale bi između rasečenih delova, što se smatralo potvrdom da će sudbina tih životinja zadesiti stranu koja prekrši zavet. Međutim, u ovom slučaju bilo je posebno značajno to što je samo Bog hodao između delova životinja, stavljajući Avramu do znanja da On neće prekršiti svoje obećanje.” **Feliks H. Korteza: *Biblijska pouka za odrasle I/2022, Preporod, Beograd 2022, str. 70.***

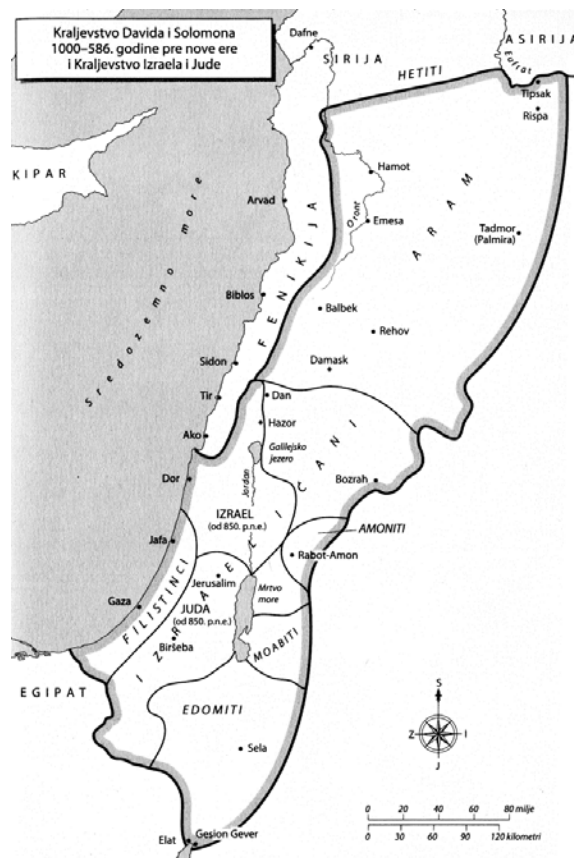
Zapazimo ove poslednje reči - Bog neće prekršiti svoje obećanje. U svojoj poslanici Jevrejima apostol Pavle se osvrće na ovaj događaj i kaže:

“¹Jer kad Bog Avraamu obeća, ne imajući ničim većim da se zakune, zakle se sobom, ²govoreći: Zaista blagosiljajući blagosloviću te, i umnožavajući umnožiću te. ³I tako trpeći dugo, dobi obećanje. ⁴Jer se ljudi većim kunu, i svakoj njihovoj svađi svršetak je zakletva za potvrđenje.” Jevrejima 6,13-16.

Obećanje i zakletva za potvrđivanje. Tako čine ljudi, kaže apostol, tako je učinio i Gospod. A šta je Njegovo obećanje obuhvatalo?

Iako Avram, u trenutku kada se sve ovo događalo, nije imao dece, a uz to je bio i star, Bog mu je najpre obećao toliko veliko potomstvo kao što je broj zvezda na nebu. Drugo, obećao mu je i da će njegovo seme, dakle opet je reč o potomstvu, naslediti zemlju “od vode Misirske do velike vode, vode Eufrata...” (1. Mojsijeva 15,18).

Za prvo obećanje možemo reći da se ispunilo, iako je u svim vremenima bilo pokušaja da se ova nacija potpuno istrebi. Za drugo obećanje, očigledno, još nije došlo vreme. Teritorija koju je Bog predvideo za svoj izabrani narod daleko nadmašuje teritoriju kojom su na vrhuncu svoje slave vladali car David i potom njegov sin Solomun, mada se i njihova država na jugu graničila sa Egiptom, a na severoistoku jednim malim delom dopirala do Eufrata.

(iz knjige JERUSALIM Sajmona Montefjorea, str. 658)

Zanimljiv je komentar Kušela koji se odnosi upravo na obećanje teritorije, s obzirom na status koji je Avram imao u tom trenutku i na sve okolnosti koje su ga pratile:

‘Bog obećava Avramu i njegovom potomstvu *zemlju Hanan*. Baš Avramu! Baš tom ‘strancu’, tom ‘polugrađaninu’, tom ‘Jevrejину’ (14,13). Manje od drugih imao je on bilo kakvo pravo na tu zemlju, koja čak nije ni njegov zavičaj i koju on lično nije kao takvu smatrao niti se njome dičio. A reč ‘Jevrejín’ ovde čak ne označava ni pripadnost narodu, nego socijalni stepen, stepen nižeg ranga, poniženog stanja. Utoliko su upadljivija ta ustupanja zemlje, koja se tokom narativa – shodno interesima različitih izvora – isto tako povećavaju i preciziraju:

‘Tvom semenu daću zemlju ovu’ (12,7; up. 24,7).

‘Jer svu zemlju što vidiš tebi ću dati i semenu tvojemu doveka’ (13,15).

¹⁸Semenu tvojemu dadoh zemlju ovu od vode Misirske do velike vode, vode Eufrata, ¹⁹Kenejsku, Kenezejsku i Kedmonejsku, ²⁰i Hetejsku i Ferezejsku i Rafajsku, ²¹i Amorejsku i Hananejsku i Gergesejsku i Jevusejsku.’(15,18-21).

Ali što su velikodušnija ustupanja ove zemlje, to je jači njihov *teološki efekat*. Bog bira upravo ‘stranca’, ‘bezemljaša’ i socijalno deklasiranoga, da mu podari zavičaj. Avraam je i ovde realni simbol dijalektike Božjeg delovanja: onaj koji ne poseduje ništa postaje zemljoposjednik, stranac stanovnik poklonjenog zavičaja. A ova *zemlja je Božji dar*. Smisao ove povesti? Izrailj jednom zauvek treba da se seća: ‘Zemlja Hanan’ nije nešto što se samo po sebi razume,

zasluženo i utuživo, nego počiva isključivo na Božjem slobodnom obećanju, to je čist poklon, savršena milost.” **Karl-Josef Kuschel: *Streit um Abraham*, Patmos Verlag, Düsseldorf 2003, 3. Auflage, str. 43.44.**

Džoel Ričardson je duboko uveren da se na osnovu biblijskih izveštaja već danas lako mogu iscertati granice budućeg, eshatološkog Izraela:

„Kada pogledamo ove stihove, kao i druga mesta u Bibliji koja redovno navode iste granice, lako je, na osnovu savremenih država i prirodnih odredišta, odrediti oblast koju obuhvata *Obećana zemlja*. Ona je obeležena sledećim granicama:

Severozapadna granica Obećane zemlje jeste ‚Veliko more‘ ili ‚Zapadno more‘. Ovo je, naravno, Sredozemno more (vidi 4. Mojsijeva 34,6; Jezekilj 47,20).

Jugozapadna granica Obećane zemlje označena je kao ‚voda egipatska‘ (hebrejski: *Nahal Mizrajim*). Stručnjaci za ovu oblast podeljeni su oko toga na koju se reku ovaj naziv odnosi. Neki biblijski tumači je poistovećuju sa Vadi el-Arišem, tj. sa ‚potokom egipatskim‘, i čini se da to podržavaju neki paralelni stihovi (2. Mojsijeva 23-31; Jezekilj 47,19). Vadi el-Ariš izvire kod Tabe, egipatskog grada na samoj granici sa Izraelom, nadomak savremenog izraelskog grada Eilata, i teče prema severu do grada Ariša, koji se nalazi na Sredozemnom moru, oko 60 kilometara zapadno od Pojasa Gaze, na Sinajskom poluostrvu. Drugim rečima, to bi značilo da najveći deo Sinajskog poluostrva ostaje izvan Obećane zemlje. Međutim, ovo tumačenje je vezano za određene probleme, i zato se naziv ‚potok egipatski‘ najverovatnije odnosi na ono što se naziva peluzijski ogranak Nila – ogranak kojim više ne protiče voda. Ako je to slučaj, onda obećana zemlja obuhvata gotovo čitavo Sinajsko poluostrvo.

Severna granica Obećane zemlje se proteže od Sidona (možda čak i Bejruta) na Sredozemnom moru, u današnjem Libanu, a zatim kroz Siriju sve do reke Eufkrat na istoku (vidi 1. Mojsijeva 15,18; 5. Mojsijeva 11,24; Jezekilj 47,17; Isus Navin 1,4).

Istočna granica Obećane zemlje proteže se od Eufrata na severu, prema jugozapadu kroz Siriju, duž istočne strane Galilejskog jezera (ili ‚Kinareta‘, ponekad se prevodi i kao ‚Kinaretsko‘ ili ‚Istočno‘ more), uključuje veći deo južne Sirije i čitavu Golansku visoravan. Od južnog kraja Galilejskog jezera, granica prati reku Jordan, koja se uliva u Mrtvo more (vidi 4. Mojsijeva 34,11.12; Jezekilj 47,18).

U različitim odlomcima koji navode granice Obećane zemlje, postoje neke odredišne tačke za koje ne možemo biti u potpunosti sigurni, ali opšti parametri su prilično jasni. I dok većina veruje da Obećana zemlja uključuje samo savremenu državu Izrael, prava istina je da obećanje, takođe, uključuje Sinajsku pustinju, skoro čitav savremeni Liban, veliki deo južne Sirije, deo Jordana, Golansku visoravan, kao i Zapadnu obalu i Gazu.“ **Džoel Ričardson: *Kada Jevrejin bude vladao svetom*, MBM-Plas, Novi Sad 2017, str. 40.41.**

Lično smatram da su korekcije ovih predloženih granica unekoliko neophodne, u smislu nužnih proširenja, bar kada je u pitanju južna granica, odnosno oblast Misira, u šta se čitalac može kasnije uveriti, kada se budemo osvrnuli na proročanstvo iz knjige proroka Isaije 19.

Interesantno je da u Deklaraciji o nezavisnosti, kojom je 14. maja 1948. godine (5. ijara 5708) proglašeno osnivanje jevrejske države u Svetoj zemlji, nisu pomenute nikakve granice buduće države:

„Ustav nikada ni do danas nije napisan, pa je Tora ostala legislativna karijatida. Deklaracija je izbegla i da odredi granice nove države. Ben-Gurion će kasnije precizirati, kako piše njegov biograf Mihael Bar-Zohar, da je to učinjeno svesno, jer su očekivani sukobi sa Arapima i priželjkivana teritorijalna proširenja.“ **Boško Jakšić: Izrael – 50 godina, Verzal press, Beograd 1998, str. 107.**

Čini mi se umesnim da u vezi sa ovim treba pomenuti i dizajn zastave Izraela, na kojoj se između dve vodoravne široke plave linije, na beloj pozadini, nalazi Davidova zvezda, odnosno Davidov štit. Autor ovog idejnog rešenja, David Volfzon (David Wolffsohn, 1856-1914), ostavio je kao objašnjenje sledeći zapis:

“Po nalogu našeg vođe Hercla došao sam u Bazel kako bih se pripremio za Cionistički kongres. Među mnogim drugim problemima koji su me tada zaokupljali bio je jedan koji je sadržavao nešto od suštine jevrejskog problema. Koju bismo zastavu okačili u Kongresnoj dvorani? Tada mi je sinula ideja. Imamo zastavu — i ona je plavo-bela. Talit (molitveni šal) kojim se obavijamo kada se molimo: to je naš simbol. Uzmimo ovaj Talit iz njegove torbe i odmotajmo ga pred očima Izraela i očima svih naroda. Stoga sam naručio plavo-belu zastavu s naslikanim Davidovim štitom. Tako je nastala nacionalna zastava koja se vijorila nad Kongresnom dvoranom.” https://de.wikipedia.org/wiki/Flagge_Israels

Arap, međutim, ne veruju u verodostojnost ovakve priče i objašnjenja. Oni smatraju, što je vrlo interesantno, ali i čudno, da ove plave, široke linije predstavljaju Nil i Eufrat, krajnje granice buduće države, kako je to Bog obećao Avramu, i da time Jevreji ne odustaju od želje da se ovo obećanje ispuni.

Što se tiče dizajna izraelske zastave, rekao bih da je odličan kako po pitanju likovnosti i simboličnosti, tako i po jednostavnosti i svedenosti rešenja, a što se tiče arapskog tumačenja značenja i poruke, blagu prednost bih zbog originalnosti i uverljivosti ipak dao Arapima.

Jezekilj 37,26 (2. deo)

... biće večan zavet s njima, i utvrdiću ih i umnožiću ih...

Mnogi hrišćanski teolozi, a s njima i njihovi vernici, što je donekle i razumljivo, ako se ima u vidu hijerarhičnost svake verske organizacije, imaju problem da razumeju i ovo Gospodnje obećanje.

Večan zavet znači zavet bez prekida, a *s njima* znači s Jevrejima. Nije nepoznato da je Bog više puta rekao Avramu da će njegov sin Isak, sin obećanja, a ne Ismailo, takođe njegov sin, naslediti zemlju. Isak, dakle, i njegovi potomci. Od Isakovih sinova, Jakova i Isava, obećanje je dato Jakovu, koji je kasnije dobio ime Izrael. Setimo se Jakovljevog sna, kada je u snu video lestve i na njihovom vrhu Gospoda:

“I gle, na vrhu stajaše Gospod, i reče: Ja sam Gospod Bog Avrama oca tvojega i Bog Isakov; tu zemlju na kojoj spavaš tebi ću dati i semenu tvojemu.“ 1. Mojsijeva 28,13.

Prema tome, Obećanu zemlju nasleđuje samo Jakovljevo potomstvo.

Divan pregled kako je sve to teklo u istoriji jevrejskog naroda nalazimo kod Džoela Ričardsona:

„Teško je dovoljno istaći značaj i važnost koje Avraamov zavet i zemlja, koja je preko njega obećana, imaju u biblijskom narativu. Avraamov zavet je osnova na kojoj je čitav Gospodnji plan otkupljenja izgrađen. To je razlog zbog čega će se u Svetom pismu, mnogo godina nakon Avraamove smrti, Gospodnje obećanje višestruko ponoviti. Nakon dugogodišnjeg ropstva sinova Izraelovih u Egiptu, Gospod je odgovorio na njihovu patnju, jer je veran Svom zavetu. Usred njihove patnje, Gospod se predstavio Mojsiju kao Onaj koji se 'javio Avraamu, Isaku i Jakovu' i uspostavio 'zavet svoj s njima da će im dati zemlju hanansku, zemlju u kojoj behu došljaci' (Izl. 6,3–4). I tada je, na jedan vrlo jasan i neposredan način, Gospod obećao da će tu zemlju dati 'sinovima Izrailjevim' u 'večno nasledstvo' (st. 5–8). Kasnije, u 1. Dnevnika 16,13–18 i u Psalmu 105,6–12, rečeno nam je da je Avraamov zavet učinjen sa 'sinovima Jakovljevim, izabranim Njegovim'. Ono što je još važnije, zavet je opisan kao 'reč, koju je dao na hiljadu kolena... Izrailju za zavet večni'. U 1. Car. 8,35–36, Izrael je oslovljen kao Gospodnji narod, kojem je On dao zemlju u nasledstvo. U Isaiji 14,1–3, zemlja je izričito obećana sabranom 'domu Jakovljevom', 'domu Izrailjevom'. U Jezekilju 11, Gospod govori 'domu Izrailjevom vaskolikom', od kojih mnogi žive u izgnanstvu, i obećava im: 'Sabraću vas iz naroda i pokupiću vas iz zemalja u koje se rasejaste, i daću vam zemlju Izrailjevu' (st. 15, 17). Preko proroka Amosa, Gospod je govorio o eshatološkoj obnovi 'naroda svog Izrailja' u 'zemlji njihovoj... koju im dadoh' (Am. 9,14–15), posadiće ih u zemlji njihovoj i neće se više iščupati iz nje. Suština je da će bilo koji vid istraživanja Starog zaveta otkriti vrlo jasno i izričito isticanje Božjeg obećanja, jer se ono jednako ponavlja. Samo u knjizi Ponovljenih zakona, Gospod je ponovio da je zemlja obećana Izraelu sedamdeset puta. Sve u svemu, obećanje se ponavlja na ovaj ili onaj način više od dve stotine puta na raznim mestima u Svetom pismu. Ono je među najčešće ponavljanim i naglašenim temama u čitavoj Bibliji.“ **Džoel Ričardson: *Kada Jevrejin bude vladao svetom, MBM-Plas, Novi Sad 2017, str. 49.50.***

Da ponovimo:

„Samo u knjizi Ponovljenih zakona, Gospod je ponovio da je zemlja obećana Izraelu *sedamdeset puta (podvukao ZKP)*.“ **Džuel Ričardson: Kada Jevrejin bude vladao svetom, MBM-Plas, Novi Sad 2017, str. 50.**

Knjiga Ponovljenih zakona je Peta knjiga Mojsijeva.

Ako ovaj podatak nekome nije dovoljan i dovoljno ubedljiv, onda da ponovimo i sledeću Ričardsonovu rečenicu:

„Sve u svemu, obećanje se ponavlja na ovaj ili onaj način *više od dve stotine puta (podvukao ZKP)* na raznim mestima u Svetom pismu.“ **Džuel Ričardson: Kada Jevrejin bude vladao svetom, MBM-Plas, Novi Sad 2017, str. 50.**

Na kraju ostaje pitanje: Šta znači *večni zavet*?

Večan znači da će trajati dok bude bilo Jevreja. *Večan* takođe znači dok bude bilo vremena.

A ako je tačno ono prethodno što je napisao Ričardson, a napisao je: „Osim toga, iako će se obećanje preneti na Avraamovog sina Isaka, a zatim na Isakovog sina Jakova, krajnji naslednik obećanja je, zapravo, Isus Mesija.“ (**Džuel Ričardson: Kada Jevrejin bude vladao svetom, MBM-Plas, Novi Sad 2017, str. 37.38**), tek onda je potpuno jasno šta znači *večni zavet*!

A o značaju samog Božjeg zaveta sa Avramom i o dalekosežnosti njegovog značaja Ričard DeHan kaže sledeće:

„Svi biblijski skolari smatraju da je savez koji je Bog sklopio sa Avramom od najveće važnosti u bilo kom proučavanju biblijskih proročanstava. On obeležava značajnu promenu u Božjem programu. Sve do ovog vremena Bog se otkrivao celom čovečanstvu, ali ljudi su pokazivali svoju izopačenost time što su Ga ignorisali idući svojim zlim putem. Prvih jedanaest poglavlja Postanka jasno otkrivaju ovu činjenicu. Bog je stoga izabrao sada da se otkrije na poseban način jednom čoveku, a preko tog jednog čoveka nekim od njegovih potomaka koji će postati jedinstvena nacija, a preko te nacije svim ljudima sveta. Nikada Božja namera nije bila da bude Bog samo jedne nacije.“ **Richard V. DeHaan: Israel and the Nations in Prophecy, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan 1969, str. 16.**

Kada je reč o izabranosti Jevreja, odmah se nameće pitanje smisla njihove izabranosti. Zašto ih je Bog izabrao? Šta je hteo time da postigne? Koji cilj da ostvari? S druge strane, kakav je smisao odgovornosti koju u tom slučaju imaju sami Jevreji?

Evo šta kažu engleski rabini Goldberg i Rejner:

„Na to pitanje se mora odgovoriti, jer bi, u suprotnom, učenje o izabranosti bilo bez osnova. 'Izabran' znači izabran sa određenom svrhom. Izabranost podrazumeva postojanje misije. Ta reč može da ne izgleda najpogodnija, kao što mnogi Jevreji i smatraju da je slučaj, jer se dovodi u vezu sa hrišćanskim evangelizmom, te bi više odgovarao neki od sinonima, kao što su 'vokacija', 'uloga' ili 'zadatak'. Ideja izabranosti se, međutim, ne može izbeći. Izrailjci nisu bili izabrani da bi ostvarili korist – njihova izabranost donela im je neviđene patnje – već da posluže svrsi.

U celini gledano, ta svrha je dovoljno jasna. Kako smo naveli na početku ovog poglavlja, reč je o svrsi koja ima karakter iskupljenja – usmeravati istorijska dešavanja ka njihovom mesijanskom cilju.“ **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: Jevreji, istorija i religija, Clio, Beograd 2003, str. 307.308.**

Dalje ovi autori pojašnjavaju i preciziraju na koji način se ostvaruje ta svrha:

„Ta svrha je vršenje uticaja na čovečanstvo na način kojim se unapređuje Božji iskupljujući cilj: 'Malo je da mi budeš sluga da se podigne pleme Jakovljevo i da se vrati ostatak Izrailjev, nego te učinih videlom narodima da budeš moje spasenje do krajeva zemaljskih' (*Knjiga proroka Isaije, 49,6*). Aludirajući na stih iz *Izlaska*, 'I bićete mi carstvo sveštenečko i narod svet', Moris Džozef je napisao: 'Carstvo sveštenečko podrazumeva više od naroda koji vodi posvećen, ali samozadovoljan život. Ono znači narod čija će svetost, neograničena na naciju, pomoći posvećenju čovečanstva. Sveštenik podrazumeva vernike, a carstvo sveštenečko svet kome će se propovedati' (*Judaizam kao vera i način života*).“ **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: Jevreji, istorija i religija, Clio, Beograd 2003, str. 308.**

A kako to praktično izgleda, to Goldberg i Rejner ovako objašnjavaju:

„Najefikasniji način da se utiče na druge jeste primerom. Izrailjci se stalno iznova nalaze pred izazovom da budu sveti narod. To znači biti izdvojen, različit, ali na plemenit način. Zbog Saveza, merila ponašanja koje Bog očekuje od Jevreja su zahtevnija: 'Samo vas poznah između svih plemena zemaljskih, zato ću vas pohoditi za sva bezakonja vaša' (*Knjiga proroka Amosa 3,2*). Uloga Jevreja je, dakle, uloga svedoka – od njih se traži da svojim primerom svedoče o stvarnosti, jedinstvenosti, pravednosti i moći Boga. 'Vi ste moji svedoci, veli Gospod, i sluga moj kojega izabrah' (*Knjiga proroka Isaije 43,10*). Ta ideja nije prisutna samo kod proroka. I rabini je potvrđuju, a tradicionalni jevrejski molitvenik skreće pažnju na nju naglašavanjem poslednjih slova prve i poslednje reči uvodnog stiha Šeme (*Zakoni ponovljeni 6,4*), te tako tvori hebrejsku reč *ed*, koja znači 'svedok'.

Najviši čin svedočenja jeste mučeništvo, kojim se, polaganjem sopstvenog života za veru, iskazuje odanost njoj. U nekim ekstremnim okolnostima religijskog proganjanja (ali samo tada), takvo samožrtvovanje je doista obaveza svih Jevreja, a istorija pokazuje da je veliki broj njih odgovorio tom vrhunskom izazovu i umro, kao što to tradicija kaže, *al kiduš ha-Šem*, 'u čast božanskog imena'.“ **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: Jevreji, istorija i religija, Clio, Beograd 2003, str. 308.309.**

Kao što vidimo, nije teško razumeti svrhu izabranosti jevrejskog naroda, i to posebno ako imamo na umu reči Gospodnje, upućene preko proroka Isaije:

„Nego te učinih videlom narodima da budeš moje spasenje do krajeva zemaljskih.“ Isaija 49,6.

Videlo narodima. Spasenje do krajeva zemaljskih.

Nije nepoznato da je ovu veliku istinu istakao i sâm Isus Hristos u Propovedi na Gori, obraćajući se Jevrejima i podsećajući ih na obavezu koju su zavetom prihvatili:

„¹⁴Vi ste videlo svetlu; ne može se grad sakriti kad na gori stoji. ¹⁵Niti se užije sveća i meće pod sud nego na svećnjak, te svetli svima koji su u kući. ¹⁶Tako da se svetli vaše videlo pred ljudima, da vide vaša dobra dela, i slave oca vašega koji je na nebesima.“ Matej 5,14-16.

Moguće je da je rabin Arije Kaplan imao u vidu sliku iz Isaije 49,6, kada je u svom *Priručniku jevrejske misli* uporedio Toru, odnosno pet knjiga Mojsijevih, sa uljem, a svoj narod sa fitiljem:

„Tora je kao ulje u lampi, a Izrael je fitilj koji omogućava Božjem svetlu da obasjava sve stvoreno.“ **Arije Kaplan: Priručnik jevrejske misli, I deo, Književno društvo Pismo, Zemun, 5763/2002, str. 64.**

Na žalost, oni koji ovu jednostavnu, a tako značajnu istinu ne razumeju ili ne žele da razumeju, obično stvaraju poteškoće i sebi i drugima. A njih je najviše među sveštenicima i teolozima, svejedno kojoj denominaciji pripadali. Začudo, ima ih i među samim Jevrejima. Tako u knjizi Goldberga i Rejnera *Jevreji, istorija i religija* čitamo:

„Smisao izabranosti, kako se primenjuje na jevrejski narod, prožima klasične izvore judaizma i njegovu liturgiju i s njim se mora suočiti svako ko želi da shvati tu religiju.

Taj smisao izabranosti rađa i teškoće, koje su ponekad zaprepašćivale, izazivale neprijatnost i zbunjivale ne samo gentiles, već i Jevreje, naročito u ovo moderno, svetovno doba, i to u toj meri da je jedan savremeni jevrejski religijski pokret, Rekonstrukcionistički judaizam, koji je u SAD osnovao rabin Mordehaj Kaplan, odbacio ideju o 'izabranom narodu' i odstranio je iz svojih molitvenika. No, većina jevrejskih teologa veruje da su primedbe na to učenje neopravdane, pod uslovom da je ono pravilno shvaćeno. Stoga ga oni i dalje potvrđuju.“ **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: Jevreji, istorija i religija, Clio, Beograd 2003, str. 300.301.**

Oni koji odbacuju istinu o izabranosti Jevreja, kao što je to slučaj sa pomenutim rabinom Mordehajem Kaplanom, odbacuju najpre Onoga koji ih je izabrao, potom samu svetlost božanske istine koju su dobili da šire među narodima, preziru i zanemaruju ulje u svojoj lampi, koje je u Bibliji uvek bilo i jeste simbol božanskog Duha, i gase svoj fitilj, odnosno čine da budu duhovno mrtvi, iako su fizički živi. Na taj način onemogućavaju Božjem svetlu da obasja sve stvoreno. Usudio bih se da kažem da je to možda i najveći razlog zbog kojeg Božje spasenje i posle toliko vekova još nije doprlo do krajeva zemaljskih.

Jezekilj 37,26 (3. deo)

...I namestiću svetinju svoju usred njih navek.

Bog je oduvek želeo da bude sa svojim izabranim narodom. Sa nekoliko rečenica Ajronsajd nas upozna je kako je sve počelo i kako će se završiti:

„Kada ih je izveo iz Egipta, u njihova srca stavio je čežnju da načine prebivalište za Njega da bi živeo među njima. Tako je taj šator u divljini bio prebivalište, ali samo za kratko vreme. Solomunov hram je na isti način pripadao Bogu, ali je ubrzo oskvrnjen. Kada dođe dan obnove, šator Gospodnji biće ponovo namešten usred Izrailja, i On će biti njihov Bog, a oni će biti Njegov narod. Onda će oni razumeti da je On Jehova Posvetitelj, koji će odvojiti Izrailj za sebe i boraviti u svetinji koja će biti ponovo podignuta u Palestini, da nikada više ne bude razorena dokle god je sveta.“ **Henry Allen Ironside: Ezekiel the Prophet, Loizeaux Brothers, Inc., Neptune, New Jersey 1980, str. 262.**

Dakle, Hram podignut u vreme cara Solomuna (990-931. pre Hr.), nije trajao *navek*. Opljačkali su ga i srušili Vavilonjani, predvođeni Navuhodonosorom 586. pre Hr. Ali i u tuđoj zemlji Božji izabrani narod je imao divnu utehu da će im sâm Bog biti svetinja:

„Zato reci: ovako veli Gospod Gospod: Ako ih i odagnah daleko među narode, ako ih i rasejah po zemljama, opet ću im biti svetinja za malo u zemljama u koje otidoše.“ Jezekilj 11,16.

Po povratku iz ropstva, Jevreji su obnovili Hram, ali je tek za vladavine cara Iroda (73-4. pre Hr.) zablistao punim sjajem. Na žalost, ni taj tzv. Drugi Hram nije bio dugog veka, ni on nije trajao *navek*. Njega su zapalili i do temelja srušili Rimljani 70. godine posle Hr.

„Uništenje Hrama 70. posle Hr. nanelo je strašan udarac Jevrejima, jer je time nestao ponosni simbol njihove monoteističke vere, dom *Šekine*, te time najsvetije mesto na zemlji. Na tu katastrofu oni su reagovali podeljeno. S jedne strane su oplakivali to srušeno zdanje, održavali sećanje na njega, molili se za njegovu obnovu i nastavljali da proučavaju zakone koji su se odnosili na njegov kult, za koga su smatrali da je prestao da važi ne zauvek, već samo privremeno. Ortodoksni Jevreji i danas imaju takav stav, ali ne i progresivni. S druge strane, tešili su se uveravanjima svojih farisejskih učitelja da su im i dalje dostupne molitve, pokajanje i milosrđe i da je za Boga to prihvatljivo kao i prinošenje žrtava, pa čak i prihvatljivije.“ **Dejvid Dž. Goldberg, Džon D. Rejner: Jevreji, istorija i religija, Clio, Beograd 2003, str. 346.**

Uprkos svečanom obećanju Gospodnjem da će namestiti *svetinju svoju usred njih navek*, Jovan Zlatousti je svojevremeno širio ideju da se to neće desiti nikad. Poslušajmo kako prazno i neuverljivo zvuče njegove reči:

“Premda su ovi uistinu protiv rimske vlasti, ovi Judeji, i rat počinjali, i oružje na njih podizali, i tokom dugoga vremena u bojnom redu istrajavali, ponegde ih i nadvladali, i ne male brige zadali ondašnjim imperatorima, tolika beše sila njihova. Pa ipak, i ratujući sa tolikim carevima, i svrstani u bojni red, i imajući toliku silu novca i oružja i vojnika i nebrojene vojskovođe oteravši, oni nisu bili u stanju podići jedan hram, nego sazidaše sinagoge svuda po gradovima, a ono mesto koje im je dalo suverenitet njihove države i gde su imali običaj sve svršavati i na kome se judaizam i držao – njega jednoga nisu mogli podići.” **Jovan Zlatousti: Dela, tom II, Eparhija niška, Niš 2014, str. 337.338.**

Prosto likujući, Jovan Zlatousti zatim kaže:

“Niti će hram (jerusalimski) nanovo biti podignut, niti će se oni ponovo vratiti na prethodno ustrojstvo.” **Jovan Zlatousti: Dela, tom II, Eparhija niška, Niš 2014, str. 400.**

I nije ovo jedino mesto u njegovim delima gde sa takvom samouverenošću, ili bolje rečeno, samoobmanutošću govori o Jerusalimu i Hramu. Evo dokaza:

„Hram nikada više neće biti nanovo podignut. No, budući da je prevashodstvo te istine mnogo, ostavivši po strani Evandjelja okrenuću se prorocima, kojima oni izgleda ponajviše veruju, i iz njih ću učiniti očiglednim da oni ni grad ni hram nadalje neće dočekati, premda nisam imao nikakve potrebe dokazati to da (hram) neće biti podignut, niti je to na meni. Jer meni pridolazi u pomoć vreme koje mi je svedok i saveznik, a oni koji su zbog ishoda događaja u nepovoljnijem položaju i koji na delima ne mogu pokazati ništa od onoga o čemu govore,

hvališući se zalud i uludo, na njima je s pravom da ponude svedočenje. Ono o čemu govorim je sledeće: ja samim delima dokazujem to što se desilo – da je grad pao i da nije nanovo podignut toliko vremena; a to što oni govore ostaje na golim rečima. Trebalo bi da dokažu da će grad ponovo biti podignut, pošto i u sudnicama vidimo da se dokazi tako izvode. Jer kada se neki ljudi međusobno spore bilo oko čega, te jedan od njih u pisanom obliku ponudi dokaze za to o čemu govori, a onaj drugi posle toga napadne to o čemu je (prvi) govorio, onda je i on sâm u obavezi da u nastavku ponudi svedoke ili druge dokaze da stvar ne stoji tako kako pisani dokazi (onoga prvoga) kažu, a nije to u obavezi učiniti onaj koji je podneo pisane dokaze. Tako bi sada i Judeji trebalo da učine i da nam izvedu na sredu proroka koji govori kako će grad svakako biti nanovo podignut. Jer da je vašem sadašnjem zarobljeništvu trebalo da dođe kraj, proroci bi sa svom nužnošću to unapred objavili, to je očigledno svakome ko je ikada bacio pogled u knjige proroke. Drevni je, naime, običaj kod Judeja da im proroci zadugo unapred objave sva zla ili dobra koja će ih snaći.“ **Jovan Zlatousti: Dela, tom II, Eparhija niška, Niš 2014, str. 407.408.**

Neće grad Jerusalim biti ponovo podignut, neće Hram biti ponovo podignut, neće se Jevreji ponovo vratiti na prethodno ustrojstvo... Neće, neće, neće... Tako tvrdi Zlatousti i traži dokaze u jevrejskim prorocima. Traži da mu Judeji „izvedu na sredu proroka koji govori kako će grad svakako biti nanovo podignut“. On, za koga se može reći da je bio zaista vrstan poznavalac Svetog pisma, on koji je pišući o mnogim duhovnim temama skoro uvek nepogrešivo citirao odgovarajuće biblijske stihove, što nije bilo nimalo lako u to vreme kad nisu postojali konkordansi, a da i ne govorimo o kompjuterskim programima, on navodno ne može da nađe nijednog proroka koji govori o tome da će se Jerusalim opet podići.

Pogledajmo šta o ponovnom podizanju svetog grada Jerusalima kaže Gospod u knjizi proroka Isaije:

„I tuđini će **sazidati zidove tvoje**, i carevi njihovi služiće ti; jer u gnjevu svom udarih te, a po milosti svojoj pomilovaću te.“ Isaija 60,10.

Tako kaže Gospod, a Isaija samo prenosi. Zato se tvrdnji Jovana Zlatoustog teško može verovati. A nama koji smo savremenici modernog Izraela nije čak ni potreban prorok da nam dokazuje da li će se Jerusalim sazidati ili neće! Već je sazidan, a zida se i dalje. Veći i lepši nego što je ikada bio.

Kao što je morao znati za Isaiju, odnosno za Gospodnje reči u knjizi proroka Isaije, Jovan Zlatousti je isto tako morao znati i za Jezekilja i navedeni stih, koji je tako jasan:

“I namestiću svetinju svoju usred njih navek.“ Jezekilj 37,26.

Ova misao i ovo Božje obećanje, po principu biblijskog paralelizma, ponavlja se i u stihu koji sledi:

„I šator će moj biti kod njih...“ Jezekilj 37,27.

Ovo je izvrstan primer sinonimnog paralelizma, stilske figure kojom se uzastopno ponavlja ista misao kako bi se postigla ritmičnost i poetičnost, ali pre svega sigurnost, izvesnost i ubedljivost rečenoga.

Šta doslovno znače reči *I namestiću svetinju svoju usred njih navek*, vrlo uverljivo nam objašnjava Džon B. Tejlur u sledećem komentaru:

„Namestiću svetinju svoju usred obnovljenog naroda jeste zalog, ne zaštite, nego Jahveove izabranosti svog naroda. On je ponovo u zavetu sa njima i prebiva u njihovoj sredini. Ovo će samo po sebi svedočiti okolnim narodima da je katastrofa Jerusalima preokrenuta i da je narod Izraela ponovo Jahveov narod.“ **John B. Taylor: *Ezekiel, An Introduction and Commentary*, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1969, str. 234.**

Gospod je, međutim, takođe najavio da će se na putu ispunjenja, prema rečima Sergeja Putilova (Сергей Путилов Эдуардович, 1970), ruskog novinara, istoričara i orijentaliste, isprečiti jedan veliki problem, sa kojim će se suočiti Izrailjci kada bude došlo vreme da se podigne Treći Hram:

„S gledišta muslimana, svetost Jerusalima se određuje time što je ovamo doleteo na krilatom konju Al-Buraku prorok Muhamed. Na tom mestu, odvajkada poznatom kao Hramovna gora, sada stoji džamija koju Arapi nazivaju Kubat as Sahra ('Kupola stene'). Nju je sagradio osvajač Jerusalima halif Omar. Zato ovu građevinu često nazivaju Omarova džamija. Ovenčana polumesecom, zlatna kupola dominira gradom. (...)

Unutar džamije, usred raskoši, plavetnila, pozlate, mramora i ukrasa štrči iz zemlje ogroman bezoblični kamen – komad originalne neobrađene stene s pukotinom u sredini. Jevreji je nazivaju Even ha-Štija, to jest, 'Kamen temeljac sveta', a Pelestinci – Al-Sahra (Stena). Upravo je na nju postavio Gospod ceo svet trećega dana stvaranja. Na taj kamen je zajednički predak Jevreja i Arapa, Avram, prineo svog sina da ga zakolje po Reči Božjoj, ali je u poslednjem trenutku Gospod zaustavio njegovu ruku i Isak je ostao živ. Na Even ha-Štiji, kako pretpostavljaju, car David je stavio tablice Zaveta koje je dobio Mojsije na gori Sinaju. Njegov sin Solomun je sagradio oko stene znameniti hram. (...)

Žalosno je, ali kada je kalif Omar odlučio da sagradi u Jerusalimu džamiju 'kakve nije bilo i neće biti', nije smislio ništa bolje nego da je stavi na mesto bivšeg Solomunovog hrama, glavne svetinje Judejaca. S tim Jevreji do danas ne mogu da se pomire. U Izraelu postoji mnoštvo ekstremističkih pokreta i čitavih 'naučnih instituta' koji dokazuju isključivo pravo Jevreja da poseduju Hramovnu goru. Džamija na steni, po njihovom mišljenju, mora biti likvidirana. Zanimljivo je da će, po učenju Pravoslavne Crkve, dolasku antihrista prethoditi rušenje Omarove džamije u Jerusalimu i obnove na njenom mestu Solomunovog hrama. Izgleda da sve vodi tome.“ **Sergej Putilov: *Put u Svetu zemlju pod unakrsnom paljbom, u: Nebo i zemlja će proći, ali reči moje neće proći*, Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra Nevskog, Beograd 2006, str. 567.568.**

Tako uči Pravoslavna Crkva, kaže Putilov. I još dodaje da sve vodi tome. Putilov dalje piše:

„Ono što nije pošlo za rukom krstašima – da skrše muslimansku moć u Svetoj zemlji, pošlo je za rukom cionistima. Pet ratova za redom – od 1948. do 1982. godine, ratova koje su Arapi potpuno izgubili, zadali su kobni udarac snu muslimana da samo oni treba da vladaju El Kudsom. Rezultat toga je da je Izrael proglasio Jerusalem za svoju prestonicu. Ali to ne znači da se višemilionski muslimanski svet pomirio s gubitkom.“ **Sergej Putilov: *Put u Svetu zemlju pod unakrsnom paljbom, u: Nebo i zemlja će proći, ali reči moje neće proći*, Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra Nevskog, Beograd 2006, str. 569.**

Sve dok je muslimanski svet višemilionski i sve dok se Izrael nalazi u njegovom okruženju kao neko malo pusto ostrvo, biće pokušaja da se „izgubljene“ teritorije povrate, a da se Jevreji unište, proteraju ili nagnaju u Sredozemno more. A ti pokušaji u jednom trenutku, kako kaže Pismo, prerašće u rat širokih, neslućenih razmera, što potvrđuje i Putilov:

„Posle pet arapsko-izraelskih ratova, intifade i novog širokog sukoba koji se nazire (ovoga puta, moguće je, čak i uz primenu oružja za masovno uništenje) postalo je očigledno da se ovaj čvor ne može preseći samo 'svetovnim' metodama. Rat na zemlji koja je čekala svoje domaćine dve hiljade godina, ali domaćine koji su po povratku, na svoje iznenađenje, ovde našli druge, isto tako nepomirljivo nastrojene 'starosedeoce', ima eshatološki karakter. Biblija kaže da će se ova najveća bitka za Svetu zemlju i njeno središte – Jerusalem, pre ili kasnije završiti Armagedonom, što znači da se ona može objasniti samo pomoću drevnih proročanstava. Iz njih saznajemo da će se tek onda kada se 'ceo Izrailj spase', to jest, kad postane hrišćanski, u Svetoj zemlji uspostaviti mir.

Ali to će već biti drugi mir, sasvim različit od onoga u kojem mi živimo sada. To će biti mir Velikog Cara – Isusa Hrista. Starozavetni proroci su govorili o danima koji će nastupiti po okončanju dugog ropstva *Jude i Jerusalima* (Joilo 3,1), to jest, posle stvaranja države Izrael 1948. godine. U ta nova vremena Jerusalem će postati politički i religiozni centar ne samo za Izrael, nego i za ceo svet. *Da bi kazivali na Sionu Ime Gospodnje i hvalu Njegovu u Jerusalimu. Kada se skupe narodi i carstva da služe Gospodu* (Psalam 101,22.23).“ **Sergej Putilov: Put u Svetu zemlju pod unakrsnom paljbom, u: Nebo i zemlja će proći, ali reči moje neće proći, Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra Nevskog, Beograd 2006, str. 599.**

Jezekilj 37,27.

I šator će moj biti kod njih, i ja ću im biti Bog i oni će mi biti narod.

O kakvom je šatoru ovde reč?

Iz knjige *Biblijske starine* Adalberta Rebića (1937-2014), univerzitetskog profesora, teologa i prevodioca, saznajemo sledeće podatke o važnosti i značaju šatora:

„Šator je bio klasično boravište nomada. Prema Bibliji, već je Noje stanovao pod šatorom. Patrijarsi su takođe stanovali pod šatorom (Postanje 4,20; 9,27; 13,3.5.12; 18,9; 24,67 i drugde). Život pod šatorom takođe je tesno vezan uz život Izraelca da mu je jezik tim pojmom bio još dugo obeležen. Za 'krenuti na put' reklo bi se 'smotati šatorska krila'. Hram Božji u Jerusalimu naziva se šatorom Božjim među ljudima (Psalam 15,1 i drugde). Za utelovljenje Reči Božje u Isusu upotrebljava se u Novom zavetu izraz: 'I Reč se Božja ušatorila među nama!'“ (Jovan 1,14). Doista, Izraelci nisu mogli nikad sasvim napustiti stanovanje pod šatorom. Pa i onda kad su se već naselili u Hanaanu i sagradili kuće, još su mnogi rado stanovali pod šatorima...“ **Adalbert Rebić: Biblijske starine, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1983, str. 78.**

Kakav su stan vekovima imali Jevreji, takav je stan tražio i Gospod da Mu podignu:

„Najstarije mesto poštovanja Boga za Izraelce bio je sveti šator (hebr. *'ohel Jahve* ili *mikdaš Jahve* ili *ha-bajith*: up. Izlazak 25-27; 31; 35-38). Dok su boravili u Egiptu, imali su samo tzv. Šator sastanka (hebr. *'ohel mo'ed*: Izlazak 33,7). Sveti šator sagradili su Izraelci po uputstvima koje je prema verovanju biblijskog pisca Mojsije dobio od Boga (Izlazak 25-26). Sastojao se od *dvorišta* (52 m dugo, 26 m široko), *šatora* u užem smislu reči (dugo 15 m, široko i visoko po 5,25 m) i *krova* (kosi krov).“ **Adalbert Rebić: Biblijske starine, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1983, str. 171.172.**

Hebrejska reč *miškan*, koju je Daničić preveo rečju *šator*, u drugim prevodima može se naći kao boravište (Ssp), odnosno prebivalište (Nsp).

Bog je, dakle, bio spreman i voljan da prebiva kod svog naroda, odnosno da boravi u njihovoj sredini. Bez prestanka. To potvrđuju i reči: „I ja ću im biti Bog i oni će mi biti narod.“ Jezekilj 37,27 (2. deo).

Slična izjava može se naći i u knjizi proroka Zaharije, koja se takođe odnosi na poslednje vreme, nakon što Božji narod bude prošao kroz oganj velike nevolje:

“Oni će prizvati ime moje, i ja ću im se odazvati i reći ću: To je moj narod; a oni će reći: Gospod je Bog naš.” Zaharija 13,8.9.

Za razliku od Jovana Zlatoustog, koji je neprestano poricao mogućnost podizanja Trećeg Hrama, Origen Adamantije (grčki: Ὠριγένης Ἀδαμάντιος, Ōrigénēs Adamántios, 185-254), bogoslov i filozof, otišao je u drugu krajnost. Smatrao je, prema rečima A. D. Beljajeva (Александр Дмитриевич Беляев, 1852-1919), profesora Moskovske duhovne akademije, da “ukoliko Hram u Jerusalimu bude opet izgrađen, to će biti samo radi antihrista” (**Sergej Putilov: Put u Svetu zemlju pod unakrsnom paljbom, u: Nebo i zemlja će proći, ali reči moje neće proći, Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra Nevskog, Beograd 2006, str. 12).**

Međutim, stih o kojem razmišljamo i koji glasi *I šator će moj biti kod njih* (Jezekilj 37,27), negira ovakvo mišljenje. To čini i naredni stih iste knjige. Gospod će upravo podizanjem svoje svetinje usred Izrailja i posvećenjem Izrailja proslaviti svoje ime među narodima.

Jezekilj 37,28.

I narodi će poznati da sam ja Gospod koji posvećujem Izrailja, kad svetinja moja bude usred njih doveka.

Ovo je, zaista, velika nada za čovečanstvo da najzad pozna Gospoda u svoj Njegovoj slavi i veličanstvu. Ako hrišćanstvo zbog svoje, uglavnom, iskrivljene teologije, u nekim momentima poprilično udaljene od biblijskih istina, i u jednom većem delu zbog izmešanosti sa paganstvom i filozofijom, koju Bela Hamvaš (Béla Hamvas, 1897-1968), mađarski pisac i esejista, smatra *samovoljom privatnog uma* (**Bela Hamvaš: Hrišćanstvo, Dereta, Beograd 1999, str. 49/**, nije uspelo da ostvari Božje planove, izuzev u početku, u vreme apostola, Gospod će sve to

nadoknaditi izlivanjem Duha i posvećenjem Izrailja. A to je trenutak kad svetinja Njegova bude usred njih doveka.

O tome Džon B. Tejlor, povezujući duhovnu obnovu Izrailja sa obnovom Hrama, piše sledeće:

„Reč *posvećujem* (37,28) znači 'izdvojiti kao posvećeno', tj. za Božju ličnu upotrebu i slavu, takođe se često koristi uporedo sa rečima koje znače 'izabrati'. Obnova Hrama je stoga mnogo više od obične popravke oštećenja. To je Božji put demonstracije da On nije mrtav i da je Izrailj i dalje Njegov narod.“ **John B. Taylor: *Ezekiel, An Introduction and Commentary*, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1969, str. 234.**

Dakle, šta je *svetinja*, ako nije Hram?! Gospod obećava da će podići Hram, da će ponovo biti usred Izrailja. I, kao što kaže Tejlor, samo podizanje Hrama osvedočiće narode da je On Gospod koji posvećuje Izrailja.

Ne verujem da je ovo bilo nepoznato Jovanu Zlatoustom, kao što mu zasigurno nije bilo nepoznato ni ono što su zapisali proroci Zaharija i Isaija, na čije reči nije propustio da nas podseti rabin Arije Kaplan:

„U potrazi za Bogom, svi ljudi će stizati u Jerusalim. Prorok Zaharija opisuje to slikovito: 'Tako će doći mnogi narodi i silni narodi da traže Gospoda nad vojskama u Jerusalimu... U to će vreme deset ljudi od svih jezika narodnih uhvatiti skut svakog Jevrejina i reći: 'Idemo s vama, jer čujemo da je Bog s vama'. (Zaharija 8,22.23). U Jerusalimu će se jevrejski narod ustanoviti za duhovnog i moralnog učitelja svih ljudi.

Jerusalim će postati duhovno središte celog čovečanstva. To je dramatično opisano u proročanstvu Isaije:

'Biće u potonja vremena gora doma Gospodnjega utvrđena u vrh gora i uzvišena iznad humova, i stećeće se k njoj svi narodi. I ići će mnogi narodi govoreći: Hodite da idemo na goru Gospodnju, u dom Boga Jakovljeva, i učiće nas svojim putevima, i hodićemo stazama njegovim; jer će iz Siona izaći zakon, i reč Gospodnja iz Jerusalima.' Isaija 2,2.3.“ **Arije Kaplan: *Jerusalim, zenica vaseljene*, Književno društvo Pismo, Zemun 2000, str. 81.82.**

Ovo isto proročanstvo ponoviće i prorok Mihej (4,1.2), a Andrija Gams će ga propratiti sledećim rečima:

„Kakva li divna vizija izrečena u sedmom veku pre naše ere, kada je isključivost svakog naroda i težnja da sebi potčini druge bila opštedruštveno pravilo!“ **Andrija Gams: *Biblija i društvo*, Matica srpska, Novi Sad 1979, str. 95.**

A dok se ovo što je predskazano ne dogodi, Jevreji će se i u retkim trenucima opšte radosti, dakle i pored svih zala koja su ih snalazila, sećati svog dobro poznatog drevnog običaja da se ne sme zaboraviti davno razoreni Hram:

„Svako jevrejsko versko središte ima jedan neobojen kamen – sećanje na Jerusalim. Na kraju svake jevrejske svadbe, mladoženja desnom nogom treba da zdrobi čašu – što simboliše bol zbog Hrama koji su razorili Rimljani. Zatim se izgovara posebna molitva – kako bi se njegova veza natopila radošću jerusalimske ulice.“ **Boško Jakšić: *Izrael – 50 godina*, Verzal press, Beograd 1998, str. 22.**

MOZAIK ZAVRŠNIH DOGAĐAJA U SVETOJ ZEMLJI

Došavši dovde, poželeo sam da pred sobom imam svakog čitaoca ove knjige ponaosob, kao sagovornika i da u razgovoru dođemo do zajedničkog zaključka. Ali kako je to nemoguće, molim čitaoca da ovde za trenutak zastane i da na osnovu svega onoga što je do sada pročitao pokuša da u svojim mislima stvori eshatološki mozaik događaja koji će se odigrati u Izraelu i sa Izraelom pre nego što istekne vreme i otpočne večnost, to jest pre nego što Mesija dođe u slavi. A da bismo stvorili mozaik, moramo imati kockice. Naše kockice će biti sva najavljena zbivanja. S obzirom da su Jevreji vekovima bili rasejani, pođimo od njihovog sabiranja kao prve kockice:

Sabiranje Izrailja, naroda Božjeg

Oni koji pomno prate biblijska proročanstva vezana za rasejanje Izrailja, mogu posvedočiti da pred očima celog čovečanstva sve brže ističe vreme galuta, kako Jevreji zovu rasejanje, jer se Božji narod u sve većem broju vraća u svoju staru domovinu, u Obećanu zemlju, posle mnogih vekova lutanja. Broj povratnika već je prešao polovinu ukupne jevrejske populacije. Koliko je to u skladu sa Božjim planom, mogu nam potvrditi stihovi iz knjige proroka Jezekilja:

„²³I narodi će poznati da se za svoje bezakonje zarobi dom Izrailjev, što meni zgrešiše, te sakrih lice svoje od njih, i dadoh ih u ruke neprijateljima njihovim, i svi padoše od mača. ²⁴Po nečistoti njihovoj i po prestupu njihovom učinih im i sakrih lice svoje od njih. ²⁵Toga radi ovako govori Gospod Gospod: Povratiću roblje Jakovljevo i smilovaću se svemu domu Izrailjevu i revnovaću za sveto ime svoje, ²⁶Pošto podnesu sramotu svoju i sve prestupe svoje, kojima mi prestupiše dok seđahu u svojoj zemlji bez straha i nikoga ne beše da ih plaši, ²⁷**kad ih dovedem natrag iz naroda i saberem ih iz zemalja neprijatelja njihovih**, i posvetim se u njima pred mnogim narodima. ²⁸I poznaće da sam ja Gospod Bog njihov kad odvedavši ih u ropstvo među narode **opet ih saberem u zemlju njihovu ne ostavivši ih nijednoga onde**. ²⁹I neću više kriti lica svojega od njih kad izlijem duh svoj na dom Izrailjev, govori Gospod Gospod.“ Jezekilj 39,23-29.

Sergej Putilov nakon ovih stihova, koje i sâm navodi, kaže:

„Godine 1948. to jest, nakon dve hiljade godina, osnivanjem države Izrael ostvario se prvi deo ovog proročanstva.“ **Sergej Putilov: Put u Svetu zemlju pod unakrsnom paljbom, u: Nebo i zemlja će proći, ali reči moje neće proći, Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra Nevskog, Beograd 2006, str. 534.**

Obraćanje Izrailja

„⁴Jer će dugo vremena sinovi Izrailjevi sedeti bez cara i bez kneza i bez žrtve i bez stupa (svetih stubova - Ssp) i bez oplećka (*efod*) i likova (*terafim*). ⁵Posle će se obratiti i tražiće Gospoda Boga svojega i Davida cara svojega, i u strahu će pristupiti ka Gospodu i blagosti njegovoj u poslednja vremena.“ Osija 3,4.5.

Kratak, ali dovoljan komentar nalazimo kod Elen G. Vajt, koja kaže da je Izrailjcima “preko Osije dato proročanstvo koje im daje prednost da učestvuju u poslednjoj obnovi koju će narod Božji doživeti na završetku zemaljske istorije...” **Elen G. Vajt: *Istorija proroka i careva, Preporod, Beograd 2000, str. 191.***

Slava Gospodnja obasjaće Izrailj

Predivna vizija buduće slave Izrailja zapisana je perom proroka Isaije, jednog od najvećih proroka Staroga zaveta:

„¹Ustani, svetli se, jer dođe svetlost tvoja, i slava Gospodnja obasja te. ²Jer, gle, mrak će pokriti zemlju i tama narode; a tebe će obasjati Gospod i slava njegova pokazaće se nad tobom. ³I narodi će doći k videlu tvojemu i ka svetlosti koja će te obasjati. ⁴Podigni oči svoje unaokolo, i vidi: svi se skupljaju i idu k tebi, sinovi će tvoji iz daleka doći i kćeri tvoje nosiće se u naručju. ⁵Tada ćeš videti, i obradovaćeš se, i srce će ti se udiviti i raširiti, jer će se k tebi okrenuti mnoštvo morsko i sila naroda doći će k tebi. ⁶Mnoštvo kamila prekriliće te, dromedari iz Madijama i Efe; svi iz Save doći će, zlato i kâd doneće, i slavu Gospodnju javljaće. ⁷Sva stada Kidarska skupiće se k tebi, ovnovi Navajotski biće ti na potrebu; prineseni na oltaru mom biće ugodni, i Dom slave svoje proslaviću. ⁸Ko su ono što lete kao oblaci i kao golubovi na prozore svoje? ⁹Ostrva će me čekati i prve lađe Tarsiske, da dovezu sinove tvoje iz daleka, i s njima srebro njihovo i zlato njihovo, imenu Gospoda Boga tvojega i sveca Izrailjeva, jer te proslavi. ¹⁰I tuđini će sazidati zidove tvoje, i carevi njihovi služiće ti; jer u gnevu svom udarih te, a po milosti svojoj pomilovaću te.” Isaija 60,1-10.

Kad čitava naša planeta bude pokrivena mrakom i svi narodi duhovnom tamom, Gospodnja slava obasjaće Božji izabrani narod. Ovakvo iskustvo Jevreji su već imali dok su kao robovi boravili u Misiru:

“²¹I reče Gospod Mojsiju: Pruži ruku svoju k nebu, i biće tama po zemlji Misirskoj taka da će je pipati. ²²I Mojsije pruži ruku svoju k nebu, i posta gusta tama po svoj zemlji Misirskoj za tri dana. ²³Ne viđahu jedan drugoga, i niko se ne mače s mesta gde beše za tri dana; ali se kod svih sinova Izrailjevih videlo po stanovima njihovim.”2. Mojsijeva 10,21-23.

Gospodnja svetlost se neće moći sakriti. Oni koji čeznu za svetlošću, doći će k njoj.

Gospod, Car nad svom zemljom

„⁷Nego će biti jedan dan, koji je poznat Gospodu, neće biti dan i noć, jer će i uveče biti svetlost. ⁸I u taj će dan proteći iz Jerusalima voda živa, pola k istočnom moru a pola k zapadnom moru, i biće i leti i zimi. ⁹**I Gospod će biti car nad svom zemljom**, u onaj dan biće Gospod jedan i ime Njegovo jedno.“ Zaharija 14,7-9.

Ovim stihovima nije potreban komentar.

Raduje se pustinja i zemlja sasušena

“¹Radovaće se tome pustinja i zemlja sasušena, veseliće se pustoš i procvetati kao ruža. ²Procvetaće obilno, i veseliće se radujući se i popevajući; slava Livanska daće joj se i krasota Karmilska i Saronka; ta će mesta videti slavu Gospodnju, krasotu Boga našega.“ Isaija 35,1.2.

Sergej Putilov smatra da su se ovi predivni proročki stihovi već ispunili u savremenom Izraelu:

„Zahvaljujući obradi zemlje i navodnjavanju tla ovdašnje pustinje su se pretvorile u prekrasne šume južnog voća, a presahle cisterne u bogate ribnjake. Jak utisak ostavlja navodnjavanje u obliku kapanja vode – unaokolo je beživotni marsovski krajolik, vazduh se topi od vrućine. A drveće i cveće bujno cvetaju - po zemlji su sprovedene gumene cevi s malim rupicama iz kojih curi bistra životvorna vlaga neophodna za život biljaka. Pri tome je u izraelskoj poljoprivredi zaposleno svega 5% stanovništva. Ali zahvaljujući visokim tehnologijama i dosetljivosti Izraelaca to je sasvim dovoljno da se hrani ne samo svoj, nego i drugi narodi.

Tako se zbilo proročanstvo Isaijino koji je pre dve i po hiljade godina govorio: kada se Jevreji vrate iz izgnanstva u Palestinu, *radovaće se pustinja i zemlja sasušena, veseliće se pustoš i procvetaće kao narcis. Procvetaće obilno i veseliće se radujući se i likujući* (Isa. 35,1-2). I zaista, čovek ne prestaje da se divi dostignućima poljoprivrede ove zemlje. Pre manje od 60 godina ova država je bila izgrađena na pesku i usred neprohodnih malaričnih bara, bez vode za piće, a evo pijace su danas prepune svakojakog izobilja, kibuci se žale na krizu preterane proizvodnje, povrće i voće je jevtino i svima pristupačno.“ **Sergej Putilov: Put u Svetu zemlju pod unakrsnom paljbom, u: Nebo i zemlja će proći, ali reči moje neće proći, Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra Nevskog, Beograd 2006, str. 534.**

Jerusalim – Grad mira

I pored burne istorije kroz koju je Izrailj, a sa njim i Jerusalim, prolazio, i pored rušenja, paljenja, ratova i poraza, upkos krvoproliću, pogibelji i rasejanju njegovog stanovništva, nikada nije bilo perioda, a da u Svetom gradu nije bilo Jevreja. U osvrtu samo na protekla dva milenijuma Sergej Putilov kaže:

„Tokom dvehiljadegodišnjeg razdoblja rasejanja (galuta) koji je usledio nakon Hristovog raspeća, Jevreji su uvek težili Jerusalimu. I ne samo da su težili, nego su i stalno živeli tamo. Godine 438, trista godina nakon što su Rimljani sraznili grad sa zemljom, carica Evdokija je ukinula zabranu da se Jevreji mole na mestu srušenog Hrama. Ovaj događaj su Jevreji doživeli kao važan znak. Vođe jevrejskih zajednica u Galileji, gde je narod bežao posle razaranja svoje prestonice, obraili su se pozivom svojim saplemenicima: 'Znajte da je nastao kraj našeg izgnanstva!' Oni su ponovo pojurili u Jerusalim i kada su u 7. veku Persijanci prodrli u Palestinu. Jevreji su u savezu s njima pobedili Vizantince i tokom sledeće tri godine sami vladali gradom. Ali kada je 1267. godine poznati judejski bogoslov Mozes ben Nahman (Ramban) došao da živi u Jerusalimu, u gradu su preostala svega dva Jevrejina koji su preživeli košmar mongolske najezde. On je sa učenicima obnovio jevrejsku zajednicu u gradu. Posle toga i sve do danas jevrejsko prisustvo u starom gradu Jerusalima nije se prekidalo ni jedan dan.“ **Sergej Putilov: Put u Svetu zemlju pod unakrsnom paljbom, u: Nebo i zemlja će proći, ali reči moje neće proći, Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra Nevskog, Beograd 2006, str. 562.**

Oslanjajući se na biblijska proročanstva i Gospodnja obećanja, Putilov veruje da će Grad mira jednom konačno doživeti mir kojem teži:

„Ali to će već biti drugi mir, sasvim različit od onoga u kojem mi živimo sada. To će biti mir Velikog Cara – Isusa Hrista. Starozavetni proroci su govorili o danima koji će nastupiti po okončanju dugog ropstva *Jude i Jerusalima* (Joilo 3,1), to jest, posle stvaranja države Izrael 1948. godine. U ta nova vremena Jerusalim će postati politički i religiozni centar ne samo za Izrael nego i za ceo svet. *Da bi kazivali na Sionu Ime Gospodnje i hvalu Njegovu u Jerusalimu. Kada se skupe narodi i carstva da služe Gospodu* (Psalam 101,22.23).“ **Sergej Putilov: Put u Svetu zemlju pod unakrsnom paljbom, u: Nebo i zemlja će proći, ali reči moje neće proći, Pravoslavna misionarska škola pri hramu Svetog Aleksandra Nevskog, Beograd 2006, str. 599.**

Dolazak proroka Ilije

Ko je bio prorok Ilija? Hans K. LaRondel (Hans K. LaRondelle, 1929-2011), američki teolog holandskog porekla, kaže sledeće:

„Za Malahiju i njegove savremenike Ilija iz Tišbe u Gileadu (1. O carevima 17,1) bio je jedan od starih proroka. Živeo je više od četiri veka pre Malahije i oko 800 godina pre Hrista. Knjiga o carevima izveštava da je Ilija bio jedan od Boga poslatih proroka, koji je u svoje vreme verskog i moralnog otpada delovao u Izrailju, koji se predao idolopoklonstvu i nemoralnoj službi Valu. Ilija je dobio nalog da vrati Božji narod mojsijevskom zavetu i da ponovo uspostavi sveto bogoslužjenje Jahveu u Izrailju.“ **Hans K. LaRondelle: Harmagedon, Ende und neuer Anfang, Saatkorn-Verlag, Hamburg 1991, str. 175.**

Razna su očekivanja u narodu od dolaska proroka Ilije:

„U ortodoksnim kućama uvek je za stolom jedno mesto upražnjeno, a čaša vina ispred njega puna: čuva se za proroka Elišu (Iliju) koji se očekuje kao glasnik mesijanskog doba. Tada će Jevreji ponovo dobiti državu. Jerusalimske sinagoge i danas čuvaju rog kojim će on objaviti oslobođenje svog naroda, i bočicu svetog ulja kojim će ponovo zapaliti svetiljku obnovljenog Hrama.“ **Boško Jakšić: Izrael – 50 godina, Verzal press, Beograd 1998, str. 103.**

Ipak, na kraju vremena, prema Božjem planu, Ilija će, kao prorok koji nije okusio smrti, imati poseban zadatak na ujedinjenju nacije:

„⁵Evo, ja ću vam poslati Iliju proroka pre nego dođe veliki i strašni dan Gospodnji; ⁶i on će obratiti srce otaca k sinovima, i srce sinova k ocima njihovim, da ne dođem i zatrem zemlju.” Malahija 4,1-6.

Svi će znati Gospoda

„³¹Evo, idu dani, govori Gospod, kad ću učiniti s domom Izrailjevim i s domom Judinim nov zavet, ³²ne kao onaj zavet koji učinih s ocima njihovim, kad ih uzeh za ruku da ih izvedem iz zemlje Misirske, jer onaj zavet moj oni pokvariše, a ja im bejah muž, govori Gospod; ³³nego ovo je zavet što ću učiniti s domom Izrailjevim posle ovih dana, govori Gospod: Metnuću zavet svoj u njih, i na srcu njihovom napisaću ga, i biću im Bog i oni će mi biti narod. ³⁴I neće više učiti prijatelj prijatelja ni brat brata govoreći: Poznajte Gospoda; jer će me znati svi od maloga do velikoga, govori Gospod; jer ću im oprostiti bezakonja njihova, i greha njihovih neće više pominjati.” Jeremija 31,31-34.

O razlici između Mojsijevog zaveta i Novog zaveta R. K. Harison kaže sledeće:

„Mojsijev zavet neće biti dovoljno fleksibilan za novo doba božanske milosti, pa će biti zamenjen. Novi savez će biti duboko zapisan u volji Izraelaca, koji će mu se pokoravati izborom više nego prinudom. Prošlo otpadništvo biće zamenjeno stavom vernosti Bogu, tako da nikada više narod neće biti u ropstvu drugima. Jeremija insistira na tome da je otpadništvo u korenu svih izraelskih nevolja.“ **R. K. Harrison: Jeremiah & Lamentations, An Introduction and Commentary, Leicester, England: Inter-Varsity Press, 1973, str. 137.**

Ono što treba posebno naglasiti, to je da će sa primanjem Novog zaveta svi, od maloga do velikoga, znati Gospoda. A to što će svima biti oproštena bezakonja njihova, to znači da će svi sada pripadati Gospodu i da neće biti otpada među njima. Možda možemo s pravom pretpostaviti da je apostol Pavle mislio na ovo vreme, kada je zapisao dobro poznate reči: „I tako će se spasti sav Izrailj” (Rimljanima 11,26).

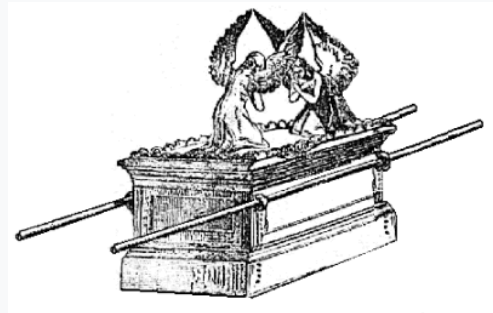
Pronalaženje Kovčega zaveta

Uprkos jasnim naznakama Biblije i uprkos svoj logici da ako je nešto sakriveno, znači da je ostavljeno da se sačuva do vremena kada će biti opet otkriveno i nađeno, ima onih koji, kada je reč o Kovčegu zaveta, tvrde da je on zauvek izgubljen. Tako Semjuel J. Šulc tvrdi sledeće:

“Kovčeg zaveta, koji je bio najsvetiji predmet koji je Izrailj posedovao, bez sumnje je izgubljen u razorenju Jerusalima.” **Samuel J. Schultz: *The Old Testament speaks, Second Edition, Harper & Row, Publishers, New York 1970, str. 257.***

Dobro je poznato da se Kovčeg zaveta nalazio u Hramu sve dok nije zapretila opasnost da će Vavilonjani pod vođstvom Navuhodonosora, osvojiti Jerusalim i opljačkati ovu Svetinju. Druga knjiga o Makabejcima govori o tome da je prorok Jeremija na vreme preduzeo određene mere da Kovčeg ne dospe u ruke neprijatelja:

„A beše još u tom pismu (= u knjizi) kako je Prorok, pošto mu bi otkriveno, zapovedio da Skiniju i Kovčeg ponesu za njim. I kada iziđe na goru gde je Mojsije popevši se video Božje nasleđe (= *Zemlju Obećanu*), i došavši Jeremija (tamo) nađe odaju kao pećinu, i unese onde Skiniju i Kovčeg i žrtvenik kadioni, i zazida vrata. I priđoše neki od njegovih pratilaca da obeleže put, i ne mogahu naći (pećinu). A kada dozna Jeremija, pokara ih i reče: 'Mesto će biti nepoznato dokle Bog ne okupi sabranje naroda, i ne pomiluje ih; i tada će Gospod ovo pokazati, i javiće se slava Gospodnja i oblak, kao što se pokazala u vreme Mojsija, kao što je i Solomon molio da se Mesto (= *Hram*) osveti veoma.“ 2. Makabejcima 2,4-8.

Kovčeg zaveta

Ovu istinu podržava u svojim spisima i Elen G. Vajt:

„Svojim prstom Bog je napisao svoje zapovesti na dve kamene ploče. Ove tablice nisu ostavljene ljudima na čuvanje, nego su stavljene u kovčeg; i u veliki dan kada se odlučuje o svakom slučaju, ove tablice, ispisane zapovesti, biće postavljene tako da će ceo svet videti i razumeti. Svedočanstvo protiv njih neće biti moguće.“ **Ellen G. White: *Letter 30, 1900 (19MR 265).***

Dakle, ovo je bio zapis iz 1900. godine. Naredne godine ona je ponovo skrenula pažnju čovečanstvu na Kovčeg zaveta i na Zakon u njemu:

„Dragoceni zapis Zakona stavljen je u Kovčeg zaveta i još uvek je tamo, bezbedno sakriven od ljudske porodice. Ali u vreme koje je Bog odredio On će izneti ove kamene ploče da budu svedočanstvo celom svetu protiv nepoštovanja Njegovih zapovesti i protiv idolopokloničkog obožavanja lažne subote.“ **Ellen G. White: *Manuscript 122, 1901 (1BC 1109).***

Iz Siona će izaći Zakon

„²Biće u potonja vremena gora doma Gospodnjega utvrđena u vrh gora i uzvišena iznad humova, i stećće se k njoj svi narodi. ³I ići će mnogi narodi govoreći: Hodite da idemo na goru Gospodnju, u dom Boga Jakovljeva, i učiće nas svojim putevima, i hodićemo stazama Njegovim; jer će iz Siona izaći Zakon, i reč Gospodnja iz Jerusalima.“ Isaija 2,2.3.

Gora doma Gospodnjega. Drugim rečima, Gora na kojoj je Dom Gospodnji. A Dom Gospodnji šta je, ako nije Hram?! Iz njega će izaći Zakon i Reč Gospodnja. On će kao magnet privući mnoge narode da pozivaju jedni druge da idu na goru Gospodnju, u Dom Boga Jakovljeva, da bi ih sâm Bog učio svojim putevima i da bi hodili stazama Njegovim!

Isajjinim stihovima mogli bismo priključiti i divno obećanje iz knjige proroka Joila:

“I svaki koji prizove ime Gospodnje spašće se; jer će na gori Sionu i u Jerusalimu biti spasenje, kao što je rekao Gospod, i u ostatku koji pozove Gospod.” Joilo 2,32.

Gospod će nastavati na Sionu

„Skupite se i hodite, svi narodi unaokolo, i saberite se! Tamo svedi, Gospode, junake svoje. Neka se podignu i dođu narodi u dolinu Josafatovu; jer ću onde sestiti da sudim svim narodima unaokolo. Zamahnite srpom, jer je žetva uzrela; hodite, siđite, jer je tesak (muljača – Ssp) pun, kace se prelivaju, jer je zloća njihova velika. Gomile, gomile u dolini sudskoj; jer je dan Gospodnji blizu u dolini sudskoj. Sunce će i mesec pomrknuti, i zvezde će ustegnute svetlost. I Gospod će riknuti (zatutnjati – Ssp) sa Siona, i iz Jerusalima će pustiti glas svoj, i zatrešće se nebo i zemlja; ali će Gospod biti utočište svome narodu i krepost sinovima Izrailjevim. I poznaćete da sam ja Gospod Bog vaš, **koji nastavam u Sionu, u svetoj gori svojoj**; i Jerusalim će biti svet i tuđinci neće više ići po njemu.“ Joilo 3,11-17.

Gospod će nastavati na Sionu. Gde, tačnije? Jedino mesto može biti ono koje je i nekada imalo istu svrhu, a to je Hram:

„Gora na kojoj je izgrađen Hram zove se Morija i postoje brojna mišljenja zašto gora nosi to ime. Midraš navodi dva. Po jednom ime označava strahopoštovanje i strah (*Jira*), po drugom odluku i podučavanje (*Ora*). Strah i strahopoštovanje prema Bogu predstavljaju bit Hrama, kao što kaže Tora: 'I svetinju moju poštuju.' (3. Mojsijeva 19,30; 26,2).“ **Arije Kaplan: *Jerusalim, zenica vaseljene*, Književno društvo Pismo, Zemun 2000, str. 30.**

Voda živa iz Svetinje

U dan, koji je samo Gospodu poznat, desiće se nezapamćeno čudo u Jerusalimu:

“⁷Nego će biti jedan dan, koji je poznat Gospodu, neće biti dan i noć, jer će i uveče biti svetlost. ⁸I u taj će dan proteći iz Jerusalima **voda živa**, pola k istočnom moru, a pola k zapadnom moru, i biće i leti i zimi.” Zaharija 14,7.8.

Više pojedinosti o ovoj živoj vodi, koja će se pojaviti ispod praga Trećeg Hrama, daje nam prorok Jezekilj:

“¹Potom odvede me opet k vratima od Doma, i gle, voda izlažaše ispod praga od Doma k istoku, jer lice Domu bejaše prema istoku; i voda tecijaše dole s desne strane doma, s južne strane oltara. ²Potom me izvede vratima severnim, i provede me okolo spoljašnjim putem k spoljašnjim vratima, putem koji gleda na istok, i gle, voda tecijaše s desne strane. ³I kad čovek izide na istok s merom u ruci, izmeri tisuću lakata, i prevede me preko vode, i voda bejaše do gležanja. ⁴Potom opet izmeri tisuću lakata, i prevede me preko vode, a voda beše do kolena; opet izmeri tisuću lakata, i prevede me, a voda beše do pojasa. ⁵I opet izmeri tisuću lakata, i posta reka, koje ne mogoh preći, jer voda ustade da trebaše plivati, posta reka koja se ne može pregaziti. ⁶Tada mi reče: Vide li, sine čovečji? I odvede me i povratio me na breg (obalu – Nsp) reci. ⁷A kad se vratih, gle, po bregu reci vrlo mnogo drva otud i odovud. ⁸I reče mi: Ova voda teče u Galileju prvu, i spušta se u polje, i utiče u more, i kad dođe u more, njegova će voda postati zdrava. ⁹I sve životinje što se miču kuda god dođu ove reke, biće žive i biće veliko mnoštvo riba, jer kad dođe ova voda onamo, druga će postati zdrava, i sve će biti živo gde ova reka dođe. ¹⁰I ribari će stajati kraj njega od Engada do En-Eglaima i razapinjati mreže; i biće riba svakojakih vrlo mnogo kao u velikom moru. ¹¹A bare njegove i glibovi neće biti zdravi, nego će ostati slani. ¹²A kraj reke po bregu otud i odovud rašće drveta svakojaka rodna, kojima lišće neće opadati niti će roda na njima nestajati; svakoga će meseca rađati nov rod, jer joj voda teče iz Svetinje; zato će rod njihov biti za jelo i lišće njihovo za lek.” Jezekilj 47,1-12.

Sklad u životinjskom svetu

Samo dva proroka u Starom zavetu govore o tome da će Bog, nakon što bude vratio Izrailja, učiniti velika čuda i u životinjskom svetu Svete zemlje. To su Isaija i Jezekilj. Pogledajmo najpre kako prorok Isaija ispisuje gotovo neverovatna Božja obećanja:

„⁶I vuk će boraviti s jagnjetom, i ris (leopard – Ssp) će ležati s jaretom, tele i lavić i ugojeno živinče biće zajedno, i malo dete vodiće ih. ⁷I krava i medvedica zajedno će pasti, mlad njihova ležaće zajedno, i lav će jesti slamu kao vo. ⁸I dete koje sisa igraće se nad rupom aspidinom, i dete odbijeno od sise zavlačiće ruku svoju u rupu zmijske. ⁹Neće uditi ni potirati na svoj svetoj gori mojoj, jer će zemlja biti puna poznanja Gospodnjega kao more vode što je puno.“ Isaija 11,6-9.

Da li je ovo doslovan ili figurativan govor? Svakako da je doslovan. Vuk je vuk, ris je ris, jare je jare, dete je dete, itd. Ne možemo reći da je bilo šta ovde simbol nečega drugog.

Pogledajmo sada i knjigu proroka Jezekilja:

“²⁴A ja Gospod biću im Bog, i sluga moj David knez među njima. Ja Gospod rekoh. ²⁵I učiniću s njima zavet mirni (savez mira – Ssp), istrebiću **zle zveri** iz zemlje, i oni će živeti u pustinji bez straha i spavaće u šumama.“ Jezekilj 34,24.25.

Nekim tumačima se čini da je ovde jezik pre figurativan nego doslovan, jer svi prethodni stihovi u ovom poglavlju govore o *ovcama Izrailjevim*. U tom slučaju, po njima, *zle zveri* bile bi neprijatelji Izrailja (Haldejci, Edomci, Filistejci). Međutim, ovi tumači očigledno ne primećuju da *ovce Izrailjeve* ne stradaju od Haldejaca, Edomaca ili Filistejaca, već od *pastira Izrailjevih*. Da li su onda **zle zveri** *pastiri Izrailjevi*?

Naravno da nisu.

Tri stiha kasnije, Jezekilj beleži da će Bog otkloniti dva straha u svom narodu:

„I neće više biti plen narodima, i zveri zemaljske neće ih jesti, nego će živeti bez straha i niko ih neće plašiti.“ Jezekilj 34,28.

Gospod kaže *istrebiću zle zveri iz zemlje* (Jezekilj 34,25). Ako su neke zveri zle, onda su to, svakako, vuk, ris, lav, medved, zmija. Da li će njih istrebiti? Ne, neće. Njih će preobraziti, da nikada više ne budu zle. Koje su to onda *zle zveri* koje će Gospod istrebiti iz zemlje? Smatram da je ovde u pitanju pogrešan prevod, jer je nemoguće da Bog protivreči sam sebi, odnosno da o jednoj stvari preko dva proroka daje različite izjave. Ne radi se o *zlim zverima* ili o *divljim zverima*, kako se može naći u većini prevoda, već o štetočinama, a evo kako štetočine definiše Tomislav Terzin (1971), profesor genetike, molekularne biologije i biologije razvića na Univerzitetu Alberta u Kanadi:

“Izraz štetočina označava životinjsku vrstu koja nanosi štetu poljoprivredi, voćarstvu i šumarstvu. Gusenice leptira kupusara, kako mu ime kaže, jedu kupus; krompirova zlatica je buba koja nanosi štete proizvodnji krompira, jer jede listove, pa smanjuje prinose; skakavci ili lokusti, naročito u Africi u pojedinim godinama mogu da se prenamnože i da za samo nekoliko sati obrste ogromna polja različitih useva i donesu smrtonosnu glad ionako siromašnim zemljama; larve različitih strižibuba buše rupe u drvetu i prave štetu drvnoj industriji... Listu bismo mogli nastaviti kroz obim čitave ove knjige i ne bismo je iscrpli.” **Tomislav Terzin: Šta je čovek te ga se opominješ, Preporod, Beograd 2022, str. 121.**

Iako je lista zaista neiscrpna, pomenimo samo još neke životinje kao što su: miševi, pacovi, hrčkovi, damani ili hiraksi (neobični glodari stenovitih područja Izraela), gusenice, stenice, smrtonosni pauci, škorpije, otrovni insekti, razne bube, i mnoge druge još. Čak je i Isus Hristos jednu životinjicu posebno izdvojio. Malu, ali štetnu. Toliko štetnu da se našla u društvu sa rđom i lupežima. A to je - moljac: “Ne sabirajte sebi blaga na zemlji, gde moljac i rđa kvare, i gde lupeži potkopavaju i krađu.” Matej 6,19. Moljca i druge štetočine Bog neće pripitomljivati, jer da ih i pripitomi, one bi morale nešto jesti, a to što bi jele, bilo bi opet šteta za čoveka. Prema tome, Bog će ih jednostavno istrebiti iz zemlje. U zemlji Izrailjevoj neće ih biti.

Jedino na taj način će se ispuniti obećanja koja je Bog dao svom izabranom narodu još u vreme Mojsija:

“¹Nemojte graditi sebi idola ni likova rezanih, niti stupova podižite, ni kamenja sa slikama mećite u svojoj zemlji da mu se klanjate; jer sam ja Gospod Bog vaš. ²Držite subote moje, i

svetinju moju poštuju; ja sam Gospod. ³Ako uživite po mojim uredbama, i zapovesti moje uzdržite i učinite, ⁴davaću vam dažd na vreme, i zemlja će rađati rod svoj, i drveta će u polju rađati rod svoj; ⁵i vršidba će vam stizati berbu vinogradsku, a berba će vinogradska stizati sejanje, i ješćete hleb svoj do sitosti, i živećete bez straha u zemlji svojoj. ⁶Jer ću dati mir zemlji, te ćete spavati a neće biti nikoga da vas plaši; učiniću, te će nestati **zle zveri** iz zemlje, i mač neće prolaziti preko vaše zemlje.” 3. Mojsijeva 26,1-6.

Plodnost zemlje, neustrašivost naroda, opšti mir, obezbeđena sigurnost. Ništa im neće uditi. Štetne zveri nestaće iz zemlje, a prave zle zveri, sada međutim preobražene, ostaće u zemlji. S njima će se i deca igati.

Zanimljiv je komentar Tomislava Terzina, koji najpre otvoreno govori o svom prelasku iz ateizma u hrišćanstvo, a zatim mudro uklanja svaku sumnju u mogućnost ispunjenja Božjih obećanja iz Isaije 11 navodeći naučne dokaze:

“Ja sam doktor zoologije. Zar zaista mogu poverovati u istinitost ovog citata?! Zar kao biolog ne znam da je čitavo telo vuka i lava prilagođeno ubijanju i mesnoj ishrani? Zar ne znam da su im dugi očnjaci podešeni za davljenje plena? Zar ne znam da ishrana travom zahteva mikrobijalnu floru i sasvim drugačiji sistem za varenje? Ukratko: psi koje držimo u kući nisu ubice, a genetički su skoro identični vuku. Dužina creva psa i mačke dokazano se može promeniti promenom načina ishrane. Medvedi su zveri koje jedu mnogo biljne hrane. Neke vrste jelena imaju duge očnjake iako su biljojedi. Amino-kiselina taurin, koja je potrebna zverima, trenutno se ne nalazi u biljnoj hrani, ali su biljke fantastične biohemijske fabrike i Tvorac sa lakoćom može podesiti biljke da proizvode sve sastojke potrebne zverima, itd.” **Tomislav Terzin: Šta je čovek te ga se opominješ, Preporod, Beograd 2022, str. 335.**

Izrael od Egipta do Eufrata

Već smo više puta govorili o teritoriji koju je Bog obećao Avramu, odnosno njegovom potomstvu, ali da se još jednom podsetimo. Biće to zemlja, kazao je Gospod, “od vode Misirske do velike vode, vode Eufrata...” (1. Mojsijeva 15,18). U poređenju sa današnjim Izraelom, to će biti neverovatno velika teritorija. Ogromna, za jedan tako mali narod koji trenutno sa svom svojom dijasporom broji negde oko petnaestak miliona ljudi. Ako uz to imamo u vidu i Zaharijino proročanstvo da će nakon velike nevolje, koja će snaći Izrailj u poslednje vreme, dve trećine stanovnika biti istrebljeno, a ostati samo jedna trećina (Zaharija 13,8.9), onda se taj odnos još drastičnije menja.

Zato, po svemu sudeći, Bog ima još neku nameru koju želi da ostvari uporedo sa davanjem tako ogromne teritorije Izrailju. Pretpostavljam da je to ono što se može naći kod proroka Isaije. Obratimo dobro pažnju na sledeći tekst:

“²⁰I biće znak i svedočanstvo Gospodu nad vojskama, u zemlji Misirskoj. Kad stanu vikati ka Gospodu na nasilnike, on će im poslati spasitelja i kneza i izbaviće ih. ²¹I biće poznat Gospod Misircima, i poznaće Misirci Gospoda u to vreme, i služiće mu žrtvama i darima, i zavetovaće

zavete Gospodu, i izvršivaće. ²²Tako će Gospod udariti Misir, i udariv isceliće, jer će se obratiti ka Gospodu, umoliće mu se, i isceliće ih. ²³U to će vreme biti put iz Misira u Asirsku, i Asirac će ići u Misir i Misirac u Asirsku, i služiće Gospodu Misirci s Asircima. ²⁴U to će vreme Izrailj biti treći s Misircima i Asircima, i biće blagoslov posred zemlje. ²⁵Jer će ih blagosloviti Gospod nad vojskama govoreći: Da je blagosloven moj narod Misirski i Asirski, delo ruku mojih, i nasledstvo moje, Izrailj.” Isaija 19,20-25.

Spajanje teritorija Misira i Asirije, u suštini je ujedinjenje božanskim udarom isceljenih naroda – Misiraca, tj. Egipćana, i Asiraca sa Izrailjcima, odnosno onih naroda koji žive danas u Egiptu i onih naroda sa područja koje je zahvatala Asirija u vreme proroka Isaije. Ta povezanost biće simbolički potvrđena izgradnjom puta “iz Misira u Asirsku, i Asirac će ići u Misir i Misirac u Asirsku, i služiće Gospodu Misirci s Asircima” (Isaija 19,23). Put će svakako ići sredinom Izrailja.

Mordehaj Kogan (Mordechai Cogan, 1939), profesor emeritus biblijske istorije na Hebrejskom univerzitetu u Jerusalimu, veli:

„Svojim mudrim očima Isaija je video vreme kada će Asirsko carstvo biti ujedinjeno u slavljenju jednog Boga.“ **Mordehaj Kogan: U izgnanstvu, u: Majkl D. Kugan [pr.]: Oksfordska istorija biblijskog sveta, Clio, Beograd 2006, str. 376.**

U toj ogromnoj, novoj državi *biće blagoslov posred zemlje*, kaže prorok Isaija (19,24). Zašto baš *posred zemlje*? Jednostavno zato što će Izrael biti u sredini između ove dve, sada već spojene države - Egipta i Asirije, ujedinjene zajedno sa Izraelom. A u sredini Izraela je Jerusalim, u Jerusalimu se uzdiže Sion, tj. Krasna i sveta Gora, kako je to otkriveno proroku Danilu (11,45), a ta Gora može biti *krasna i sveta*, jedino ako se na njoj podigne novi, prorečeni, veličanstveni Treći Hram. U Hramu će, svakako, biti Kovčeg zaveta, koji će zasigurno do tada biti pronaden i prenet u Hram. Na poklopcu Kovčega zaveta pojaviće se Šekina, Božja Slava. Pojava Šekine bi, dakle, po meni, bio taj *blagoslov posred zemlje* za sve narode.

Erih From ovaj događaj naziva *univerzalističkim aspektom mesijanskog doba* i dodaje:

„Ne samo da će ljudi prestati da uništavaju jedni druge, već će čovek prevazići podvojenost među narodima. Kad jednom potpuno ostvari svoju ljudskost stranac prestaje da bude stranac; iluzija o postojanju suštinskih razlika među narodima nestaje i više ne postoje 'izabrani' narodi.“ **Erih From: Bićete kao bogovi, Clio, Beograd 2000, str. 108.**

To je, dakle, Božji plan sa Izrailjem, da najpre svoj ostatak pretopi kao srebro i okuša ga kao zlato, i da ga zatim imenuje svojim narodom. Istovremeno da udari Misir (na žalost, ne znamo na koji način) i da ga udarivši isceli, a da to isto učini sa Asirijom. Tako će sa nastupom mesijanskog doba, a reč je o dobu pre Hristovog Drugog dolaska, Izrailj biti *blagoslov posred zemlje*. Posred te nove zemlje od Misira do reke Eufrata, ali i posred čitave zemljine kugle. Jer takav blagoslov neće ostati nezapažen od strane svih drugih naroda. Setimo se ponovo reči rabina Arija Kaplana:

„U potrazi za Bogom, svi ljudi će stizati u Jerusalim. Prorok Zaharija opisuje to slikovito: 'Tako će doći mnogi narodi i silni narodi da traže Gospoda nad vojskama u Jerusalimu... U to će vreme deset ljudi od svih jezika narodnih uhvatiti skut svakog Jevrejina i reći: 'Idemo s vama, jer

čujemo da je Bog s vama' (Zaharija 8,22.23). U Jerusalimu će se jevrejski narod ustanoviti za duhovnog i moralnog učitelja svih ljudi.

Jerusalim će postati duhovno središte celog čovečanstva.“ **Arije Kaplan: *Jerusalim, zenica vaseljene*, Književno društvo Pismo, Zemun 2000, str. 81.82.**

I tako će spasti sav Izrailj

Malo ko je pravilno razumeo apostola Pavla kad je napisao sledeće reči:

“²⁵Jer vam, braćo, neću zatajiti tajne ove (da ne budete ponositi), da slepota Izrailju pade u deo dokle ne uđe neznabožaca koliko treba. ²⁶I tako će se spasti sav Izrailj, kao što je napisano: Doći će od Siona Izbavitelj i odvrtiće bezbožnost od Jakova.” Rimljanima 11,25.26.

Među onima koji su shvatili „tajnu ovu“ jeste i Karl-Jozef Kušel (Karl-Josef Kuschel, 1948), nemački pisac i teolog. Kušel, iako katolik, sa teškim bremenom antijudaizma, koje je na njihovu teologiju stavio sveti Avgustin sa svojom tipološko-hristološkom egzegezom Starog zaveta, sa svojim učenjem o tome da je Izrailj odbačen, a da su sva obećanja prešla na hrišćansku Crkvu, iskreno veruje da se ništa nije promenilo u odnosu Boga prema *izabranom narodu* čak ni onda kad je velika većina Jevreja odbacila Hrista kao Mesiju:

“Uprkos odbijanja Isusa kao Mesije Izrailj se i dalje može smatrati narodom kojeg Bog voli. Zašto? Pavle odgovara nepogrešivo i tačno judejski: ‘Otaca radi’ (Rimljanima 11,28). **Karl-Josef Kuschel: *Streit um Abraham*, Patmos Verlag, Düsseldorf 2003, 3. Auflage, str. 111.**

Na koje to Oce Pavle misli? Na trojicu velikana vere, a to su: Avram, Isak i Jakov. Bog se zakleo Avramu, a blagoslovi zakletve prešli su na Isaka i Jakova, a preko njih na celokupno njihovo potomstvo. I tako će biti sve do kraja vremena.

„Jer se Bog neće raskajati za svoje darove i zvanje.“ Rimljanima 11,29. Tako kaže apostol Pavle, koji je nabrojao šta im je sve Bog darovao, a to su: posinaštvo, slava (Šekina), zavet, Zakon (Tora), bogoslužjenje, obećanja, a pre svega verni Oci (vidi Rimljanima 9,4.5). Zato i ne treba da nas čudi Pavlovo čvrsto uverenje:

„Doći će od Siona Izbavitelj...“ Rimljanima 11,26. A kad dođe Izbavitelj i odvrti „bezbožnost od Jakova“ (11,26), onda je lako razumeti kako će se „spasti sav Izrailj“ (11,26).

Ali kada apostol kaže „I tako će se spasti sav Izrailj“, na koje to vreme konkretno misli? Rekao bih da je to vreme posle pretapanja u ognju nevolje, o kojoj govori prorok Zaharija:

“⁸I u svoj zemlji, govori Gospod, dva će se dela istrebiti u njoj i poginuti, a treći će ostati u njoj; ⁹I tu ću trećinu metnuti u oganj, i pretopiću ih kako se pretapa srebro, i okušaću ih kako se kuša zlato; oni će prizvati ime moje, i ja ću im se odazvati i reći ću: To je moj narod; a oni će reći: Gospod je Bog naš.” Zaharija 13,8.9.

Kada se budu istrebila dva dela naroda u zemlji i ostane samo jedna trećina, pretopljena kao srebro i okušana kao zlato, ta jedna trećina će prizvati ime Gospodnje, i za nju će Bog reći da je ona Njegov narod. Celina tog preostalog naroda biće tada *sav Izrailj*. On će se spasti.

Izlivanje Duha na svako telo

“²⁷I poznaćete da sam ja usred Izrailja, i da sam ja Gospod Bog vaš, i da nema drugoga, i narod moj neće se posramiti doveka. ²⁸I posle ću izliti duh svoj na svako telo, i prorićeće sinovi vaši i kćeri vaše, starci će vaši sanjati sne, mladići će vaši viđati utvare. ²⁹I na sluge ću i na sluškinje u one dane izliti duh svoj. “ Joilo 2,27-29.

Zaista, predivno obećanje!

Gde će biti Gospod?

“Usred Izrailja.” Joilo 2,27.

Kako će to Božji narod znati?

Znaće kad bude video kako se Gospodnji Duh izliva *na svako telo*. Zapazimo: *na svako telo*. Neće, dakle, biti nijednoga koji neće primiti Svetoga Duha! Jer Bog ne kaže prorićeće **neki** sinovi vaši i **neke** kćeri vaše, **neki** starci će vaši sanjati sne, **neki** mladići će vaši viđati utvare. I ne kaže na **neke** sluge ću i na **neke** sluškinje u one dane izliti duh svoj. Ne. Bog tako ne kaže. Svi će biti ispunjeni Duhom Božjim. Biće to tzv. *pozni dažd*. Punina blagoslova, punina duhovnih darova. Koja se danas duhovna zajednica može pohvaliti ovakvim duhovnim darovima? Nijedna. Neke hrišćanske zajednice imaju, na žalost, lažne darove, jer imaju lažne duhove, a da toga nisu ni svesne.

Kada će se ispuniti ovo Joilovo proročanstvo?

Čim se bude najpre ispunito Zaharijino proročanstvo. Kada Bog bude rekao: “To je moj narod; a oni će reći: Gospod je Bog naš.” Zaharija 13,9. A sve će se to dogoditi posle *velike nevolje*, u kojoj će se pogubiti dve trećine Izrailja, a preostala jedna trećina biti pretopljena kao srebro i okušana kao zlato. Na *svako telo* u toj preostaloj jednoj trećini izliće se Gospodnji Duh, što će imati za posledicu do tada neviđene i nečuvene duhovne darove i duhovne blagoslove.

Ta jedna trećina, taj *sav Izrailj*, poznaće da je Gospod *usred Izrailja*!

Još jedna tajna se ovde krije, a nju ćemo naćeti pitanjima:

Kako to da verni u Izrailju neće znati da je Bog *usred Izrailja* sve dok ne počne izlivanje Njegovog Duha? I gde je Gospod taćno, na kojem mestu, ako je *usred Izrailja*?

Neće znati, jer još nisu pretopljeni i okušani, nisu preporoćeni.

A jedino mesto na kojem može biti jeste poklopac Kovćega zaveta, koji će se tek naći. Tu će se, između dva heruvima, ponovo otkriti Njegova Slava. Tu će prebivati Šekina, u Jerusalimu, na gori Sionu.

Još da dodamo kao pojašnjjenje pojma *dažd*:

“Izraz ‘pozni dažd’ odnosi se na naroćito izlivanje Svetoga Duha na samom kraju vremena. Ovaj pojam potiće iz Starog zaveta. U Izrailju je kiša padala u toku dva godišnja doba – u vreme setve i kratko vreme pre žetve. Starozavetni prorok je rekao:

‘Ištite od Gospoda dažda u vreme poznoga dažda’ (Zaharija 10,1).” **Marvin Mur: *Kriza poslednjeg vremena, Preporod, Beograd 1993, str. 167.***

ZAKLJUČAK

Ovih petnaestak završnih događaja, a nema sumnje da će ih biti i više, daju nam dovoljno upečatljivu sliku onoga što će se na kraju vremena desiti u Svetoj zemlji.

Kao što smo videli, najpre će doći do sabiranja Izrailja, a potom do njegovog obraćenja. U tom trenutku slava Gospodnja obasjaće Izrailj, a Gospod će postati Car nad svom zemljom. Neverovani blagoslovi izliće se na pustinjske predele i zemlju sasušenu, dok će Jerusalim u pravom smislu postati Grad mira. Miru u Svetom gradu i Svetoj zemlji doprineće i pojava proroka Ilije, koji će „obratiti srce otaca k sinovima, i srce sinova k ocima njihovim...” Malahija 4,6. Svi će znati Gospoda. U to vreme pronaći će se konačno i Kovčeg zaveta, koji je bio skriven još od vremena proroka Jeremije. Pronalaženje Kovčega zaveta usloviće podizanje Trećeg Hrama. Na taj način će iz Siona izaći Zakon kao vidljivi znak Božje prisutnosti, jer će sâm Gospod nastaviti na Sionu. Iz Svetinje će poteći voda živa. Sama država Izrael će imati granice kakve nikada nije imala - od Egipta do Eufrata. Naravno, ne svojom zaslugom, već kao ispunjenje zaveta kojeg je Gospod dao Avramu. U životinjskom svetu zavladaće potpuni sklad. Na svako telo izliće se Sveti Duh, prema obećanju iz knjige proroka Joila. Biće to Božji narod, za koji je apostol Pavle napisao “I tako će spasti sav Izrailj” (Rimljanima 11,26).

Sve ovo nas navodi na zaključak da možemo očekivati da se u Izraelu pre konačnog dolaska Mesije i spasenja čovečanstva, za neko vreme, koje nam je još uvek nepoznato, uspostavi ponovo teokratski sistem, kao što je bio sve do vremena proroka Samuila, kada su Izrailjci odlučili da izaberu sebi cara kao i svi drugi narodi. Dakle, kao što je bilo na početku istorije Božjeg izabranog naroda, tako će biti i na kraju, da bi se dostojno proslavilo Njegovo ime po svim narodima.

CONCLUSION

These fifteen final events, and, there is no doubt, there will be more to come, give us an impressive enough picture of what will happen in the Holy Land at the end of Times.

As we have seen, at first, the gathering of Israel will happen, and then its conversion. At that moment the glory of the Lord will shine upon Israel, and the Lord will become king over all the earth. Incredible blessings will be poured out on desert regions and parched lands as Jerusalem will truly become a city of peace. Peace in the Holy City and the Holy Land will also be contributed to by the appearance of the prophet Elijah, who will "turn the hearts of the fathers to the sons, and the hearts of the sons to their fathers..." Malachi 4:6. Everyone will know the Lord. Then, the Ark of the Covenant hidden since the time of the prophet Jeremiah will be definitely found. Finding the Ark of the Covenant will result in construction of the Third Temple. In this way the law will come out of Zion as a visible sign of God's presence, because the Lord Himself will abide in Zion. Living water will flow from the sanctuary. The State of Israel itself will have

borders it never had - from Egypt to the Euphrates. Not on their own merit, of course, but as fulfilment of the Covenant the Lord gave to Abraham. There will be perfect harmony in the animal kingdom. The Holy Spirit will be poured out on every body according to the promise found in the book of the prophet Joel. It will be God's people for whom the apostle Paul wrote, "And so all Israel will be saved" (Romans 11:26).

All of this leads us to conclude that before the final advent of the Messiah and the salvation of mankind we can expect for a time as yet unknown to us to be restored to Israel the theocratic system as it was up to the time of the prophet Samuel, when the Israelites decided to have a king like all other nations. Hence, will also be so at the end as it was at the beginning of the history of God's chosen people, that his name may be worthily glorified among all peoples.

SCHLUSSFOLGERUNG

Diese fünfzehn abschließenden Ereignisse, und zweifellos werden es noch mehr geben, geben uns ein hinreichend beeindruckendes Bild davon, was am Ende der Zeit im Heiligen Land geschehen wird.

Wie wir gesehen haben, wird es zuerst die Sammlung Israels geben und dann ihre Bekehrung. In diesem Moment wird die Herrlichkeit des Herrn über Israel scheinen, und der Herr wird König über die ganze Erde werden. Unglaubliche Segnungen werden über Wüstenregionen und ausgedörrtes Land ausgegossen, während Jerusalem wirklich zu einer Stadt des Friedens wird. Zum Frieden in der Heiligen Stadt und im Heiligen Land wird auch das Erscheinen des Propheten Elia beitragen, der „die Herzen der Väter ihren Söhnen zuwenden wird und die Herzen der Söhne ihren Vätern ...“ Maleachi 4 ,6. Jeder wird den Herrn kennen. Dann wird endlich die seit der Zeit des Propheten Jeremia verborgene Bundeslade gefunden. Das Finden der Bundeslade führt zum Bau des dritten Tempels. Auf diese Weise wird das Gesetz als sichtbares Zeichen der Gegenwart Gottes aus Zion kommen, weil der Herr selbst in Zion fortbestehen wird. Lebendiges Wasser wird aus dem Heiligtum fließen. Der Staat Israel selbst wird Grenzen haben, die er nie hatte – von Ägypten bis zum Euphrat. Natürlich nicht aus eigenem Verdienst, sondern als Erfüllung des Bundes, den der Herr Abraham gab. In der Tierwelt wird vollkommene Harmonie herrschen. Der Heilige Geist wird gemäß der Verheißung aus dem Buch des Propheten Joel auf jeden Körper ausgegossen. Es wird Gottes Volk sein, für das der Apostel Paulus schrieb: „Und so wird ganz Israel gerettet werden“ (Römer 11,26).

All dies führt uns zu dem Schluss, dass wir erwarten können, dass in Israel vor der endgültigen Ankunft des Messias und der Errettung der Menschheit für eine uns noch unbekannt Zeit das theokratische System wiederhergestellt wird, so wie es ist war bis zur Zeit des Propheten Samuel, als die Israeliten beschlossen, wie alle anderen Nationen einen König zu haben. Deshalb wird es auch am Ende sein, wie es am Anfang der Geschichte des auserwählten Volkes Gottes war, damit sein Name unter allen Völkern würdig verherrlicht wird.

REČNIK MANJE POZNATIH REČI I SKRAĆENICA

Am. – Knjiga proroka Amosa;

anagoški – koji ima tajni, skriveni smisao;

cionist – pripadnik cionizma, pokreta koji je nastao krajem 19. veka sa ciljem da se svi Jevreji vrate u Erec Jizrael (Zemlju Izraelovu);

citadela – mala tvrđava, u okviru veće, koja služi kao glavna tačka odbrane;

dromedar – jednogrba kamila;

egzegeta – tumač religioznih tekstova;

egzegeza – (grč. ἐξήγησις, rasprava), tumačenje religioznih tekstova;

eshatologija – (grč. ἐσχατολογία, „krajnje stvari“, „poslednje stvari“), pojam koji opisuje događaje vezane za kraj vremena i sveta;

eshaton – (grč. τὸ ἐσχατόν), kraj, svršetak;

fetišizam – magijsko-religijsko verovanje u natprirodne moći predmeta ili bića;

halif – zastupnik, naslednik; titula islamskih vladara koji su se smatrali Muhamedovim naslednicima;

hermeneutika - način ili veština tumačenja značenja i poruka tekstualnog zapisa;

intifada – pobuna i ustanak Palestinaca protiv Izraela;

INv – Knjiga Isusa Navina;

irigacija, irigacioni – navodnjavanje, za navodnjavanje;

Izl. – Izlazak ili Druga knjiga Mojsijeve;

Jez. – Knjiga proroka Jezekilja;

karijatida – statua ženske figure koja se koristila kao stub u arhitekturi antičke Grčke;

kibuc – jedinstveni oblik zadruga u Izraelu, zasnovanih na kolektivnom vlasništvu;

konkordans – popis reči i pojmova koji se pojavljuju u nekom tekstu;

legislativan – zakonodavan, zakonski;

Misir (arap. مصر [Miṣr]) – Egipat;

nasi – namesnik, upravitelj, vladar u pokrajini;

Nsp – Novi srpski prevod;

Ps – Psalam;

sadizam – sladostrašće u nanošenju bola drugima;

Septuaginta – prevod Starog zaveta sedamdesetorice (odatle i skraćena LXX) na grčki jezik u vreme egipatskog cara Ptolomeja II Filadelfa (285-247 pre n. e.);

sinkretizam – nemetodično i nekritično povezivanje delova različitih religijskih sistema;

sinonimi – reči istog ili sličnog značenja;

sinoptici – autori prva tri jevanđelja (Matej, Marko i Luka), koje karakteriše velika međusobna sličnost;

Ssp – Savremeni srpski prevod;

stoici – sledbenici antičkog filozofskog pravca;

šabat – hebrejski: subota, dan od odmora, sedmi dan;

Talmud – (hebrejski: učenje, proučavanje), sveta knjiga Jevreja, zbirka rasprava o pravu, etici, običajima, i pričama;

transcedentan – koji prelazi granice mogućeg iskustva, natčulan, natprirodan;

Zakoni ponovljeni – Peta knjiga Mojsijeve.

O AUTORU

Zvonimir Kostić Palanski (1948, Bela Palanka), diplomirao na Filološkom fakultetu u Beogradu (odsek germanistike), magistrirao vajarstvo na Fakultetu umetnosti u Skoplju u klasi profesora Stanka Pavleskog, titulu doktora teologije (dr h. c. theol.) stekao na Protestantskom teološkom fakultetu u Novom Sadu nakon završenih studija teologije na predlog akademika prof. dr Ivana Cvitkovića sa Univerziteta u Sarajevu, prof. dr Dragoljuba Đorđevića sa Univerziteta u Nišu i prof. dr Zdravka Šordana sa Univerziteta Alma Mater Europaea – Evropska akademija za nauku i umetnost u Mariboru.

Član Udruženja likovnih umetnika Srbije, Udruženja književnika Srbije, Udruženja književnih prevodilaca Srbije, osnivač i član Internacionalnog udruženja likovnih umetnika „Palanski Art“, pokretač Teološkog instituta Niš, stalni stručni konsultant Narodnog muzeja Niš na Odeljenju književne zaostavštine – zbirke Stevan Sremac i Branko Miljković i za izložbene projekte u toj oblasti.

Iz oblasti teologije objavio brojne knjige. Evo samo nekih naslova: *Hrišćanstvo bez Hrista; Rat gospodara vremena; Proročanstva sa Patmosa; Biblija kaže, ali crkve uče; Božanski hesed; Podignite oči svoje; Logos i kosmos; Leksikon biblijskih simbola; Pade, pade Vavilon; Armagedon; Od Boga do zmije; Apokalipsa 12; Knjiga bez pečata; Misterija broja 144000; Deset reči ljubavi* (na rumunskom i bugarskom); *Deset reči ljubavi u Kur'anu i Bibliji; Tajna praznog groba; Ko sam ja – 120 imena Isusa Hrista; Treći Hram; Prorok iz Vavilona; Mesih Isa u četiri kitaba; Zlatni ključevi (Principi biblijske hermeneutike); Hristovi mali heruvimi; Jahve i Ješua; Velike poruke malih proroka; Gog i Magog, i druge.*

O njegovim teološkim idejama i knjigama svoj sud dali su Hans Karl LaRondelle, Angel Manuel Rodriguez, Ekkehardt Mueller, Enriko Josif, David Albahari, Aron Albahari, rabin Eliezer Papo, Darko Tanasković, Zdravko Šordan, Radiša Antić, Zdravko Stefanović, Boris Tabaković, Goran Golubović, Ivica Živković, Ljubiša Kocić, Anna Petrović, David Bibulović i drugi.

Do je sada imao 17 samostalnih i preko 60 grupnih izložbi u zemlji i inostranstvu. Realizovane skulpture u slobodnom prostoru: Grac (Austrija), Mitvic, Beringen, Lemgo i St. Blasien (Nemačka), Gornja Toponica, Gamzigrad, Niš, Bela Palanka, Novi Sad.

Dobitnik je nagrade za skulpturu Evropske asocijacije za jevrejsku kulturu, Pariz (2006).

O njegovim vajarskim delima do sada su pisali David Albahari, Dobrivoje Jevtić, Miodrag Anđelković Daja, Dragan Žunić, Ljubiša M. Kocić, Moma Dimić, Petar Ognjanović, Luka Salapura, Bratislav Ljubišić, Dragan Jovanović Danilov, Miroslav Todorović, Saša Hadži Tančić, Filip David, Slavica Erdeljanović Curk, Kalin Nikolov (Bugarska) i Diana Henkel Trojca (Nemačka).

Zastupljen u knjizi *Srpski pisci – slikari* Radovana Popovića, Službeni glasnik 2008.

Kao teolog, pesnik, prozni pisac i prevodilac objavio preko oko 70 knjiga. Zastupljen je u nekoliko antologija poezije za odrasle i u više od 30 antologija pesama za decu.

Živi i radi u Nišu.

SADRŽAJ

PREDGOVOR

LJUPSKA PESMA IZRAILJA

KNJIGA PROROKA JEZEKILJA

JEZEKILJ 37

MOZAIK ZAVRŠNIH DOGAĐAJA U SVETOJ ZEMLJI

Sabiranje Izrailja, naroda Božjeg

Obraćanje Izrailja

Slava Gospodnja obasjaće Izrailj

Gospod, Car nad svom zemljom

Raduje se pustinja i zemlja sasušena

Jerusalim – Grad mira

Dolazak proroka Ilije

Svi će znati Gospoda

Pronalaženje Kovčega zaveta

Iz Siona će izaći Zakon

Gospod će nastavati na Sionu

Voda živa iz Svetinje

Sklad u životinjskom svetu

Izrael od Egipta do Eufrata

I tako će spasti sav Izrailj

Izlivanje Duha na svako telo

ZAKLJUČAK

CONCLUSION

SCHLUSSFOLGERUNG

